

Munich Personal RePEc Archive

European Economic Integration

Marinov, Eduard

New Bulgarian University, Economic Research Institute at BAS,
Veliko Tarnovo University

2016

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/110928/>
MPRA Paper No. 110928, posted 03 Dec 2021 11:45 UTC

Европейска икономическа интеграция

д-р Едуард Маринов

2017

Европейска икономическа интеграция

© Автор Едуард Василев Маринов, 2017

език	Български
издание	Първо
графично оформление	Едуард Маринов

© Едуард Василев Маринов – издател, 2017 г.

Авторските права върху публикацията са собственост на автора. Читателите могат да използват части от текста при коректно цитиране на източника.

Публикацията следва да бъде цитирана като:
Маринов, Е. 2017. Европейска икономическа интеграция. София: изд. ЕВМ. 128 с. ISBN 978-619-90568-2-0.

ISBN: 978-619-90568-2-0

Съдържание

ПРЕДГОВОР	5
За автора	6
ИКОНОМИЧЕСКА ИНТЕГРАЦИЯ	7
ИСТОРИЯ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ	13
ПРАВНА СИСТЕМА НА ЕС	21
ИНСТИТУЦИИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	29
Европейски парламент	31
Европейски съвет.....	34
Съвет	35
Комисия.....	39
Съд на Европейския съюз	43
Европейска централна банка	48
Сметна палата	52
Съвещателни органи	53
Други органи	55
БЮДЖЕТ НА ЕС	59
ИНТЕГРАЦИОННИ ПОЛИТИКИ	65
ВЪТРЕШЕН ПАЗАР НА ЕС	71
ЗАЩИТА НА КОНКУРЕНЦИЯТА	81
ИКОНОМИЧЕСКИ И ПАРИЧЕН СЪЮЗ (ИПС)	89
ОБЩА ТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА	97
Европейският съюз и Световната търговска организация	102
Сътрудничество за развитие	103
ОБЩА ВЪНШНА ПОЛИТИКА И ПОЛИТИКА ЗА СИГУРНОСТ	107
ПРОСТРАНСТВО НА СВОБОДА, СИГУРНОСТ И ПРАВОСЪДИЕ	111
СЕКТОРНИ И ФУНКЦИОНАЛНИ ПОЛИТИКИ НА ЕС	117
Икономика, транспорт, комуникации	117
Селско стопанство и социална политика.....	120
Регионално развитие и сближаване.....	123
Препоръчителна литература	126

Списък на използваните съкращения

АКТБ	Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДН	Брутен национален доход
ГАТТ	Общо споразумение за търговията и митата
ДЕС	Договор за ЕС
ДФЕС	Договор за функционирането на ЕС
ЕАСТ	Европейската асоциация за свободна търговия
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕК	Европейска комисия
ЕКЮ	European currency unit
ЕНОЗД	Европейският надзорен орган по защита на данните
ЕОВС	Европейска общност за въглища и стомана
ЕП	Европейски парламент
ЕПС	Европейска политика за съседство
ЕС	Европейски съюз
ЕСВД	Европейската служба за външна дейност
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕСЦБ	Европейска система на централните банки
ЕФГЗ	Европейски фонд за гарантиране на земеделието
ЕФР	Европейски фонд за развитие
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗСТ	Зона за свободна търговия
ИМП	Интегрирана морска политика
ИПС	Икономически и паричен съюз
ИСК	Икономически и социален комитет
Корепер	Комитет на постоянните представители
МВФ	Международен валутен фонд
МС	Митнически съюз
МФР	Многогодишна финансова рамка
НСРС	най-слабо развити страни
ОВППС	Обща външна политика и политика на сигурност
ОМТ	Обща митническа тарифа
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ОПСО	Обща политика за сигурност и отбрана
ОСП	Обща селскостопанска политика
ОСПр	Общата система за преференции
ПЕС	Право на ЕС
ПССП	Пространство на свобода, сигурност и правосъдие
СТО	Световна търговска организация
TEN	Трансевропейски транспортни и енергийни мрежи

Предговор

Книгата представя на вниманието на читателите кратък, но широкообхватен обзор на процесите на европейска икономическа интеграция, протичащи след Втората световна война, като основната цел е да те да бъдат представени от икономическа перспектива.

Тази книга прави опит да даде преглед на общата рамка на процеса на европейска икономическа интеграция, като основният фокус е поставен върху правната рамка, институционалната структура, основните достижения на Вътрешния пазар, Икономическия и паричен съюз и Общата търговска политика. Съвсем накратко са представени външните за процеса на икономическа интеграция политики и основните секторни и функционални политики на Европейския съюз, като амбицията на автора е след задълбочено проучване да разшири тази част на публикацията за в бъдеще.

Публикацията обхваща множество разнородни теми, свързани с европейската икономическа интеграция, като стремежът на автора е в кратките тематично насочени глави да представи както логиката, стояща зад развитието на съответните области на интеграционния процес във времето, така и най-новите достижения в тях. Тъй като интеграционният процес в ЕС се развива постоянно, а често и много динамично, отделните глави са фокусирани върху разбирането на основните характеристики на съответните области, и това как и защо се е стигнало до тях.

Множество и твърде разнообразни са икономическите въпроси, които са пряко свързани с процеса на европейска интеграция – от историята на Европейските общности, през правото и институциите на Европейския съюз, същността и развитието на Общия пазар, Икономическия и паричен съюз, Общата търговска политика, до конкретните секторни и функционални политики, които Европейският съюз изпълнява.

Със сигурност в съдържанието на книгата липсват определени сфери, в които действията на Европейския съюз са съществени. Стремежът на автора не е изчерпателност, тъй като това би наложило издаването на многотомно издание, а по-скоро представянето на онези аспекти на интеграционните процеси в Европа, които имат значение предимно за икономическата интеграция.

Книгата е разработена, за да предоставя по систематичен и достъпен начин знания за съвременното състояние и перспективите пред европейските интеграционни процеси на студенти и изследователи, както и на политици, държавни служители, представители на бизнеса и широката общественост.

За автора

Едуард Маринов е роден в София през 1981 г. Бакалавър е по публична администрация (ВСУ, 2007), магистър по международни отношения и право на ЕС (СУ, Университет Нанси, Университет Страсбург, 2008), доктор по международна икономика (2015), като ва всяка от образователните степени е получил награда за високи постижения. Завършил е семестриално право в СУ (1999-2004), има множество специализации по различни обществени и социални дисциплини. Използва свободно английски език, владее немски и руски.

В момента е главен асистент и научен секретар на секция „Международна икономика“ на Института за икономически изследвания при БАН, асистент към катедра „Икономически теории и международни икономически отношения“ във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, изпълнителен директор на сдружение „Институт за публично-частно партньорство“, гост-лектор в Нов български университет, преводач за сп. „Икономическа мисъл“, редактор към Мюнхенския икономически репозиториум.

Основната област на научните му интерес са международните икономически отношения. Конкретно, академичната и научната му работа е фокусирана върху теорията на търговията и интеграцията, тенденциите в международната търговия (и по-конкретно развитието на външната търговия на България, държавите от Субсахарска Африка, както и глобалните тенденции), споразуменията за регионална интеграция (с конкретен обект процесите на регионална икономическа интеграция в Африка и интеграцията в ЕС от гледна точка на България), икономическото развитие на Африка и връзките на континента с ЕС и България. Освен това, научните му интереси включват регионалното развитие (най-вече по отношението на мястото на българските региони в ЕС), модерното развитие на икономическата теория и методологията на научните изследвания.

Има над 70 публикации (книги, студии и статии в научни списания, доклади в сборници от научни форуми) на български, английски и руски език, обхващащи широк кръг от теми, покриващи научните му интереси. Участвал е в над 30 научни форума в България и в чужбина. Член е на Съюза на учените в България, на редакционната колегия на *Eastern European Business and Economics Journal*, рецензент за *Journal of Management, Social Science and Humanities* и за *Net Journal of Social Sciences*.

Икономическа интеграция

Какво ще научите от тази глава:

- какво представлява икономическата интеграция и какви видове има;*
- какви са целите и инструментите на икономическата интеграция;*
- кои са и какво представляват различните етапи на интеграционния процес;*
- какви са икономическите ефекти на интеграционните споразумения.*

Икономическата интеграция е премахването на различните пречки пред търговията между държавите. Тя обозначава нарастващо икономическо взаимодействие между държавите. Първият, който дефинира интеграцията е Дж. Винер – той въвежда понятията създаване на търговия и отклонение в търговията, изследвайки ефектите на митническите съюзи. Интеграцията може да се определи и като процес на премахване на дискриминацията в търговските отношения между държавите. Разликата с икономическото сътрудничество е, че интеграцията е забрана за дискриминация, а сътрудничеството само намалява неблагоприятните ефекти от нея. Една пълна дефиниция на икономическата интеграция – икономическо споразумение между различни държави с цел повишаване на благосъстоянието, характеризирани от намаляването или премахването на тарифните и нетарифните пречки пред търговията, координиране на паричната и фискалната политика с крайна цел постигането на пълна интеграция, включваща единни парични, фискални, социални и икономически политики, управлявани от наднационални институции.

Видове интеграция:

- според обекта – интеграция на пазарите (премахване на пречките пред свободното движение на фактори на производството) и интеграция на политиките (създаване на обща рамка за функциониране на отделни сектори или на целите икономики на държавите);
- според средствата – положителна (създаване на средства, мерки и институции) и отрицателна (премахване на бариерите и пречките);

- според формата – неформална (практически действия, взаимодействие между пазарите) и формална (институционализиране, политически решения).

Цели

Основните цели на процеса на икономическата интеграция са:

- ефективност на използване на факторите на производството;
- справедливо разпределение на доходите между хората и държавите според съществуващите помежду им неравенства;
- осъществяване на статичните и динамичните ефекти на интеграция.

Икономическата интеграция не е цел, а средство за постигането на:

- икономическо благосъстояние – повишаване ефективността на производството и следване на политика, използваща ефектите на интегрираните пазари;
- сигурност – обвързване на националните икономики и намаляване на възможностите за конфликти;
- международна позиция – ограничаване на търговската дискриминация, силен глас на международната сцена;
- демокрация – развитие на политическия демократизъм и системите за управление на държавите;
- защита на човешките права – основен елемент при разработването на политиките, които са резултат от икономическата интеграция.

Институционална рамка

Формалната институционализирана интеграция се осъществява в съответствие с определени двустранни или многостранни договори, които изразяват интересите и очакванията в рамките на интеграционния процес на отделните участващи в него държави.

Тези споразумения, макар и изразяващи волята на суверенни държави, трябва да са съобразени със съответните правила в международното сътрудничество, определени от международни организации като Организацията на обединените нации (ООН), Световната търговска организация (СТО), Международния валутен фонд (МВФ) и др., в области като демокрация, световна сигурност, околна среда, защита на правата на човека и т.н. Съществуват и конкретни международно установени икономически норми, на които трябва да се подчиняват споразуменията за икономическа интеграция. По отношение на търговската либерализация например задължително се прилага принципът на най-облагодетелствана нация, установен в чл. I от Общото споразумение за търговията и митата (ГАТТ).

Нормативната основа на изграждането, функционирането и развитието на икономически общности са договорите за тяхното създаване. Те могат да бъдат „договори за институционализиране на регионални икономически общности и съюзи и договори за регионално, междурегионално и двустранно търговско-икономическо либерализиране, които определят правната рамка на интеграционните общности, целите, ценностите, принципите, политиките и организационните им форми, институциите и компетенциите им, условията за присъединяване на други държави и за развитие на международно сътрудничество и институционализират последователно различни политики за постигане на целите на интеграцията, вкл. зони за свободна търговия, общи пазари, икономически и парични съюзи.

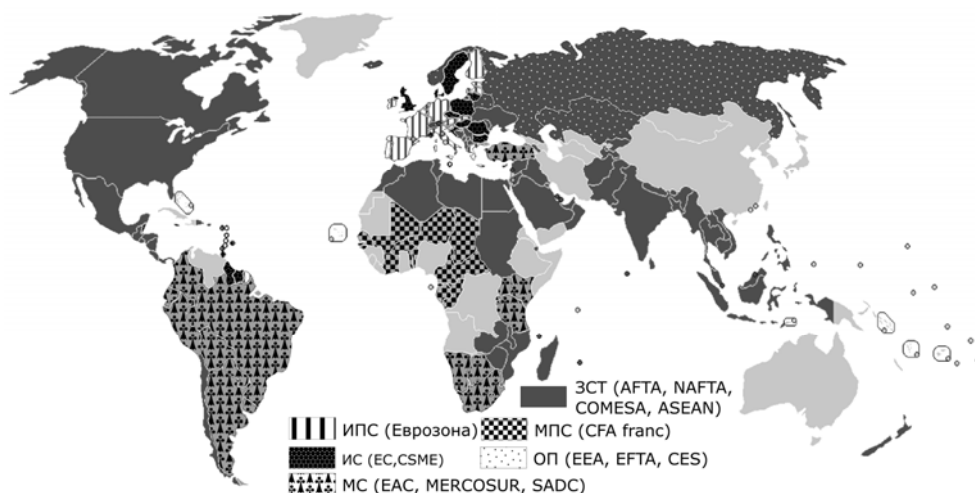
Етапи

Формите на икономическа интеграция са еволютивни – всяка схема от по-висок ранг съдържа характеристиките на по-ниските, но и нови елементи, които я разширяват като обхват и съдържание. Те могат да се разглеждат като етапи на процес, който има като крайна цел (доколкото това е желано от участващите държави) постигането на пълна интеграция – единни парична, социална и икономическа политики и наднационални институции, чиито решения са задължителни за членуващите държави.

- Зона за свободна търговия (ЗСТ) – премахване на пречките пред свободното движение на стоки и услуги (мита и квоти). Положителен ефект върху икономиките поради динамизирането на търговските процеси и потоци
- Митнически съюз (МС) – премахване на търговската дискриминация между членуващите държави и уеднаквяване на митата в търговията им с трети държави. Дава възможност за свободно движение на факторите на стоки, капитали и работна сила като така може да се оптимизира пространствената организация на производството чрез съчетаване на по-добро използване на производствените фактори.
- Вътрешен пазар – премахване на всички пречки пред търговията (нетарифни ограничения) и координиране на определени икономически политики. Налице е свободно движение на факторите на производство.
- Икономически и паричен съюз (ИПС) – висока степен на координация на макроикономическата и бюджетната политики. 2 подетапа:
 - икономически съюз – на основата на общия пазар се интегрират икономическите политики в различни области, формират се общи подходи и координирано финансиране. Обвързва премахването на дискриминацията с определена степен на съгласуване на нацио-

налните икономически политики с цел премахване на различията помежду им.

- паричен съюз – създава се общ валутнокурсен механизъм, преграстващ в емитирането на обща парична единица, функционираща на общия пазар.
- Политически съюз – определен от Балаша за крайната политическа цел на интеграцията. Допълва интеграцията в области, засягащи по-силно националния суверенитет. Развиват се общи политики в области като външните отношения и сигурността, правосъдието и вътрешните работи.
- Пълна интеграция – единни парични, фискални, социални и антициклически политики и наднационални институции, чиито решения са задължителни за членуващите държави.

Източник: Alinor at English Wikipedia

Фигура 1. Интеграционни общности в света

Инструменти

От гледна точка на икономическата интеграция са важни икономическите ефекти, но тяхното създаване зависи от принципите, средствата и механизмите на политическите отношения. За постигането на ефективна интеграционна политика се създават общи, наднационални институции, на които държавите-членки прехвърлят част от националния си суверенитет. Инструменти, позволяващи съгласуване на позициите на от-

делните държави, изработване на общи процедури и правила за прилагането им:

- Информация – съгласие на участващите страни да предоставят информация на партньорите си в интеграционния процес за целите и инструментите на прилаганите от тях политики с цел уеднаквяване на подходите, мерките и дейностите.
- Консултация – поемане на задължение на основата на предоставената информация да се търсят общи виждания и средства за политиките, които ще се прилагат. Второ, разпределение на компетенциите.
- Координация – съгласуване на действията, предприемани при осъществяването на общи политики. Форми:
 - сътрудничество – адаптиране на националните регулации;
 - хармонизация – отстраняване на различията в областта на законодателството и административните правила.
- Унификация – замяна на националните инструменти на икономическата политика в различни области с общи за всички държави–членки.

Ефекти

Икономическите ефекти на интеграцията са две основни групи:

- Краткосрочни статични ефекти – свързани са с първоначалната промяна на поведението на стопанските субекти и ползите от интегрирането на пазарите:
 - Създаване на търговия – възможностите за по-голям избор на ефективен производител и по-ниски цени водят до насочване на търсенето на продукти в рамките на общността;
 - Отклонение в търговията – премахването на вътрешните пречки пред търговията и въвеждането на защитни тарифи за внос от трети страни водят до преориентирането на търговските потоци навътре в съюза;
 - Търговска експанзия – понижаването на цените в рамките на общността стимулира вътрешното търсене, което води до увеличаване на вноса.
- Дългосрочни ефекти на реструктуриране, свързани с регионалната концентрация на производството и заетостта поради подобряването за условията за функциониране на фирмите и ефективността им, и повишаването на конкуренцията, породено от разширяването на пазара:
 - Икономии от мащаба (scale) – намаляване на разходите при увеличаване на обема на производството
 - Икономии от пространство (scope) – възможност за ефективно съчетаване на факторите на производство и взаимозаменяемостта им

- Ръст на компаниите – разширяването на пазара увеличава възможностите за мобилизиране на повече ресурси и за реализиране на увеличена продукция.
- Други ефекти на интегрираните пазари:
 - Ръст на производството и благосъстоянието поради оптималната пространствена организация на производствените фактори. Производствената специализация повишава сравнителните предимства на държава.
 - Увеличаване на ефективността на производството поради свободното движение на производствени фактори;
 - Повишаване на конкуренцията поради по-големия избор за потребителите;
 - Увеличаване на заетостта и квалификацията поради свободното движение на работници

Използвана литература:

Маринов, В. 1999. Регионална икономическа интеграция. УИ Стопанство, София.

Маринов, Е. 2015. Регионална икономическа интеграция в Африка. ИИИ–БАН, София.

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ “Св. Климент Охридски”, София.

Balassa, B. 1967. Trade Creation and Trade Diversion in the European Common Market. The Economic Journal, vol. 77

Jovanovich, M. 1998. International Economic Integration. Limits and Prospects. Second edition, Routledge

Въпроси за самоподготовка:

1. Каква е основната цел на икономическата интеграция?

2. Каква е мотивацията на държавите за участие в интеграционни споразумения – случаите на големите (развитите) и малките (развиващите се) икономики?

3. Какви са статичните и динамичните ефекти от членството на България в ЕС?

История на европейската интеграция

Какво ще научите от тази глава:

- *защо и как са създадени Европейските общности и Европейския съюз;*
- *какви са основните промени, предприети за задълбочаване и разширяване на интеграцията в ЕИО;*
- *какви са условията и как е протекло териториалното разширяване на Европейските общности и Европейския съюз;*
- *кои са основните етапи на развитие на отношенията между България и Европейския съюз.*

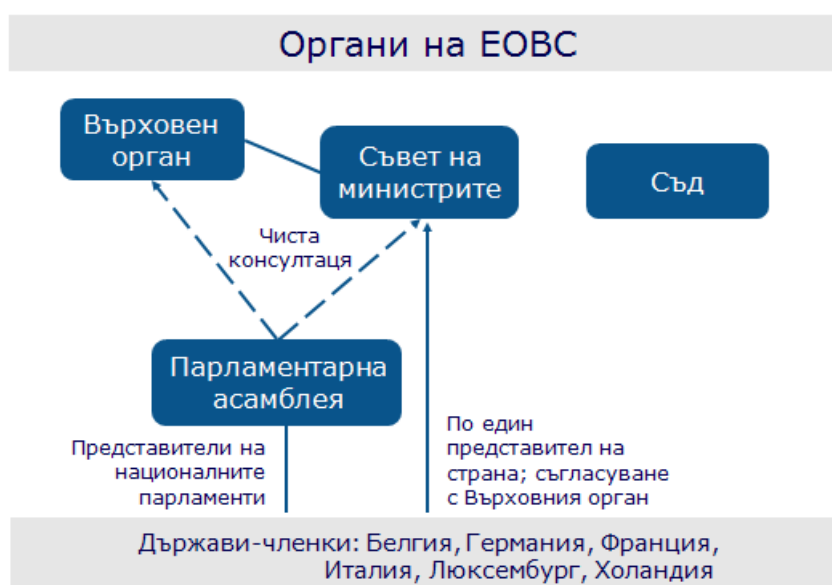
Мечтите за европейско обединение са много стари – още от времето на Антична Гърция и Римската империя, през Франкската империя и тази на Наполеон множество лидери са се опитвали да обединят континента със сила. Първата мирна идея е на Виктор Юго, който през 1869 говори за „Европейска федерация, основана на правото“.

Твърдо решени завинаги да премахнат възможността за възникване на война на континента и в опит да възстановят Европа, редица европейски политици възприемат идеята за наднационален съюз. Факторите, наложили нуждата от европейска интеграция след Втората световна война са:

- взаимно желание на западноевропейските държави да се обвържат помежду си, за да изключат възможността от нови опасни самостоятелни ходове от страна на отделни национални държави – създава се Западноевропейският съюз (1948);
- САЩ предлага мащабна финансова помощ за следвоенно възстановяване на Европа (Планът Маршал), но ако всички европейци се обединят и заедно използват и разпределят тази помощ – създава се Организацията за европейско икономическо сътрудничество (1948);
- решителна ориентация към визията за създаване на “обединени европейски щати” – създава се Съветът на Европа (1949);
- пада “желязната завеса” – чувство за заплаха от комунизма с напредващото формиране на Източния блок – създава се Организацията на Северноатлантическия договор (1949);
- Европейска общност за въглища и стомана.

Идеите, залегнали в основите на Европейския съюз, са представени за пръв път на 9 май 1950 г. от френския външен министър Робер Шуман. Той представя идеята на френския комисар по планирането Жан Моне за създаване на общ пазар за въглища и стомана и с това да даде възможност за съвместен контрол, планиране и оползотворяване на тези основни суровини и на техните продукти. Главни мотиви за това предложение представляват съображенията за премахване на унаследената германско–френска враждебност и желанието за полагане на основа за една европейска федерация. Идеята е за функционален тип интеграция, изхождащ от това, че от интеграцията на отделни сектори следва определен обективно логичен натиск за прехвърляне на все повече функции, докато в крайна сметка се достигне до един широк съюз. Планът е подкрепен от Италия, ФРГ и страните от Бенелюкс.

Договорът за създаването на Европейска общност за въглища и стомана влиза в сила на 23 юли 1952 г. Съгласно договора изпълнителните права се поемат от Върховен орган. За първи път се постига създаване на наднационална организация в една ключова политическа сфера, която до този момент е била от компетентността на една национална държава.

Източник: <http://www.dadalos-europe.org>

Фигура 2. Европейска общност за въглища и стомана

През 1952 г. представители на държавите–членки на ЕОВС подписват договор за създаване на Европейската отбранителна общност, а пред 1953 институциите на ЕОВС приемат договор за създаване на Европейска политическа общност. През 1954 г. проектът за Европейска отбранителна общност се проваля във френското Национално събрание. С това се разпада основата на проекта за европейска конституция и начинанието за създаване на Европейска политическа общност бива изоставено. След това следва връщане към началата на изпитания функционален модел. Създаването на Европейската икономическа общност и на Европейската общност за атомна енергия продължава основната линия на секторна интеграция.

Европейска икономическа общност

На 25 март 1957 г. са подписани Договорите за създаване на Европейска икономическа общност (ЕИО) и на Европейска общност за атомна енергия (ЕВРАТОМ) (в сила от 1.1.1958). Шестте страни основателки на ЕОВС се стремят в рамките на ЕИО към създаване на митнически съюз, който да премахне търговските бариери и да даде възможност за общи мита към трети страни. Поставена е цел за създаване на общ пазар със свободно движение на хора, услуги и капитали, както и за осъществяване на необходимата за това координация и хармонизация на различните политики. Организационно ЕИО се ориентира към ЕОВС. Комисията в известна степен получава изпълнителна власт, Съветът на министрите действа като законодателен орган, а Асамблеята обсъжда докладите и осъществява връзката с националните парламенти, Съдът контролира съобразеното с разпоредбите приложение на договора. ЕВРАТОМ има за цел да насърчава изграждането и развитието на ядрената индустрия в шестте държави членки.

Промени в учредителните договори

В момента действат Договора за Европейския Съюз и на Договора за функционирането на Европейския Съюз. До техния настоящ текст се стигна след няколко промени на учредителните договори. Чрез договора за сливане от 1965 г., органите на ЕОВС, ЕИО и ЕВРАТОМ бяха интегрирани, през 1970 се въвежда системата от собствени приходи на Общността, през 1975 се дават някои бюджетни правомощия на ЕП (1975). Договорите за присъединяване също променят учредителните.

Единен европейски акт (подписан на 18.2.1986, в сила от 1.7.1987):

- Целта е реформиране на институциите във връзка с присъединяването на Португалия и Испания и ускоряване на процеса на вземане на решения в подготовка за единния пазар.
- Основни промени:
 - по–широко използване на гласуване с квалифицирано мнозинство в Съвета;

- създаване на процедури за сътрудничество и одобрение, с които се засилва ролята на Парламента;
- дефиниран е единният пазар и е приета програма за изграждането му;
- предвидено е съгласуването на политиките на държавите–членки в областта на сближаването и околната среда.

Договор за ЕС (Договор от Маастрихт; подписан на 7.2.1992, в сила от 1.11.1993):

- Целта е подготовка за Европейския валутен съюз и въвеждане на елементи на политически съюз (гражданство, обща външна и вътрешна политика).
- Основни промени:
 - създаване на Европейския съюз
 - предвижда се създаването на Икономически и паричен съюз
 - въвеждане на процедурата за съвместно вземане на решения, която дава на Парламента по–голяма тежест в процеса на вземане на решения
 - изрично разделяне на компетенциите на ЕС, принципи на субсидиарността и пропорционалността;
 - нови области и политики, в които Общността може да действа (напр. научни изследвания, инфраструктура, защита на потребителите, социална политика, индустриална политика, трансевропейски мрежи, култура и др.)
 - нови форми на сътрудничество между правителствата на страните от ЕС, например в областта на отбраната, правосъдието и вътрешните работи

Договор от Амстердам (подписан на 2.10.1997, в сила от 1.5.1999)

- Целта е реформиране на институциите на ЕС във връзка с присъединяването на бъдещи страни членки – не е изпълнена успешно
- Основни промени:
 - изменение, преномериране и консолидиране на договорите за ЕС и ЕИО
 - по–прозрачно вземане на решения (увеличено използване на процедурата за съвместно вземане на решения)

Договор от Ница (подписан на 26.2.1991, в сила от 1.2.2003)

- Целта е реформиране на институциите, за да може ЕС да функционира ефективно, след като броят на неговите страни членки достигне 25.
- Основни промени
 - промяна на състава на Комисията

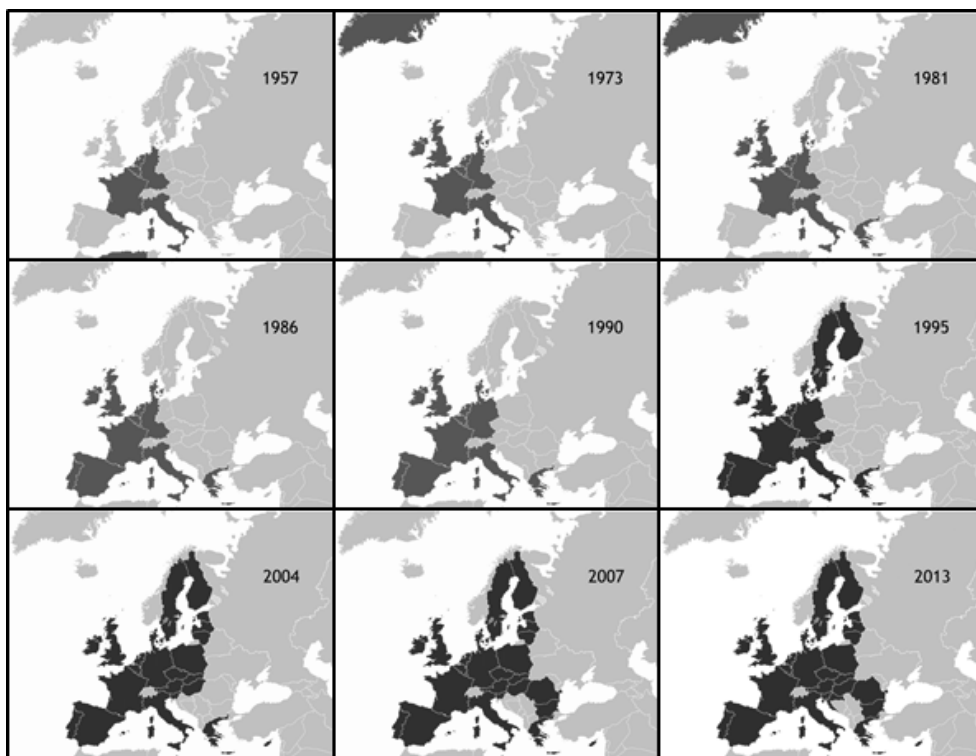
- промяна на системата на гласуване в Съвета
- увеличаване на приложното поле на съвместното вземане на решения и на гласуването с квалифицирано мнозинство в Съвета

Договор от Лисабон (подписан на 13.12.2007, в сила от 1.12.2009)

- Целта е повишаване на демократичността, ефикасността и способността на ЕС да изразява единна позиция по глобални проблеми.
- Основни промени
 - ЕС – юридическо лице
 - възможност за напускане на ЕС
 - повече правомощия за Европейския парламент – въвеждане на обикновената законодателна инициатива, равноправно участие в бюджетната процедура
 - промени в процедурите за гласуване в Съвета
 - Европейският съвет, Европейската централна банка и Сметната палата получават статут на институции
 - Създават се постове: постоянен председател на Европейския съвет, Върховен представител по въпросите на външните работи и дипломатическа служба на ЕС.
 - гражданска инициатива – покана към Европейската комисия да предложи законодателство по въпроси, по които ЕС има законодателни компетенции, подкрепена от поне един милион граждани на ЕС от най-малко 7 от общо 27-те държави-членки
 - формулиране на каталог на правомощията, който ясно дефинира правомощията на ЕС, правомощията на страните членки и споделените правомощия
 - Хартата на основните права е анексирана към Договора

Териториално разширение на ЕО/ЕС

- 1952/1957 – шест държави основателки: Франция, Германия, Италия, Нидерландия, Белгия, Люксембург
- Западно разширяване (1973) – Великобритания, Ирландия, Дания
- Южно разширяване – Гърция (1981); Испания и Португалия (1986)
- Северно разширяване (1995) – Австрия, Швеция, Финландия
- Източно разширяване – Полша, Унгария, Чехия, Словакия, Словения, Литва, Латвия, Естония, Кипър, Малта (2004), България, Румъния (2007), Хърватия (2013)
- Страни-кандидатки в момента – Исландия (от 2009), Сърбия (2009), Турция (асоцииран член от 1963г., 1987), Черна гора (2008), БЮР Македония (2004)

Източник: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6884395>
 Фигура 3. Териториално разширяване на ЕС

- Потенциални страни кандидатки – Албания (с препоръка на ЕК да бъде приета за кандидат), Босна и Херцеговина (2004), Косово
- 1961 – отхвърлена молба за членство на Великобритания
- 1973, 1993 – Норвегия подписва договор за присъединяване, който е отхвърлен на национален референдум
- 1985 – отделяне на Гренландия
- 1990 – автоматично присъединяване на ГДР

За да бъде членка на ЕС, една държава трябва да отговаря на определени критерии (Копенхагенски критерии):

- стабилни институции, които да бъдат гарант на демокрацията, върховенството на закона, правата на човека и уважаването и защитата на малцинствата;

- работеща пазарна икономика и сили да устояват на натиска на конкуренцията и пазарните сили в Съюза;
- способността да поемат задълженията, произтичащи от членството, включително и задължението да подкрепят целите на Съюза. Тя трябва да разполага с публична администрация, способна да прилага на практика и да работи със законите на ЕС.

Преговорите за присъединяване се водят отделно между всяка страна кандидатка и Европейската комисия като представител на ЕС. След като те приключат решението за включването на нова страна в ЕС трябва да бъде взето единодушно от настоящите държави-членки на среща на Съвета. Европейският парламент трябва да даде своето съгласие чрез положителен вот с абсолютно мнозинство на депутатите. Всички договори за присъединяване трябва след това да бъдат ратифицирани от държавите-членки и от страните кандидатки в съответствие с техните собствени конституционни процедури. По време на годините на преговорите страните кандидатки получават помощ от ЕС, за да могат по-лесно да се изравнят икономически с останалите.

България и ЕС

Стратегическата цел за интегриране в ЕС се поддържа с консенсус от всички правителства след. насам. Молбата на България за членство в Съюза, която на практика бе подкрепена с единодушно решение на Народното събрание, бе подадена на 14 декември 1995 г. В Меморандума на правителството, който придружаваше молбата, се казва: “Членството на България в Европейския съюз е стратегическа цел, която отразява националните интереси на държавата. То ще доведе до консолидиране на резултатите от демократичните реформи, извършени от началото на 90-те години, до политическо признание за техния успех и ще бъде важен фактор за икономическото развитие на страната. Стабилизирането на демокрацията и утвърждаването на пазарната икономика в България е в интерес както на страните от нашия регион, така и на цяла Европа и ще повиши сигурността и стабилността на континента. Стремехът към пълноправно членство в ЕС отразява желанието и готовността на България да участва в реализацията на идеята за обединена Европа, Европа на мира, просперитета и социалната справедливост.”

Основни дати в отношенията между България и ЕС:

- 1990 – Спогодба за търговия, търговски и икономически отношения между България и Европейската икономическа общност, Великото народно събрание приема решение, изразяващо желанието на Република България да стане пълноправен член на Европейската Общност;

- 1993 – подписано е Европейско споразумение за асоцииране на България към ЕО;
- 1995 – Европейското споразумение за асоцииране на Република България влиза в сила, България подава официално молба за пълноправно членство в ЕС;
- 1999 – откриване на преговори за членство;
- 2002 – детайлизирана "пътна карта" за присъединяването, увеличена предприсъединителна помощ;
- 2004 – приключват преговорите с ЕС по всички 31 раздели с изисквания на Общността;
- 2005 – на 25 април в Люксембург е подписан Договорът за присъединяване на България към ЕС;
- 2007 – от 1 януари България получава статут на пълноправен член на ЕС.

Използвана литература:

- Готрон, Ж.К. 2006. Европейско право. УИ "Св. Климент Охридски".
Дъф, А. Пътеводител Към Лисабонския Договор.
<http://www.europe.bg/htmls/page.php?id=12825&category=230>
Жаке, Ж.П. 2007. Институционно право на ЕС. УИ "Св. Климент Охридски".
Историята на Европейския съюз, http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_bg.htm
Матисен, П.С.Р.Ф. 2007. Европейско право. Въведение. Сиела, София

Въпроси за самоподготовка:

1. Кои са причините за създаването на ЕОВС, ЕИО и ЕВРАТОМ от гледна точка на теорията на икономическата интеграция?
2. Какви са причините за неуспеха на Европейския конвент (Договора за конституция на Европа) и защо в последните години се засилва скептичното обществено мнение по отношение на ЕС и процеса на интеграция?
3. На какъв етап на интеграционния процес е ЕС в момента?
4. Кои са причините за и какви са разликите между отделните вълни на териториално разширение на ЕИО и ЕС?

Правна система на ЕС

Какво ще научите от тази глава:

- какви са основните принципи на правото на ЕС;*
- кои са основните видове актове от правото на ЕС и как се прилагат;*
- кои са органите, компетентни да прилагат правото на ЕС;*
- кога се прилагат и как протичат основните законодателни процедури в ЕС.*

Поради специфичната същност, историческо развитие и институционална система, правният ред на ЕС също е различен от познатите – както от националните, така и моделите на класическите международни организации. Съдът на ЕС го определя като нов международен правен ред, в полза на когото държавите са ограничили, макар и в ограничени области, суверенните си права, самостоятелен правен ред, интегриран в правната система на държавите–членки и приложимо право за техните граждани и за тях самите. На територията на една държава-членка действат заедно и едновременно две правопорядъка – национален и европейски. Този правен ред, се основава на определени принципи и на систематизирана и йерархизирана система от източници. Двете основни отлики на правото на ЕС са неговата автономност (като източници, понятия и прилагане) и това, че е интегриран в правните системи на държавите членки (като активни и пасивни субекти).

Принципи

- Непосредствена приложимост. Всяка норма от общностното право от момента на влизането си в сила, става действащо право във всички държави–членки. Тя не става част от вътрешното право, общностното право действа като самостоятелен правопорядък на територията на държавите–членки и спрямо субектите под тяхна юрисдикция. Прилагането на правото на ЕС е децентрализирано на национално ниво – само по изключение прилагането на общностното право се осъществява от самия ЕС, отговорност за прилагането му носят предимно държавите–членки (ДЕС, чл. 4), като за ефикасното съблюдаване на общностното право следи Комисията. Освен това, националният съдия е съдия на общо основание на ПЕО.
- Върховенство (примат) на ПЕС. Изведен е от Съда и означава, че нито една национална норма не може да противоречи на нормите на ЕС

(на правото на Договора не може да се противопостави какъвто и да било национален текст). Той налага задължения за всеки държавен орган (законодателен, административен или съдебен) съобразно неговите правомощия. Все още съществуват различия в тълкуването на конституционните органи на държавите–членки относно приложимостта на този принцип спрямо националните конституции.

- Директна приложимост. Нормите на общностното право създават права и задължения не само за държавите–членки, но и за частните субекти, които могат да се позовават на тях пред националните юрисдикции. За да може едно лице да се позове на един общностен акт, е необходимо актът да е годен за прилагане директно спрямо частните лица, т.е. нормите да са безусловни и достатъчно прецизни. Различните норми имат директен ефект в различна степен – за регламентите той е уреден от ДФЕС (чл. 288), за решенията и някои норми на Договорите е очевиден. Спорен остава въпросът за директната приложимост на директивите.

Източници

- Първичните източници включват Договорите и приложенията към тях, договорите за тяхната промяна, договорите и актовете за присъединяване. Според Съда, Учредителните договори представляват конституционна харта на общността. По форма, те са международни договори и като такива, за влизането им в сила се прилагат съответните национални конституционни разпоредби.
- Производните източници са актове, които се приемат с оглед на упражняването на областите на компетентност на Съюза. Това са регламенти, директиви, решения и препоръки и становища (ДФЕС, чл. 287).
 - Регламентът е акт с общо приложение. Той е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави–членки. Регламентът е инструмент на директно законодателство – институциите уреждат пряко отношения на територията на държавите–членки, без тяхното участие, и няма нужда (а Съдът дори забранява) възпроизвеждането му в национални норми.
 - Директивата е акт, който обвързва по отношение на постигането на даден резултат от държавите–членки, до която е адресиран, като оставя на националните власти свобода при избора на формата и средствата за постигане на този резултат. Директивата е инструмент на индиректно законодателство, не е предназначена да засяга правната сфера на частните лица, но задължава държавите–членки в определен срок да постигнат целения от ЕС резултат, за

- което те трябва да я транспонират (въведат) в националното си законодателство по избран от тях самите начин. Директивата казва какво и кога, държавата решава как.
- Решението е задължително в своята цялост. Когато решението посочва адресати, то е задължително само за тях. Решенията са актове, адресирани до частните лица в някои материи или актове на институциите, насочени към изпълнение на функциите им.
 - Препоръките и становищата нямат задължителен характер. Препоръките са покана до адресатите им за определено поведение. Със становище институциите изразяват мнението си по даден въпрос.
 - Атипични актове – актове, които не са предвидени в чл. 287 на ДФЕС:
 - Междуинституционните споразумения, с които Съветът, Комисията и ЕП се консултират взаимно и организират по общо съгласие реда и условията за сътрудничество помежду си.
 - Съветът и Европейския съвет приемат заключения в края на всяка сесия. Те могат да съдържат чисто политически декларации, но и конкретни решения и насоки.
 - Съветът приема и резолюции, които най-често са програми за бъдещи действия в определена област.
 - Съобщенията на Комисията са с многообразна природа. Може да се отнася за бели или зелени книги, в чисто съдържание са събрани становищата на институциите или на други лица, преди да внесе законопроект; доклади, но и документи, в които посочва какво ще бъде нейното предстоящо поведение по определен въпрос или какво трябва да е поведението на държавите-членки или частните лица.
 - Според ДФЕС съществуват три категории правни актове – законодателни, делегирани и изпълнителни. Разликите се състоят в задължителността и приложното поле на актовете. Към името на незаконодателните актове задължително се прибавя името на вида им.
 - Законодателните актове уреждат основните въпроси от материите, в които ЕС има компетентност.
 - Незаконодателните актове допълват или изменят определени несъществени елементи от законодателен акт. Изричните условия за делегирането им на Комисията са част от самия законодателен акт.
 - Изпълнителни актове се използват, когато са необходими еднакви условия за изпълнение на правно обвързващите актове

на Съюза и предоставят изпълнителни правомощия на Комисията или по изключение на Съвета.

- Международни споразумения на ЕС. Съюзът разполага също с изключителна компетентност за сключване на международни споразумения. Сключените от Съюза споразумения обвързват институциите на Съюза и държавите—членки (ДФЕС, чл. 216). В тази категория актове влизат и правнообвързващите решения на международни организации, в които членува ЕС.
- Неписани източници. Правото не се изчерпва само с писаните норми, тъй като всяка правна конструкция се основава на определен брой неписани принципи, без които не би била възможна правовата държава. Тук място намират принципите на правото на ЕС, съдебна практика на Съда и общите принципи на правото.

Прилагане

Прилагането на общностното право се осъществява на две нива – обща компетентност по прилагането на общностните актове имат националните юрисдикции, т.е. те разглеждат всеки въпрос по прилагането му, който не попада в изключителната компетентност на Съда на ЕС, ограничена в рамките на предоставените му от Договорите правомощия. Националният съдия осигурява зачитането и прилагането на общностните норми в рамките на националните процесуални правила (процесуална автономия).

На Съда са предоставени правомощия да се произнася в следните случаи:

- ако установи, че държава—членка не е изпълнила свое задължение което произтича от Договорите (по искане на Комисията – чл. 258, или на друга държава—членка – чл. 259);
- във връзка със санкциите, предвидени в регламенти, приети съвместно от Европейския парламент и Съвета, ако това е изрично предвидено в тези регламенти (чл. 261)
- осъществява контрол относно законосъобразността на актове на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза, предназначени да произвеждат правно действие по отношение на трети страни (чл. 263) на основание некомпетентност, съществено процесуално нарушение, нарушаване на Договорите или на всякаква правна норма, свързана с тяхното изпълнение, или злоупотреба с власт;
- когато в нарушение на Договорите институциите, органите, службите или агенциите на Съюза бездействат (чл. 265);
- тълкуването на Договорите и валидността и тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза при по-

искано становище от национална юрисдикция (чл. 267). Тълкувателното решение става част от тълкуваната норма и е задължително за всички юрисдикции на всички държави–членки. Решението за валидността не отменя акта.

- по спорове относно обезщетения за вредите, причинени от неговите институции или служители, при изпълнението на техните задължения (чл. 268);
- по всеки спор между Съюза и негови служители (чл. 270).

Законодателни процедури

- Процедурата за съвместно вземане на решение е въведена от Договора от Маастрихт (1992 г.), като впоследствие е разширена и опростена от Договора от Амстердам (1999 г.). С влизането в сила на Договора от Лисабон на 1 декември 2009 г. преименуваната обикновена законодателна процедура стана главната законодателна процедура в системата на ЕС за вземане на решения.
 - Предложение. С някои малки изключения Комисията има еднолично право на законодателна инициатива. Законодателното предложение се внася в Европейския парламент и в Съвета и се предоставя на разположение на парламентите на държавите–членки. В срок от осем седмици националните парламенти могат да изпратят на председателите на Европейския парламент, Съвета и Комисията мотивирано становище дали проектът на законодателен акт е в съответствие с принципа на субсидиарност.
 - Първо четене. Парламентът приема своята позиция на първо четене относно законодателното предложение. Няма определен срок за първото четене. На пленарно заседание Парламентът приема своята позиция с обикновено мнозинство. Позицията може да съдържа изменения на първоначалното законодателно предложение. Ако позицията на Парламента не съдържа изменения и ако Съветът също приеме първоначалното предложение, актът се приема от Съвета с квалифицирано мнозинство и след това се подписва от председателите на Европейския парламент и Съвета и се публикува в Официален вестник.
 - Ако Парламентът приеме своята позиция с изменения:
 - в случай, че Съветът одобри всички изменения и не внесе промени в първоначалното предложение, актът се приема от Съвета с квалифицирано мнозинство и след това се подписва и публикува.
 - в случай, че Съветът не приеме всички изменения или ги отхвърли, той приема с квалифицирано мнозинство своята пози-

- ция, която впоследствие представя за разглеждане на Парламента за неговото второ четене. Съветът е длъжен да обоснове изчерпателно пред Парламента причините, които са го накарали да приеме дадената позиция. От своя страна, Комисията уведомява Парламента за нейната позиция.
- Второ четене. На второ четене Парламентът разглежда позицията на Съвета. В срок от 3 месеца той може:
 - да одобри позицията на Съвета или да не се произнесе в рамките на срока. По този начин актът се счита за приет и впоследствие бива подписан и публикуван;
 - да отхвърли позицията на Съвета с абсолютно мнозинство на съставляващите го членове. Процедурата е окончателно закрыта;
 - да предложи изменения на позицията на Съвета с абсолютно мнозинство на съставляващите го членове. Позицията на Парламента впоследствие се представя на Съвета и на Комисията. Съветът разполага със срок от 3 месеца (който може да бъде удължен до 4 месеца) да действа.
 - Ако Съветът одобри всички изменения на Парламента, актът се счита за приет и впоследствие бива подписан и публикуван.
 - Ако Съветът не приеме всички изменения на Парламента, той уведомява Парламента за това и впоследствие се започва помирителната процедура..
 - Помирителна процедура и трето четене. Текстовете, които не са могли да бъдат приети на първите две четения подлежат на помирителна процедура. Свиква се помирителен комитет, който се състои от представители на 27-те държави-членки и равен брой членове на Европейския парламент. Комитетът разглежда позицията на Съвета и измененията на Парламента от второто четене. Той разполага с шест седмици, за да намери компромис и да изготви общ проект.
 - Ако помирителният комитет не постигне съгласие по общия проект в предвидения срок, актът не се счита за приет и процедурата се приключва.
 - Ако помирителният комитет одобри общия проект, той се внася за одобрение в Съвета и Парламента. Съветът и Парламентът разполагат със срок от шест седмици, за да го одобрят, като Съветът решава с квалифицирано мнозинство, а Парламентът – с мнозинство от подадените гласове. След като и двете институции одобрят проекта, той бива подписан и публикуван.

Източник: <http://www.dadalos-europe.org>

Фигура 4. Обикновената законодателна процедура в ЕС

- Консултацията представлява специална законодателна процедура, при която Парламентът дава своето становище относно дадено законодателно предложение преди то да бъде прието от Съвета. Първоначално, това е била единствената законодателна процедура. Сега е приложима в ограничен брой законодателни области като изключения в областта на вътрешния пазар и конкурентно право. Консултация с Парламента също се изисква, като незаконодателна процедура, когато се приемат международни споразумения в рамките на общата външна политика и политика на сигурност.
- Одобрение. В някои законодателни области, Европейският парламент трябва да даде своето одобрение като специална законодателна процедура. Ролята на Парламента се състои в това да одобри или отхвърли дадено законодателно предложение без допълнителни изменения, като Съветът не може да не се съобрази с позицията на Парламента. Прилага се при приемане на ново законодателство в областта на борбата срещу дискриминацията. Одобрение се изисква също така, като незаконодателна процедура, когато Съветът приема някои международни споразумения.

- Информирание. С процедурата на засилено сътрудничество държавите—членки могат да отправят искане за засилено сътрудничество в области, обхванати от Договорите, с изключение на области от изключителната компетентност на Съюза. Съветът дава разрешение за провеждане на засилено сътрудничество след получаване на одобрение от страна на Европейския парламент. В случаите на засилено сътрудничество в рамките на общата външна политика и политика на сигурност искането се изпраща на Парламента за сведение. Във всички случаи Парламентът бива редовно информиран относно развитието в областта на засиленото сътрудничество.

Използвана литература:

- Готрон, Ж.К. 2006. Европейско право. УИ “Св. Климент Охридски”.
- Жаке, Ж.П. 2007. Институционно право на ЕС. УИ “Св. Климент Охридски”.
- Матисен, П.С.Р.Ф. 2007. Европейско право. Въведение. Сиела.
- Попова, Ж. 2011. Право на Европейския съюз, Сиела.
- Семов, А. 2009. Система на източниците на правото на Европейския съюз. УИ “Св. Климент Охридски”.

Въпроси за самоподготовка:

1. Кои национални нормативни актове имат предимство пред актовете на правото на ЕС?
2. Кои актове на правото на ЕС имат директна приложимост и в какво се изразява тя?
3. Защо процедурата за съвместно вземане на решения става основна законодателна процедура на ЕС?

Институции на Европейския съюз

Какво ще научите от тази глава:

- какви са основните принципи на институционалната система на ЕС;*
- кои са институциите на ЕС, какви са съставът, начинът на работа и функциите им;*
- кои са другите основни органи на ЕС и какви са правомощията им.*

Институционалната структура на ЕС не е изградена по модела на разделение на властите. Нормотворчеството се осъществява съвместно от две институции – Съвета и Европейския парламент. Изпълнителната власт е в ръцете на Комисията, но ѝ е делегирана от Съвета. Единствено съдебната власт в Съюза е поверена изцяло и изключително на Съда, който в някои случаи действа и като де факто нормотворец. Освен ЕС, националните власти също са част и от нормотворчеството (напр. при транспониране на директиви), и от съдебната система (националният съдия е съдия по правото на ЕС на общо основание), и от изпълнителните действия (на практика по-голямата част от тях се осъществяват от администрацията на държавите-членки).

Институционалната система на ЕС е динамична, тя еволюира, следвайки развитието на интеграционния процес. Целта ѝ е да насърчава ценностите, да преследва целите и да служи на интересите на ЕС, на интересите на неговите граждани и на тези на държавите-членки, както и да осигурява съгласуваност, ефикасност и последователност на неговите политики и дейности. Макар и с познати имена, много от институциите на Съюза са уникални по своята същност, цели и правомощия. Докато при една държава се говори за баланс и взаимен контрол на властите, в ЕС въпросът е за баланс на интересите – т.нар. триъгълник на интересите (“една триъгълна схема би бил по-ефикасен по отношение на функционирането на ЕО, доколкото насърчава по-пълно и по-стабилно институционно равновесие”). От една страна, следна да бъде защитен интересът на самата общност, от друга, поради отдаването на национален суверенитет – този на държавите-членки, изразен от националните правителства, а от трета, поради все по-широките правомощия на ЕС за намеса, този на гражданите. Затова институционалната рамка на ЕС действа на базата на няколко принципа, първоначално изведени като такива от Съда, а в последствие и закрепени в Договорите.

- Институционално равновесие (ДЕС, чл. 13, ал.2). Всяка институция действа в кръга на правомощията, които са ѝ предоставени с Договорите, в съответствие с процедурите, условията и целите, предвидени в тях. Някоя институция не може да разширява правомощията си за сметка на друга.
- Институционална самостоятелност (според ДФЕС всяка институция сама определя процедурния си правилник). Институциите имат правото в рамките на отредените им правомощия, да организират свободно дейността си, без обаче да нарушава институционалното равновесие или разпределението на правомощията между ЕС и държавите членки.
- Лоялно сътрудничество (ДЕС, чл. 13, ал.2). Израз на този принцип са т.нар. междуинституционални споразумения, с които се уреждат области, в която отношенията между институциите не са регламентирани от Договорите. Принципът за сътрудничество налага на институциите не само задължението да спазват респективните си правомощия, но позволява също и въвеждането на процедури, гарантиращи правилното развитие на процеса по взимане на решения, доколкото не нарушават институционалното равновесие и са съобразени с разпоредбите на Договора.
- Откритост (чл. 1 ДЕС, чл.15 ДФЕС). Всяка институция, орган, служба или агенция гарантира прозрачността на работата. Всеки гражданин на Съюза, както и всяко физическо или юридическо лице, което пребивава или има седалище според устройствения му акт в държава-членка, има право на достъп до документите на институциите, органите, службите и агенциите на Съюза. Заседанията на Европейския парламент са публични, както и на Съвета, когато приема нормативни актове.
- Предоставените на институциите на ЕС правомощия произтичат от учредителните договори, които са договорени между държавите членки и ратифицирани от всяка от тях. В Договора за Европейския съюз се споменават седем европейски институции в тесен смисъл на термина. Четири от тях са насочени към определяне на политиките и вземане на решения. Става въпрос за Европейския съвет, Съвета, Европейската комисия и Европейския парламент. Съдът на Европейския съюз осигурява спазването на правото на Съюза. Основната задача на Европейската централна банка е да поддържа покупателната способност на еврото и следователно стабилността на цените в еврозоната. Сметната палата на ЕС контролира законосъобразността и правилността на приходите и разходите на Съюза. На редица други органи и агенции е възложено изпълнението на специфични задачи.

Източник: <http://www.dadalos-europe.org>

Фигура 5. Институции на ЕС

Европейски парламент

Нормативна уредба – 223–234 ДФЕС, 14 ДЕС. Парламентът представлява интересите на гражданите на ЕС. Основан през 1952 г. като Общо събрание на ЕОВС и преименуван на Европейска парламентарна асамблея през 1958 г., той носи името Европейски парламент от 1962 г. Първите преки избори се провеждат през 1979 г. От 1970 г. правомощията на Европейския парламент постепенно нарастват, за да стигне до настоящата позиция на съзакондател по отношение на почти цялото право на ЕС. Настоящите членове на ЕП бяха избрани на изборите през 2009 г. Европейският парламент е единственият наднационален орган, чиито членове се избират пряко.

Състав и начин на работа

Европейският парламент се състои от 751 членове, избрани в 28-те държави-членки на Европейския съюз. По правило, броят на местата се разпределя пропорционално на населението на всяка страна. Така всяка държава-членка разполага с определен брой места, като максимумът е 96, а минимумът – 6, България има 17. В момента получават същата заплата, каквато

получават народните представители в страната, в която са избрани. Членовете на Европейския парламент се обединяват в зависимост от политическата си ориентация, а не по националност, като понастоящем има 8 групи.

Европейският парламент приема свой вътрешен правилник. В този правилник са описани всички норми относно вътрешното устройство и работа на Парламента.

Председателят на ЕП ръководи цялостната дейност на Парламента, председателства пленарните заседания и обявява бюджета за приет. Той представя Европейския парламент във външните отношения и в отношенията с останалите институции на ЕС. Избира се за срок от 2,5 години.

С цел подготовка работата на Европейския парламент по време на пленарните сесии, членовете на ЕП се разпределят по постоянни комисии, всяка една от които е специализирана в дадена област. Парламентарните комисии са 20 на брой. Техният политически спектър отразява състава на Парламента. Парламентарните комисии заседават един или два пъти на месец в Брюксел, като техните разисквания са публични. В парламентарна комисия членовете на ЕП изработват, изменят и гласуват законодателните предложения и докладите по собствена инициатива.

Пленарното заседание е важен момент от дейността на Европейския парламент и представлява завършекът на законодателната дейност, осъществена в парламентарните комисии и политическите групи. Парламентът се събира на пленарна сесия всеки месец (с изключение на август) в Страсбург в рамките на месечна сесия с продължителност четири дни (от понеделник до четвъртък). Шест пъти годишно за период от два дни (сряда и четвъртък) Парламентът се събира и в Брюксел.

Функции

- Законодателни правомощия. ЕП може да одобри, измени или отхвърли съдържанието на европейското законодателство. На ниво парламентарна комисия даден член на Европейския парламент съставя доклад въз основа на предложение за "законодателен текст", представено от Комисията. Парламентарната комисия гласува този доклад и при нужда внася в него изменения. След като текстът бъде изменен и гласуван на пленарно заседание, позицията на Парламента се счита за приета.
 - В рамките на обикновената законодателна процедура Европейският парламент дели законодателната власт със Съвета на Европейския съюз. Следователно той разполага с правомощия да приема европейските законодателни актове (директиви, регламенти и други).
 - Парламентът може да изиска от Комисията да отправи законодателни предложения към Съвета.

- Европейският парламент упражнява демократичен контрол над цялостната дейност на Общността. Процедурите по назначаване позволяват на Парламента да осъществява на практика своите функции на контролиращ орган спрямо някои от европейските институции, напр. Комисията. Кандидатът за длъжността председател на Комисията, предложен от Европейският съвет, се избира от Европейския парламент. Компетентните комисии провеждат изслушване на всеки кандидат, номиниран от Съвета за член на Комисията, преди всичките колективно да бъдат подложени на гласуване за одобрение от Европейския парламент. Европейският парламент има правомощието да приеме предложение за вот на недоверие, насочен към Европейската комисия като цяло.
- ЕП има определени правомощия в рамките на другите три законодателни процедури – одобрение, консултиране и информиране.
- Наред с четирите основни законодателни процедури, съществуват и други процедури, които се прилагат от Европейския парламент в специфични области – процедура за даване на становища по напредъка на ИПС; процедури, свързани със социалния диалог; процедури, свързани с разглеждането на доброволни споразумения; кодификация.
- Бюджетни правомощия. След влизането в сила на Договора от Лисабон Европейският парламент споделя със Съвета на Европейския съюз правомощията да определя целия годишен бюджет на ЕС и има последната дума по процедурата. Европейският парламент упражнява демократичен контрол, за да се увери, че Комисията и другите институции използват правилно европейските средства. Парламентът, по препоръка на Съвета, взема решение за освобождаването от отговорност, т.е. за окончателното одобрение на изпълнението на бюджета за определена година.
- Надзорни правомощия. Те му дават възможност да упражнява надзор над работата на други институции, да следи за правилното използване на европейския бюджет и да гарантира точното прилагане на правото на ЕС.
 - След всяка среща председателят на Европейския съвет представя доклад пред Парламента относно резултатите от нея.
 - В началото и края на всяко шестмесечно председателство председателят на Съвета на Европейския съюз обсъжда своята програма с членовете на ЕП на пленарно заседание.
 - Европейският парламент има право да одобрява и освобождава Европейската комисия. Комисията редовно представя доклади пред Парламента, включително годишен доклад за дейността на ЕС, както и за изпълнението на бюджета.

- Председателят на ЕЦБ представя годишния доклад на банката на пленарно заседание и участва в редовен диалог относно паричната политика с комисията по икономически и парични въпроси на ЕП.
- При назначаването на членовете на Сметната палата от Съвета трябва да бъде поискано мнението на Парламента. Сметната палата представя годишен доклад относно бюджета за предходната година пред Съвета и Европейския парламент, на базата на който Парламентът решава дали да одобри изпълнението на бюджета на ЕС от Комисията по процедурата за освобождаване от бюджетна отговорност.
- Парламентът избира Европейския омбудсман. Омбудсманът се отчита пред Европейския парламент и представя годишен доклад за дейността си пред членовете на ЕП.
- Парламентът може да учредява анкетни комисии, за да разглежда случаи на нарушаване на законодателството на ЕС от държавите членки.

Европейски съвет

Нормативна уредба – 235–236 ДФЕС, 15 ДЕС. Европейският съвет е създаден през 1974 г. с цел установяване на неофициален форум за обсъждане между държавните и правителствените ръководители. Той бързо се превръща в орган, който определя целите на Съюза и набелязва пътя за тяхното постигане във всички области на дейност на ЕС. Получава официален статут в Договора от Маастрихт от 1992 г. Съгласно Договора от Лисабон той става една от седемте институции на Съюза.

Европейският съвет дава на Съюза необходимия тласък за неговото развитие и определя неговите общи политически насоки и приоритети. Той не изпълнява законодателни функции. Европейският съвет се състои от държавните или правителствените ръководители на държавите–членки, председателя на Европейския съвет и председателя на Комисията. Върховният представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност участва в неговата работа. Когато дневният ред го налага, членовете на Европейския съвет могат да решат да бъдат подпомагани от по един министър. Заседава два пъти на шест месеца, когато се налага, председателят свиква извънредно заседание. Европейският съвет се произнася с консенсус, освен в случаите, за които в Договорите е предвидено друго.

Председател на Европейския съвет

Това е „президентът“ на ЕС. В момента постът заема Доналд Туск. Избира се от Европейския съвет с квалифицирано мнозинство за срок от две години и половина, като неговият мандат може да бъде подновен еднократно. Председателят на Европейския съвет председателства и ръководи работата на Европейския съвет, в сътрудничество с председателя на Комисията и въз

основа на работата на Съвета по общи въпроси осигурява подготовката и приемствеността на работата на Европейския съвет, представя пред Европейския парламент доклад след всяко заседание на Европейския съвет. Той осигурява на своето равнище и в това си качество външното представителство на Съюза по въпросите, отнасящи се до общата външна политика и политика на сигурност, без да се засяга компетентността на върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност.

Съвет

Нормативна уредба – 237–243 ДФЕС, 16 ДЕС. Съветът е институцията представляваща интересите на държавите–членки. Както и Европейският парламент, Съветът е създаден с учредителните договори. Съветът на Европейския съюз е основният решаващ орган на ЕС. Съветът заедно с Парламента определя правилата за всички дейности на Европейските Общности в областта на вътрешния пазар и повечето от общите политики. В добавка Съветът носи основна отговорност за дейностите по междуправителственото сътрудничество в сферата на общата външна политика и сигурност и на правосъдието и вътрешния ред. Съветът на ЕС не бива да се бърка с двете други институции с подобно име – Европейският съвет и Съветът на Европа. Обикновено Съветът заседава в Брюксел. Съветът заседава в открито заседание, когато обсъжда и гласува законодателни актове. Първото обсъждане на важни незаконодателни предложения също се осъществява в открито заседание. Освен това Съветът води открити дебати по най–важните въпроси, които засягат интересите на Съюза и неговите граждани.

Състав

Съветът се състои от по един представител на всяка държава членка на ниво министри, който има пълномощия да обвързва правителството на държавата членка.

Съставът на заседанията на Съвета и тяхната периодичност са различни според обсъжданите въпроси. Съветът има десет състава, които обхващат всички политики на ЕС. Съветът по общи въпроси, в чийто състав като правило влизат министрите на външните работи или министрите по европейските въпроси, осигурява съгласуваност в работата на различните състави на Съвета и подготвя заседанията на Европейския съвет. Съставите са: Общи въпроси, Външни работи, Икономически и финансови въпроси, Правосъдие и вътрешни работи, Заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси, Конкуренцеспособност (вътрешен пазар, промишленост, научни изследвания и космическо пространство), Транспорт, телекомуникации и енергетика, Селско стопанство и рибарство, Околна среда, Образование, младеж, култура и спорт.

Функции

- **Законодателство.** Въз основа на предложения, внесени от Комисията, Съветът приема законодателството на Съюза под формата на регламенти и директиви съвместно с Европейския парламент. Съветът също така приема отделни решения и незадължителни препоръки и резолюции. Съветът и Парламентът определят правилата за упражняване на изпълнителните правомощия, предоставени на Комисията или запазени за самия Съвет.
- **Бюджет.** Съветът е едно от двете направления на бюджетния орган (другото е Европейският парламент), който приема бюджета на Съюза. Освен това Съветът, в съответствие със специална законодателна процедура, приема с единодушие решение за определяне на разпоредбите, приложими за системата на собствените ресурси, и за многогодишната финансова рамка.
- **Международни споразумения.** Съветът сключва международните споразумения на Съюза, за които Комисията води преговори и които в повечето случаи изискват съгласието на Парламента.
- **Назначения.** Съветът, като действа с квалифицирано мнозинство, назначава членовете на Сметната палата, на Икономическия и социален комитет и на Комитета на регионите.
- **Икономическа политика.** Съветът осигурява координацията на икономическите политики на държавите членки и, без да накърнява правомощията на Европейската централна банка, взема политически решения в областта на паричната политика. Специфични правила се прилагат за членовете на Еврогрупата, които избират председател за мандат от две години и половина. По принцип финансовите министри на държавите от Еврогрупата се събират преди заседанието на Съвета по икономически и финансови въпроси.
- **Обща външна политика и политика на сигурност.** В областта на външната политика и политиката на сигурност Съветът продължава да действа съгласно специфични правила, когато приема общи позиции и съвместни действия или изработва конвенции.

Гласуване

В зависимост от съответната област Съветът взема решение с обикновено мнозинство, квалифицирано мнозинство или с единодушие.

- **Обикновено мнозинство.** Това означава, че решение се взема, когато има повече гласове „за“ отколкото „против“. Всеки член на Съвета има един глас. Обикновеното мнозинство се прилага, когато Договорът не предвижда друго. На практика това се прилага само за малък брой решения: Процедурния правилник на Съвета, организацията на Генералния

секретариат на Съвета и правилниците, регулиращи комитетите, предвидени в Договора.

- Единодушие. Договорът за ЕО изисква единодушие само за малък брой решения, но те са някои от най-важните (данъчно облагане, социална политика и т.н.). То се запазва и в Договора от Лисабон. За някои политики Съветът може да реши (с единодушие) да разшири използването на гласуването с квалифицирано мнозинство. По принцип Съветът е склонен да се стреми към единодушие дори в случаите, когато такова не се изисква. Това предпочитание датира от Люксембургския компромис през 1966 г. (когато са засегнати много важни интереси на една или повече държави-членки), разширен от Компромиса от Янина през 1994 (държави членки, които се доближават до необходимия минимум, за да постигнат блокиращо малцинство).
- Квалифицирано мнозинство. Договорът от Лисабон разшири приложното поле на вземането на решения с квалифицирано мнозинство. За 68 правни основания гласуването с квалифицирано мнозинство се въвежда или се разширява, в повечето от случаите заедно с въвеждането на обикновената законодателна процедура (сред които много области, които преди попадаха в обхвата на третия стълб). Квалифицирано мнозинство се изисква също така за назначаването на председателя, за членовете на Комисията, за членовете на Сметната палата, на Икономическия и социален съвет и на Комитета на регионите. Квалифицирано мнозинство се достига, когато са изпълнени две условия: мнозинство от държави-членки дава своето одобрение (когато предложението не идва от Комисията това е мнозинство от две трети) и има минимум 255 гласа в полза на предложението от общо 345 гласа. Освен това всяка държава-членка може да поиска потвърждение, че гласовете „за“ представляват най-малко 62 % от общото население на Съюза. Ако този критерий не е спазен, решението не се приема. Броят гласове на всяка държава-членка е определен от Договорите и е пропорционален на населението, въпреки че малките държави обаче имат преимущество при определяне тежестта на гласовете. В момента гласовете са разпределени по следния начин: Германия, Франция, Италия, Великобритания – 29, Испания, Полша – 27, Румъния – 14, Холандия – 13, Белгия, Чехия, Гърция, Унгария и Португалия – 12, Австрия, България и Швеция – 10, Дания, Ирландия, Литва, Словакия и Финландия – 7, Кипър, Естония, Латвия, Люксембург и Словения – 4, Малта – 3.
- Новата система на двойно мнозинство. Договорът от Лисабон премахва системата на претеглени гласове и следва просто правило на двойно мнозинство (една държава – един глас, 55 % от членовете на Съвета, което включва най-малко петнадесет членове и представлява държави членки, които обхващат население не по-малко от 65 % от населението

на Съюза.). Тази нова система ще влезе в сила на 1 ноември 2014 г., но до 31 март 2017 г. всяка държава членка когато реши може да изиска прилагане на настоящата система.

Председателство

С изключение на Съвета по външни работи, Съветът се председателства от представителя на държавата членка, която председателства Съюза: председателството се променя на всеки шест месеца. По време на шестмесечния период председателството ръководи заседанията на всички равнища, предлага насоки и изготвя компромисни предложения, необходими за вземането на решение от Съвета. За да се улесни приемствеността в работата на Съвета, шестмесечните председателства си сътрудничат тясно в групи по три. „Тройката“ председателства изработва обща програма за дейността на Съвета за 18-месечен период. През следващите десет години председателството ще бъде поемано в съответствие със следния ред: Дания и Кипър през 2012 г., Ирландия и Литва през 2013 г., Гърция и Италия през 2014 г., Латвия и Люксембург през 2015 г., Нидерландия и Словакия през 2016 г., Малта и Обединеното кралство през 2017 г., Естония и България през 2018 г., Австрия и Румъния през 2019 г., и Финландия през първата половина на 2020 г. Европейският съвет може да променя този ред.

Комитет на постоянните представители

Цялостната работа на Съвета се подготвя и координира от Комитета на постоянните представители (Корепер), съставен от постоянните представители на държавите-членки в Брюксел и техните заместници. Комитетът е под председателството на представител на държавата членка, който председателства Съвета по общи въпроси, т.е. ротационното председателство, като само комитетът по политика и сигурност, е председателстван от представител на Върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност. Корепер действа в два състава, които заседават най-малко веднъж седмично: Корепер (I част) и Корепер (II част). Корепер (I част) се състои от заместник постоянните представители, а Корепер (II част) включва постоянните представители. Корепер (I част) подготвя работата на шест състава на Съвета (Селско стопанство и рибарство; Конкурентоспособност; Транспорт, телекомуникации и енергетика; Околна среда; Образование, младеж, култура и спорт; и Заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси). Корепер (II част) подготвя работата на четири състава (Общи въпроси; Външни работи; Икономически и финансови въпроси и Правосъдие и вътрешни работи).

Освен че поема по-голямата част от подготовката на решенията по всички въпроси, отнасящи се до съдържанието, членове на Комитета представляват Съвета и по време на преговорни процедури с ЕП.

Работата на този комитет се подготвя от над 150 комитети и работни групи, съставени от делегати от държавите–членки. Някои от тези комитети имат специфичната роля да осигуряват координация и експертно мнение в определена област, като например Икономическият и финансов комитет, Комитетът по политика и сигурност (има за задача да следи международната обстановка в областта на външната политика и общата сигурност, както и да осигурява под отговорността на Съвета политическия контрол и стратегическото ръководство на операциите по управление на кризи), и Координационният комитет, който има за задача да подготвя работата в областта на полицейското и съдебното сътрудничество по наказателно–правни въпроси.

Генерален секретариат на Съвета

Една друга част от Съвета на ЕС представлява генералният секретариат, който подпомага председателството на Съвета и осигурява гладкото протичане на работата му. Той се състои от почти 3500 служители. Задачите на секретариата са предимно от административен характер – в него се уреждат въпроси като подготовката на плана за работа, изготвянето на доклади, преводи, проверката на правни въпроси и др.

Комисия

Нормативна уредба – 244–250 ДФЕС, 17 ДЕС. Комисията е институцията, представляваща интересите на Общността. Комисията е европейската институция, притежаваща монопол на законодателната инициатива, както и важни изпълнителни правомощия в значими области като конкуренцията и външната търговия. Тя е основният изпълнителен орган на Европейския съюз и се състои от колегиум от членове, включващ по един представител от държава членка. Комисията е основният изпълнителен орган на Общността. В началото всяка общност разполагаше със свой собствен изпълнителен орган: Висшият орган на Европейската общност за въглища и стомана от 1951 г. и по една комисия за всяка от двете общности, учредени с Договора от Рим през 1957 г. Трите органа се обединяват в единна Европейска през 1967 г. Терминът „Комисия“ се използва както за колегиума на комисарите, така и за цялата институция с централа в Брюксел, Белгия, и офиси в Брюксел и Люксембург. Комисията има офиси и във всички страни от ЕС – така наречените „представителства“.

Състав

От 1 ноември 2004 г. Комисията се състои от по един представител за всяка държава членка. Договорът от Лисабон предвиждаше от 1 ноември 2014 г. Комисията да се състои от брой членове, който отговаря на две трети от държавите членки, избирани на ротационен принцип Паралелно с това,

Договорът въведе елемент на гъвкавост, като позволи на Европейския съвет да определя броя на членовете на Комисията.

Европейският съвет, като действа с квалифицирано мнозинство, предлага на Европейския парламент своя кандидат, като взема предвид резултата от изборите за Европейски парламент и след като е осъществил необходимите консултации. Кандидатът за председател се избира от Европейския парламент с мнозинството на членовете, които го съставляват. Съветът, с квалифицирано мнозинство и по общо съгласие с предложения за председател, приема списъка с другите лица, които възнамерява да назначи за членове на Комисията, съставен в съответствие с направените от всяка държава членка предложения. Предложените членове се изслушват от съответната комисия в Парламента. Председателят и останалите членове на Комисията, в качеството им на колективен орган, подлежат на одобрение чрез гласуване от Парламента и след това се назначават от Европейския съвет с квалифицирано мнозинство.

Членовете на Комисията са длъжни да бъдат напълно независими при изпълнение на задълженията си, в името на общия интерес на Общността; в частност, те не бива нито да търсят, нито да получават инструкции от което и да е правителство или друг външен орган.

От Договора от Маастрихт насам мандатът на членовете на Комисията съвпада със законодателния мандат на Парламента с продължителност от пет години. Мандатът може да бъде подновяван. В момента председател на комисията е Жан-Клод Юнкер.

В Комисията има различни отдели и служби. Отделите се наричат генерални дирекции (ГД) и са 33. Генералните дирекции изготвят предложенията за нормативни актове, но техните предложения стават официални само след като колегиумът на комисарите ги приеме на своето седмично заседание. Близо 33 000 служители работят в отделите на Комисията (българите са над 700). Единайсетте служби на Комисията се занимават с по-обща административни въпроси или имат конкретна задача – например борба с измамите или водене на статистика. Комисията също така управлява редица изпълнителни агенции.

Функции

Най-общо Комисията е “моторът на интеграцията”, “защитник на договорите”, “представител на Съюза” и “изпълнителна власт”. Комисията допринася за общия интерес на Съюза и предприема подходящи инициативи в тази насока. Тя следи за прилагането на Договорите и на мерките, приети от институциите по силата на тези Договори. Тя съблюдава прилагането на правото на Съюза под контрола на Съда на Европейския съюз. Тя изпълнява бюджета и управлява програмите. Тя осъществява функции по координира-

не, изпълнение и управление. Тя осигурява външното представителство на Съюза. Основните правомощия са:

- По принцип Комисията има монопол върху инициативата при вземането на решения в ЕС (член 17, параграф 2 ДЕС) Тя изготвя предложения за актове, които следва да бъдат приети от двете институции, вземащи решения – Парламент и Съвет.
 - Законодателна инициатива. Комисията изготвя и внася в Съвета и Парламента всички законодателни предложения (регламенти или директиви), които са необходими за изпълнение на договорите. Правото да се внасят предложения представлява пълната форма на правото на инициатива, тъй като то винаги е изключително и е обвързващо по отношение на органа, вземащ решения, доколкото той не може да вземе решение без внесено предложение и е длъжен да се съобразява с внесеното предложение.
 - Бюджетна инициатива. Комисията изготвя проектобюджета, който предлага на Съвета и Парламента, както и предложението за многогодишната финансова рамка.
 - Ограничена инициатива: право да отправя препоръки или изразява становища в областта на ИПС и в рамките на външната политика и политиката на сигурност.
- Право на контрол върху прилагането на правото на Съюза. Договорите изискват от Комисията да гарантира тяхното правилно прилагане, както и това на решенията, приети за прилагане на разпоредбите им (вторично законодателство). Това е нейната роля на „пазителка на договорите“. Тя изпълнява това задължение главно чрез производството за установяване на неизпълнение на задължения по член 258 ДФЕС: ако счеете, че държава членка не е изпълнила свое задължение, произтичащо от Договорите, Комисията може да образува производство, като поиска от съответната държава да изложи своите съображения. Ако те не удовлетворяват Комисията, тя излиза с обосновано становище, в което изисква въпросът да се уреди в конкретен срок; след изтичането на посочения срок, тя може да отнесе спора за решаване от Съда.
- Изпълнителни правомощия:
 - Предоставени от Договорите. Основните са по изпълнение на бюджета, правомощия да упълномощи държавите членки да предприемат защитни мерки, правомощия в областта на правилата на конкуренцията, особено при контрола на държавните помощи.
 - Изпълнителни правомощия делегирани от Съвета и Парламента, които са й предоставени за прилагането на законодателен акт, приет от Съвета и Парламента.

- Делегирани актове. Договорът от Лисабон въведе нова категория правни разпоредби, разположена между законодателните актове и актовете за изпълнение. Те са актове от общ характер, които допълват или изменят определени несъществени елементи от законодателния акт.
- Отношения с трети държави. По мандат, възложен от Съвета, Комисията носи отговорност за преговорите по международните споразумения, които след това се внасят в Съвета за сключване.
- Регулаторни правомощия. Договорите рядко предоставят на Комисията пълни регулаторни правомощия. Пример е областта на прилагането на правилата на Съюза спрямо публични предприятия и предприятията, предоставящи обществени услуги и при необходимост, да отправя съответните директиви или решения до държавите членки.
- Консултативни правомощия. Договорите предоставят на Комисията правото да отправя препоръки или да внася доклади и становища в редица случаи. Те също така предвиждат провеждане на консултации с Комисията във връзка с определени решения, като например приемането на нови държави членки в Съюза, съгласно член 49 от ДЕС. По-конкретно консултации с Комисията се провеждат във връзка с Устава на членовете на ЕП и статута на омбудсмана.

Върховен представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност

Европейският съюз играе важна роля в международните отношения чрез дипломатия, търговия, помощ за развитие и работа със световни организации. Договорът от Лисабон (2009) доведе до значителен напредък в областта на външната дейност със създаването на поста върховен представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност и учредяването на дипломатическата служба на ЕС – Европейската служба за външна дейност (ЕСВД).

Заемащият поста Върховен представител отговаря за координирането на Общата външна политика и политиката на сигурност на ЕС. За да направи външната политика на ЕС по-ясна и по-последователна, този пост съчетава разделени досега роли – председателства Съвета по външни работи и е заместник-председател на Европейската комисия. През ноември 2009 г. Катрин Аштън е назначена за първия в ЕС, в момента поста се заема от Федерика Могерини.

Дейността на върховния представител и заместник-председател на Комисията се подпомага от Европейска служба за външна дейност. Създадена на 1 януари 2011 г., тази служба е резултат от сливането на служби за външна политика на Комисията и Съвета и привличането на дипломати от национални дипломатически служби.

Тази позиция обхваща голямо разнообразие от задължения:

- традиционна дипломатия;
- координиране на инструменти на външната политика – помощ за развитие, търговия, хуманитарна помощ и реакция при кризи;
- постигане на консенсус между 27-те страни от ЕС и техните приоритети – често чрез провеждане на председателствани от Катрин Аштън месечни срещи с външните министри от ЕС;
- участие в редовни срещи на лидерите на страните от ЕС в Европейския съвет;
- представляване на ЕС на международни форуми като ООН;
- оглавяване на Европейската агенция по отбрана и Европейския институт за изследване на сигурността.

Европейска служба за външна дейност. ЕСВД е дипломатическият корпус на Европейския съюз. Създадена на 1 януари 2011 г., тази служба е резултат от сливането на служби за външна политика на Комисията и Съвета и привличането на дипломати от национални дипломатически служби. Службата подпомага върховния представител на ЕС по въпросите на външните работи и политиката на сигурност. ЕСВД има делегации в целия свят. Те работят от името на европейците и представляват ЕС като цяло. ЕСВД е независима от другите органи на ЕС, но носи правна отговорност нейните политики да са в съответствие с другите политики на Съюза.

Съд на Европейския съюз

Нормативна уредба – 251–281 ДФЕС, 19 ДЕС. Съдът на Европейския съюз е правораздавателната институция на ЕС. Той се състои от три юрисдикции: Съд, Общ съд и Съд на публичната служба, чиято първа задача е да упражняват контрол за законосъобразност на актовете на Съюза, както и да осигуряват еднаквото тълкуване и прилагане на правото на Съюза.

В своята съдебна практика Съдът е извел задължението администрациите и националните съдилища да прилагат в пълна степен правото на Съюза съобразно сферите им на компетентност, както и да защитават правата, предоставени на гражданите от това право (пряко приложение на правото на Съюза), и да оставят без приложение всяка разпоредба на националното право, която му противоречи, независимо дали тя е приета преди или след разпоредбата на Съюза (предимство на правото на Съюза над националното право). Освен това Съдът е признал принципа за отговорността на държавите членки при нарушение на правото на Съюза – принцип, който от една страна засилва съществено защитата на правата, предоставени на частноправните субекти от разпоредбите на Съюза, а от друга страна, може да спомогне за по-старателното прилагане на тези разпоредби от държави-

те членки. По този начин нарушенията на държавите членки могат да породят задължения за плащане на обезщетение, което в някои случаи може да доведе и до сериозни последици за техните държавни финанси. Нещо повече, всяко нарушение на правото на Съюза от държава членка може да бъде отнесено пред Съда и в случай на неизпълнение на решение, с което се установява такова нарушение, Съдът може да наложи плащането на еднократно платима сума и/или периодична имуществена санкция. От друга страна, когато държава членка не съобщи на Комисията мерките за транспониране на директива, Съдът по искане на Комисията може да наложи имуществена санкция на тази държава членка още с първото решение за установяване на неизпълнение на задължения.

Източник: <http://www.dadalos-europe.org>

Фигура 6. Съд на ЕС

Съдът работи в сътрудничество и с националните съдилища, които са съдилищата, компетентни да прилагат правото на Съюза. Когато трябва да реши спор, свързан с правото на Съюза, националният съд може, а понякога дори е длъжен, да отправи преюдициални въпроси към Съда. В този случай Съдът трябва да даде тълкуване на съответната норма на правото на Съюза или да прецени валидността ѝ. Развитието на съдебната практика илюстрира приноса на Съда за създаването на правен ред за гражданите,

като защитава правата, предоставени им от законодателството на Съюза в различни области от тяхното ежедневие.

Съдът на Европейския съюз, чието седалище е в Люксембург, се състои от три юрисдикции: Съд, Общ съд (създаден през 1988 г.) и Съд на публичната служба (създаден през 2004 г.). От създаването си досега трите юрисдикции са постановили около 27 000 решения и определения. За 2012 г. постъпилите дела са общо близо 1500, а приключените – около 1400.

Тъй като всяка държава членка има собствен език и специфична правна система, Съдът на Европейския съюз е многоезична институция. Езиковият му режим няма аналог в никоя друга юрисдикция по света, тъй като производството може да бъде на всеки от официалните езици на Съюза. Всъщност поради необходимостта да използва езика на производството в отношенията си със страните и да осигурява разпространението на своята практика във всички държави членки зачитането на пълно многоезичие е задължение на Съда. В преводаческата служба има 1004 работни места: 924 (Писмен превод) + 80 (Устни преводи), което е близо 50 % от персонала на институцията. Има 610 юристи лингвисти, 23 официални езика на Съюза и следователно 506 езикови комбинации. За година се превеждат около 1 000 000 страници.

Съд

Съдът е съставен от 28 съдии и 8 генерални адвокати. Съдиите и генералните адвокати се назначават по общо съгласие от правителствата на държавите членки след консултация с комитет, на който е възложено да дава становище относно годността на кандидатите да упражняват съответните функции. Мандатът им е от шест години с възможност за подновяване. Избират се измежду личности, чиято независимост е извън съмнение и които отговарят на условията за заемане на най-висши съдебни длъжности в съответните им държави или са юристи с призната компетентност.

Съдиите от Съда избират помежду си председател и заместник-председател за срок от три години с възможност за преизбиране. Председателят ръководи работата на Съда и председателства съдебните заседания и съвещанията на най-големите съдебни състави. Заместник-председателят подпомага председателя при изпълнението на функциите му и го замества, когато председателят е възпрепятстван да присъства. Генералните адвокати подпомагат Съда. Те представят, при пълна независимост и безпристрастност, правно становище, наречено „заключение“, по делата, които са им поверени. Секретарят е генерален секретар на институцията и ръководи нейните служби под ръководството на председателя на Съда.

Съдът може да заседава в пленум, в голям състав (петнадесет съдии) или в състави от петима или трима съдии. Съдът заседава в пленум в особени случаи, предвидени в Статута на Съда (например в производството

по освобождаване от длъжност на Европейския омбудсман или на член на Европейската комисия, който не е изпълнил задълженията си), както и когато Съдът прецени, че дадено дело е от изключителна важност. Големият състав заседава по молба на държава членка или институция, която е страна по спора, както и по особено важни дела или дела с висока степен на сложност. Другите дела се разглеждат от състави от петима или трима съдии. Председателите на петчленните състави се избират за срок от три години, а председателите на тричленните съдебни състави – за срок от една година.

С оглед на възложената му задача на Съда са предоставени ясно определени правомощия, които се упражняват в рамките на производството по постановяване на преюдициално заключение, както и по различни видове иски и жалби.

- Производство по постановяване на преюдициално заключение;
- Иск за установяване на неизпълнение на задължения;
- Жалба за отмяна;
- Иск за установяване на неправомерно бездействие;
- Обжалване (на решения на Общия съд);
- Преразглеждане (на решения на Общия съд по жалби срещу решения на Съда на публичната служба).

Независимо от вида на делото, производството включва писмена и евентуално устна фаза, провеждана в открито заседание. Председателят и първият генерален адвокат определят съответно съдия докладчик и генерален адвокат, които да следят за развитието на производството. При все това има някои разлики между производството по преюдициални запитвания и другите производства, наричани „преки“. Съдебни фази:

- Сезиране на Съда и писмена фаза на производството
- Подготвителни действия
- Открито съдебно заседание и заключение на генералния адвокат
- Съдебни решения

Общ съд

Общият съд е съставен най-малко от по един съдия от всяка държава членка (28 през 2016 г.). Съдиите се назначават по общо съгласие от правителствата на държавите членки след консултация с комитет, на който е възложено да дава становище относно годността на кандидатите да упражняват съответните функции. Мандатът им е от шест години с възможност за подновяване. Те избират измежду тях председател за срок от три години. Съдиите назначават секретар с шестгодишен мандат.

Съдиите упражняват функциите си при пълна непристрастност и независимост. За разлика от Съда, Общият съд не разполага с постоянни генерални адвокати. При все това тази функция може в изключителни случаи

да бъде възложена на съдия. Общият съд заседава в състави, състоящи се от петима или трима съдии, а в някои случаи делото се възлага за еднолично решаване от съдия. Той може също да заседава в голям състав (тринадесет съдии) или в пленум, когато това се налага от правната сложност или значението на делото. Повече от 80 % от делата, заведени пред Общия съд, се разглеждат в състав от трима съдии. Председателите на петчленните състави се избират между съдиите за срок от три години. Общият съд разполага със собствен секретариат, но използва службите на Съда за другите си административни и езикови нужди.

Общият съд е компетентен да разглежда:

- Преки иски и жалби, предявени от физически или юридически лица срещу актове на институциите, органите, службите и агенциите на Европейския съюз (на които те са адресати или които ги засягат пряко и лично), както и срещу подзаконовни актове (които ги засягат пряко и които не включват мерки за изпълнение), или още срещу неправомерно бездействие от страна на тези институции, органи, служби и агенции. Възможно е да става въпрос за жалба, подадена от предприятие срещу решение на Комисията, с което му се налага глоба;
- Искове и жалби, предявени от държавите членки срещу Комисията;
- Жалби, подадени от държавите членки срещу Съвета, относно актовете, приети в областта на държавните помощи, на мерките за търговска защита („дъмпинг“) и актовете, с които той упражнява изпълнителни правомощия;
- Искове за обезщетение за вреди, причинени от институциите на Европейския съюз или от техните служители;
- Искове и жалби, основаващи се на сключени от Общностите договори, които предвиждат изрично компетентността на Общия съд;
- Жалби в областта на марката на Общността;
- Жалби само по правни въпроси срещу решенията на Съда на публичната служба на Европейския съюз.
- Жалби срещу решения на Службата на Общността за сортовете растения, както и срещу решения на Европейската агенция по химикали.

Решенията на Общия съд могат да бъдат обжалвани пред Съда в срок от два месеца, но само по правни въпроси.

Съд на публичната служба

Съдът на публичната служба на Европейския съюз се състои от седем съдии, които се назначават от Съвета за срок от шест години с възможност за преназначаване, въз основа на покана за подаване на кандидатури и становище на комитет, съставен от седем членове, избрани сред бивши членове на Съда и Общия съд и юристи с призната компетентност. При назначаването на съдиите Съветът осигурява балансиран състав на Съда на

публичната служба на възможно най-широка географска основа сред гражданите на държавите-членки, както и по отношение на представените национални правни системи. Съдиите в Съда на публичната служба избират един от тях за председател за срок от три години, с възможност за преизбиране. Съдът на публичната служба заседава в състави от трима съдии. Въпреки това, когато сложността или значението на правните въпроси го налагат, дадено дело може да бъде разпределено за разглеждане от пленума. Освен това, в случаите, определени в процедурния му правилник, той може да се произнася в състав от петима съдии или еднолично.

В рамките на правораздавателната институция на Съюза Съдът на публичната служба е юрисдикцията, оправомощена да решава споровете, свързани с публичната служба на Европейския съюз, като първоначално тази функция е била упражнявана от Съда, а впоследствие от Първоинстанционния съд, след създаването му през 1989 г. Съдът на публичната служба е компетентен да разглежда като първа инстанция споровете между Европейския съюз и неговите служители – годишно около 120 дела, свързани със служителите на институциите на Съюза, които наброяват около 35 000 души. Тези спорове се отнасят не само до въпросите, свързани със същинското служебно правоотношение (възнаграждение, развитие на кариерата, назначаване, дисциплинарни мерки и пр.), но и до схемата на социално осигуряване (болест, старост, инвалидност, трудова злополука, семейни надбавки и пр.). Освен това, Съдът на публичната служба е компетентен да разглежда спорове между всеки орган, служба или агенция и техните служители, за които е предоставена компетентност на Съда на Европейския съюз (например спорове между Европол, Службата за хармонизация във вътрешния пазар (СХВП) или Европейската централна банка и техните служители). Той не може обаче да разглежда спорове между националните администрации и техните служители.

Постановените от Съда на публичната служба решения могат да се обжалват в двумесечен срок пред Общия съд само по правни въпроси.

Европейска централна банка

Нормативна уредба – 282–284 ДФЕС. Създаването на ИПС и въвеждането на еврото могат да бъдат считани за едно от най-големите постижения на европейската интеграция. ЕЦБ е централната банка, която отговаря за единната европейска парична единица, еврото. ЕЦБ има за цел поддържането на покупателната способност на еврото и съответно ценовата стабилност в еврозоната. ЕЦБ не изпълнява ръководна роля спрямо националните централни банки, тя управлява валутни активи. ЕЦБ има изключителното право да разрешава емитирането на евро. ЕЦБ е независима при упражняването на правомощията и управлението на финансите си.

ЕЦБ е създадена на 1 юни 1998 г. и поема отговорността за единната парична политика на 1 януари 1999 г. Въпреки че ЕЦБ е част от институционалната рамка на ЕС, Договорът ѝ дава специален статут. По-конкретно ЕЦБ е напълно независима при изпълнението на своя мандат и задачи. С влизането в сила на Договора от Лисабон ЕЦБ става институция на ЕС. Разпоредбата е въведена с цел да увеличи прозрачността на институционалната рамка на ЕС. Основната задача на ЕЦБ е да поддържа популателната способност на еврото и съответно ценовата стабилност в еврозоната. Европейската централна банка е институция с ключова позиция в международните икономически и финансови въпроси. Тя провежда паричната политика на еврозоната. ЕЦБ има особено важна роля в глобален план, тъй като е централната банка на втората най-голяма икономика в света и част от Евросистемата, а също и емитент на втората най-използвана международна валута.

Националните централни банки предоставят и поддържат капитала на ЕЦБ като размерът се определя по два критерия – съотношение на населението на страната-членка към това на ЕС в годината, предхождаща създаването на ЕСЦБ и съотношение на БВП по пазарни цени на страната-членка към това на ЕС в петте години, предхождащи създаването на ЕСЦБ (България – 3,5 млн., 0,86%).

Управителният съвет е главният орган за вземане на решения на ЕЦБ. Той се състои от шестимата членове на Изпълнителния съвет на ЕЦБ и управителите на националните централни банки на 17-те държави от еврозоната. Той приема насоките и да взема необходимите решения, за да осигури изпълнението на възложените на Евросистемата задачи и определя паричната политика на еврозоната. Всички членове на Изпълнителния се назначават от Европейския съвет, който взема решение с квалифицирано мнозинство. Той прилага политика на еврозоната в съответствие с установените насоки и взетите от Управителния съвет решения и ръководи текущите дейности на ЕЦБ.

Основните задачи, осъществявани от ЕЦБ чрез Евросистемата, са:

- да определя и осъществява паричната политика за еврозоната. Управителният съвет на Европейската централна банка се стреми да поддържа инфлацията под, но близо до 2 % в средносрочен план. За да изпълни своята първостепенна задача, Управителният съвет взема решенията си въз основа на двустълбова стратегия на паричната политика и ги прилага посредством своята оперативна рамка.
- да осъществява валутни операции. При отсъствие на официални споразумения или общи насоки Евросистемата може да вземе при необходимост решение за провеждането на интервенции на валутните пазари. Евросистемата може да провежда такива интервенции самостоятелно или като част от съвместна интервенция заедно с други централни банки.

Интервенциите могат да бъдат осъществявани или пряко от ЕЦБ, или от националните централни банки. Всяка интервенция, свързана с друга валута от ЕС, се извършва, без това да засяга основната цел на ЕЦБ — поддържането на ценова стабилност, и се осъществява от Евросистемата в тясно сътрудничество със съответната национална централна банка извън еврозоната. Валутни интервенции могат да се извършват и в рамките на валутния механизъм II (ERM II), който влезе в сила в началото на третия етап на икономическия и паричен съюз.

- да държи и управлява официалните резерви в чуждестранна валута на държавите от еврозоната (управление на портфейлите). Валутните резерви на ЕЦБ осигуряват наличието на достатъчна ликвидност, за да може тя да провежда валутни операции, когато е необходимо. Валутните резерви са създадени първоначално чрез прехвърлянето на чуждестранни резервни активи от НЦБ в еврозоната в началото на третия етап на икономическия и паричен съюз на 1 януари 1999 г. Целите на управлението на валутните резерви на ЕЦБ по реда на своето значение са: ликвидност, сигурност и възвръщаемост. Портфейлът на ЕЦБ от резерви в чуждестранна валута се състои от щатски долари, японски йени, злато и специални права на тираж.
- да насърчава нормалното функциониране на платежните системи:
 - осигурява инструменти за плащане и сетълмент на ценни книжа и управлява платежна система за големи плащания в евро.
 - въвежда политики за наблюдение и съответни стандарти за платежните системи за големи плащания, платежните системи и инструменти за плащания на дребно, системите за клиринг, системите за сетълмент на ценни книжа.
 - въвежда изисквания за непрекъсваемост на бизнес процесите по отношение на пазарните инфраструктури и координира дейността по прилагането им.
 - наблюдава и, когато е необходимо, изработва позиции по пазарната динамика и правни инициативи, засягащи надзора върху инфраструктурата и уредбата на плащанията, клиринга и сетълмента на ценни книжа.
 - действа като катализатор за промяна, насърчава ефективността на платежните системи, а в областта на плащанията на дребно – преминаването към Единна зона за плащания в евро.
 - подпомага ефективното функциониране на пазара на ценни книжа, като насърчава хармонизирането на пазарните стандарти и премаването на препятствията пред интеграцията.

Други задачи

- Банкноти: ЕЦБ има изключителното право да разрешава емитирането на банкноти в еврозоната.
- Статистика: ЕЦБ в сътрудничество с НЦБ събира статистическа информация, необходима за изпълнение на задачите на ЕСЦБ, или от националните органи, или пряко от стопанските субекти.
- Финансова стабилност и надзор: Евросистемата допринася за гладкото осъществяване на провежданите от компетентните органи политики, свързани с надзора за благоразумие на кредитните институции и стабилността на финансовата система.
- Международно и европейско сътрудничество: ЕЦБ поддържа работни отношения със съответните институции, органи и форуми както в ЕС, така и в световен мащаб във връзка със задачите, възложени на Евросистемата.

Европейска система на централните банки

ЕЦБ заедно с централните банки на държавите, които са приели еврото, образува Евросистемата. Тя одобрява емитирането на втората най-използвана валута в света. Еврозоната е неделима част от световната икономика. Благосъстоянието и перспективите на еврозоната зависят от международната среда. Ето защо доброто познаване на глобалната икономика е от съществено значение при формулирането на икономическата политика в еврозоната, за да се поддържа финансова стабилност и да се подпомага благосъстоянието. От своя страна икономическата динамика и икономическата политика в еврозоната въздействат върху световната икономика, например посредством търговията, лихвените проценти, капиталовите потоци и обменните курсове. ЕСЦБ е свързана с функционирането на ЕВС и прилагането на инструментите на общата парична политика. Тя е съставена от ЕЦБ и националните централни банки, в т.ч. на държави, нечленуващи в Еврозоната. Основните ѝ задачи ѝ са да определя и прилага паричната политика на Общността, да осъществява операции с чужди валути, да поддържа и управлява официалните валутни резерви на участващите страни-членки, да съдейства за хармоничното функциониране на системите за плащания и др. За осъществяването им е разработена рамка от инструменти на паричната политика – операции на открития пазар, поддържане на резерви и външни операции.

Операциите на открития пазар играят важна роля в паричната политика на ЕСЦБ от гледна точка на регулирането на лихвените % и поддържането на основите на парична политика. Операциите на открития пазар са 4 категории:

- основни операции по рефинансиране;
- дългосрочни рефинансиращи;
- операции за фина настройка;
- структурни.

Поддържащите резерви са насочени към подкрепа на ликвидността и намаляване на свръхликвидността, провеждане на парична политика и регулиране на лихвените равнища. Основните активи на ЕЦБ се групират в 2 класа:

- пазарни дългови инструменти, определени от ЕЦБ;
- допълнителни активи, които се използват от националните финансови пазари и банкови системи, които отговарят на критериите от национални централни банки.

ЕЦБ и националните централни банки могат да осъществяват и външни операции:

- създаване на отношения с централни банки и финансови институции на други страни и международни организации;
- да придобиват и продават всички видове валутни активи, ценни книжа и други видове активи;
- да поддържат и управляват активи съобразно чл. 23 от Статута;
- да осъществяват всички видове банкови трансакции с трети страни и международни организации

Сметна палата

Нормативна уредба – 285–287 ДФЕС. Сметната палата извършва одит на финансите на ЕС. Като външен одитор тя допринася за подобряване на финансовото управление на ЕС и действа като независим пазител на финансовите интереси на гражданите на ЕС. Европейската сметна палата е създадена през 1975 г. и започва дейността си като външен контролен орган на Общността през октомври 1977 г. Издигната е в ранг на институция през 1993 г. като по този начин се засилват независимостта и тежестта ѝ спрямо останалите институции. Седалището ѝ е в Люксембург.

Сметната палата функционира като колегия от 27 членове, по един от всяка държава–членка. Членовете се назначават от Съвета след консултиране с Европейския парламент за срок от шест години, като мандатът им може да бъде подновен. Членовете избират помежду си председател за мандат от три години, който може да бъде подновен. Той ръководи заседанията на Палатата, следи за изпълнението на нейните решения, както и за доброто управление на институцията и дейността ѝ. Председателят представлява Палатата. Всеки състав има две области на отговорност - първата се състои в приемането на специални доклади, специфични годишни доклади и становища; втората включва изготвянето на предварителни констатации и оценки във връзка с годишните доклади относно общия бюджет на ЕС и Европейските фондове за развитие, както и проектостановища, които се приемат от всички членове на Палатата.

Колегията на Палатата се събира при обсъждане и приемане на документите, за които единствено тя носи отговорност, като например годишните доклади относно общия бюджет на ЕС и Европейските фондове за развитие.

Палатата е организирана в пет одитни състава, в които се разпределят нейните членове. Подобно на държавите–членки ЕС има външен одитор, който е независим пазител на финансовите интереси на гражданите. Като външен одитор на ЕС Европейската сметна палата проверява дали финансовите операции са правилно документирани и дали са извършени в съответствие с правилата и законите с оглед на постигане на оптимизиране на разходите, независимо къде са усвоени средствата. Резултатите от дейността на Палатата се използват от Комисията, Парламента и Съвета, както и от държавите–членки с цел подобряване на финансовото управление на бюджета на ЕС. Дейността на Палатата осигурява важна база за ежегодната процедура по освобождаване от отговорност, при която Парламентът, основавайки решението си на препоръки от Съвета, решава дали Комисията е изпълнила отговорността си за изпълнението на бюджета от предходната година. Въпреки наименованието си Палатата няма съдебни правомощия.

Палатата извършва три различни вида одит: финансов, одит на съответствието и одит на изпълнението. Те отговарят на следните три въпроса:

- Дали финансовите отчети дават вярна представа във всички съществени аспекти за финансовото състояние, резултатите и паричния поток за финансовата година в съответствие с приложимата рамка за финансово отчитане? (финансов одит)
- Дали във всички съществени аспекти операциите са в съответствие с правните и нормативни рамки, които ги регулират? (одит на съответствието)
- Добро ли е финансовото управление, т.е. дали са използвани минимум средства (икономичност), дали резултатите са постигнати с оптимални средства (ефикасност), както и дали са постигнати целите (ефективност)? (одит на изпълнението)

Съвещателни органи

Икономически и социален комитет

Нормативна уредба – 301-304 ДФЕС. Икономическият и социален комитет се състои от представители на организациите на работодателите, на работниците, както и от други представители на гражданското общество, по–конкретно в социално–икономическата, гражданската, професионалната и културната област. Европейският парламент, Съветът или Комисията се консултират с Комитета, когато Договорите предвиждат това. Те могат да се консултират с Комитета във всички случаи, когато смятат това за подходящо. Комитетът може да поеме инициатива за предоставянето на становище във всички случаи, когато счита за подходящо.

Функции:

- Съветва Съвета, Комисията и Европейския парламент – по тяхно искане или по собствена инициатива;
- Стимулира гражданското общество са по-широко включване в провеждането на политиката на ЕС;
- Повишаване ролята на гражданското общество в държавите извън ЕС и подпомагане създаването на консултативни структури.

Области на приложение, групирани в шест секции: Икономически и валутен съюз, и икономическо и социално сближаване (ECO); Единен пазар, производство и потребление (INT); Транспорт, енергетика, инфраструктура и информационно общество (TEN); Заетост, социални дейности и гражданство (SOC); Земеделие, селско развитие и околна среда (NAT); Външни отношения (REX).

Комитет на регионите

Нормативна уредба – 305–307 ДФЕС. Комитетът на регионите се състои от представители на регионалните и местните власти, които или са на изборна длъжност в рамките на дадена регионална или местна власт, или носят политическа отговорност пред избран орган. Европейският парламент, Съветът или Комисията могат да се консултират с Комитета на регионите в случаите, предвидени в Договорите и във всички останали случаи, по-специално, онези, които се отнасят до презграничното сътрудничество, когато една от двете институции счете това за необходимо. Той може да даде становище по своя собствена инициатива в случаите, в които счита това действие за подходящо.

Област на компетентност:

- икономическо и социално сближаване;
- трансевропейските инфраструктурни мрежи;
- здраве;
- образование;
- култура.
- политиката по заетостта;
- социалната политика;
- околна среда;
- образование и квалификация;
- транспорт.

Комисии: Комисия за политиката по териториално сближаване (COTER); Комисия по икономическа и социална политика (ECOS); Комисия по устойчивото развитие (DEVE); Комисия по култура и образование (EDUC); Комисия по строителните дейности и Европейско управление (CONST); Комисия по външни отношения (RELEX).

Други органи

Европейска инвестиционна банка

Нормативна уредба – 308–309 ДФЕС. Европейската инвестиционна банка има за задача да допринесе чрез капиталовите пазари и своите собствени ресурси за балансираното и стабилно развитие на вътрешния пазар в интерес на Съюза. Тя е собственост на 27-те държави-членки от ЕС. Общият ѝ капитал е 232 млрд. евро, България участва с 410 млн. Тя подпомага проекти в държавите от ЕС и инвестира в бъдещи членове и държави партньори. Банката улеснява, без да цели печалба, по-специално посредством предоставянето на заеми и гаранции, финансирането на следните проекти във всички сектори на икономиката. При изпълнението на своята задача Банката подпомага финансирането на инвестиционните програми във връзка с използването на структурните фондове и на другите финансови инструменти на Съюза. Европейската инвестиционна банка подпомага и политиките на ЕС за развитие и сътрудничество с държави партньори (политика за съседство, развиващи се държави).

Тя взема кредити от капиталовите пазари, вместо да използва средства от бюджета на ЕС, и отпуска заеми при благоприятни условия за реализирането на проекти, съответстващи на целите на политиката на ЕС. За 2012 г. общият размер на кредитите, отпуснати от ЕИБ е 52 млрд. евро.

ЕИБ предоставя следните услуги.

- Кредити: отпускат се на жизнеспособни програми или проекти за покриване на капиталови разходи както в публичния, така и в частния сектор. Около 90 % от заемите отиват за програми и проекти в рамките на ЕС. ЕИБ има 6 приоритетни цели за отпускане на кредити, изложени в бизнес плана на банката:
 - Сближаване и управление
 - Подпомагане на малки и средни предприятия (МСП)
 - Екологична устойчивост
 - Изпълнение на инициативата „Иновации 2010“
 - Развитие на трансевропейски транспортни и енергийни мрежи (TEN)
 - Устойчива, конкурентоспособна и безопасна енергия
- Техническа помощ: предоставя се от екип от експерти икономисти, инженери и специалисти като допълнение към инструментите за финансиране на ЕИБ.
- Гаранции: достъпни за широк набор от органи, например банки, лизингови дружества, гаранционни органи, взаимни гаранционни фондове, предприятия със специално предназначение и други.
- Рисков капитал: молбите за рискови капитали се изпращат директно до посредник.

Европейски Омбудсман

Нормативна уредба – 228 ДФЕС. Европейският омбудсман, избран от Европейския парламент, е оправомощен да получава жалби от всеки гражданин на Съюза или от всяко физическо или юридическо лице, с пребиваване или седалище в някоя от държавите–членки, относно случаи на лошо администриране в действията на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза. В съответствие със своите функции омбудсманът извършва разследвания, които счита за обосновани, или по собствена инициатива, или въз основа на жалби, които са му били отправени пряко или с посредничеството на член на Европейския парламент. В случаите, когато омбудсманът е установил случай на лошо администриране, той сезира въпросната институция, орган, служба или агенция, която разполага със срок от три месеца, за да представи своето становище. Омбудсманът впоследствие предава доклад до Европейския парламент и до заинтересованата институция, орган, служба или агенция. Омбудсманът представя ежегоден доклад до Европейския парламент относно резултатите от разследванията. Омбудсманът изпълнява функциите си при пълна независимост.

Европейски надзорен орган за защита на данните

Нормативна уредба – Регламент 45/2001. ДФЕС прогласява правото на защита на личните данни на всеки човек като основно право в ЕС (чл. 16). Европейският надзорен орган по защита на данните (ЕНОЗД) е създаден през 2001 г. Работата му е да гарантира, че всички институции и органи на ЕС зачитат правото на личен живот на хората, когато боравят с личните им данни. ЕНОЗД извършва следните дейности:

- предварителна проверка на обработката на лични данни от страна на европейските институции и органи, която създава конкретни рискове за хората и поддържане на регистър на операциите по обработка;
- изслушване и разследване на жалби, подадени от хора, чиито данни се обработват (субектите на данни) от страна на европейските институции и органи, включително и от членове на персонала на администрацията на ЕС;
- извършването на проверки и инспекции негова собствена инициатива или въз основа на жалба. За да направи това ефективно, ЕНОЗД има правомощия за събиране на необходимата информация, като например правото на достъп до лични данни и друга информация. Проверката може да доведе до съвети за това как субектът на събиране на данни може да упражнява правата си. ЕНОЗД може също да приеме допълнителни мерки, като например поръчване на отстраняване на данни, забрана за обработка, или дори да отнесе въпроса до Съда;
- съветва европейските институции и органи по всички въпроси, свързани с обработването на лични данни. Това включва консултации по предло-

женията за, които имат въздействие върху защитата на личните данни и неприкосновеността на личния живот, по–специално във връзка с информационни и комуникационни технологии;

- сътрудничество с националните надзорни органи на двустранна основа, както и с надзорните органи, създадени в контекста на широкомащабни информационни системи;

Междуинституционални органи

- Службата за публикации на Европейския съюз играе ролята на издателство за институциите на ЕС, като публикува и разпространява всички официални издания на ЕС в хартиен и електронен формат.
- Европейската служба за подбор на персонал (EPSO) има за задача да организира конкурсни изпити за набиране на персонал за работа във всички институции на ЕС. Това е по–ефективно от организирането на отделни конкурси от страна на всяка институция.
- Европейското училище по администрация провежда обучения на служители от всички институции на ЕС в специфични области, като по този начин се разпространяват общи ценности, които насърчават по–добро разбирателство между служителите на ЕС и постигат икономии от мащаба. Училището работи в тясно сътрудничество с отделите за обучение във всички институции, за да се избегне дублиране на усилията.
- Екип за незабавно реагиране при компютърни инциденти– оказва помощ при управлението на заплахи срещу компютърните системи на ЕС. Той подпомага екипи за компютърна сигурност във всички институции на Съюза и си сътрудничи със свои партньори от публичния сектор в страните от ЕС.

Агенции на ЕС

Те се създават, за да подпомагат осъществяването на политиките на ЕС. Няма нормотворчески правомощия, имат само делегирани правомощия, най–често от ЕК.

- Децентрализирани агенции. Над 30 агенции, разположени в различни страни от ЕС. Те играят важна роля в изпълнението на политиките на ЕС и по–специално на задачи от технически, научен, оперативен и/или регулаторен характер. Агенциите също така подкрепят сътрудничеството между ЕС и националните правителства във важни области на политиката, като обединяват технически и експертни познания от институциите на ЕС и националните органи. Децентрализираните агенции са независими юридически лица. Тъй като през годините агенциите са създавани във връзка с отделни политики, те работеха при доста различни условия. През 2012 г. ЕС поправи това, като прие подробен набор от ръководни

принципи – „общ подход“, за да стане дейността на агенциите по-последователна, по-ефективна и да се подобри нейната отчетност.

- Органи, създадени в подкрепа на целите на Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия (ЕВРАТОМ). Целта им е да координира изследователските програми на страните членки за мирно използване на атомната енергия, да предоставя знания, инфраструктура и финансиране за атомната енергия и да гарантира достатъчни и сигурни доставки на атомна енергия.
- Изпълнителните агенции са организации, създадени за изпълнението на определени задачи, свързани с управлението на една или повече програми на Общността. Тези агенции са създадени за определен период от време. Те трябва да се намират там, където е седалището на Европейската комисия (Брюксел или Люксембург).

Използвана литература:

- Жаке, Ж.П. 2007. Институционно право на ЕС. УИ “Св. Климент Охридски”.
- Матисен, П.С.Р.Ф. 2007. Европейско право. Въведение. Сиела.
- Попова, Ж. 2011. Право на Европейския съюз, Сиела.
- Европейски парламент. Технически фишове за Европейския съюз.
<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/bg/0044c3dd41/0044c3dd41.html>
- Best, E., T. Christiansen, P. Settembri. 2008. The Institutions of the Enlarged European Union: Continuity and Change. Edward Elgar Publishing
- Warleigh, A. 2002. Understanding European Union Institutions. Routledge
- Peterson, J. And M. Shackleton. 2012. The Institutions of the European Union. Oxford University Press
- Jorgensen, K.E.J and K. V. Laatikainen. 2013. Routledge Handbook on the European Union and International Institutions: Performance, Policy, Power. Routledge

Въпроси за самоподготовка:

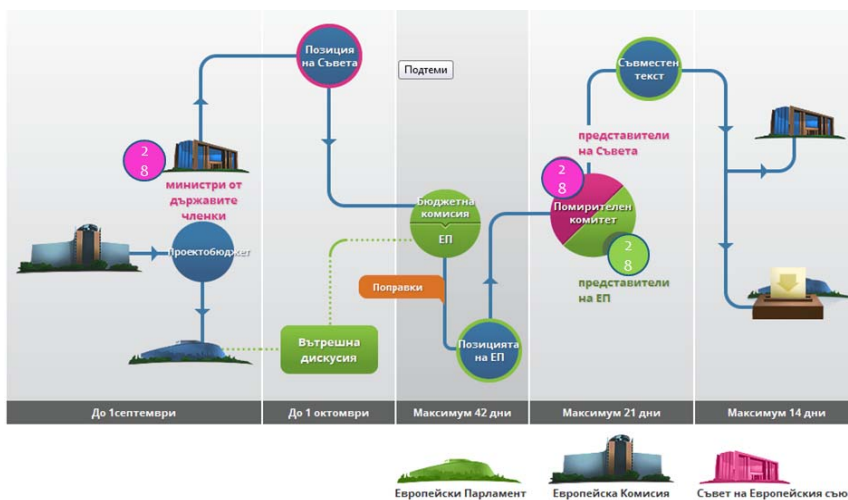
1. Стабилна ли е институционалната система на ЕС и балансът в нея отразява ли по подходящ начин интересите на различните заинтересувани страни?
2. Каква е разликата между Съвета на Европа, Европейския съвет и Съвета на ЕС?
3. В каква насока трябва да си променя институционалната система на ЕС с оглед повишаване на ефективността ѝ?

Бюджет на ЕС

Какво ще научите от тази глава:

- на какви принципи се основава бюджета на ЕС;
- какви са основните източници на приходи на ЕС;
- за какво харчи парите си ЕС;
- какво представлява Многогодишната финансова рамка.

Бюджетът на ЕС е инструментът, който определя общите приходи и разходи за една година. Бюджетът на ЕС се съставя и приема всяка година на основата на многогодишната финансова рамка и отразява всяко евро, похарчено от ЕС директно или както в повечето случаи, чрез държавите-членки. Той има важно място в процеса на европейска интеграция като играе важна роля в изграждането и прилагането на интеграционните политики, в утвърждаването на пазарната интеграция, в сближаването на страните и регионите.

Източник: <http://europa.eu>

Фигура 7. Бюджетна процедура

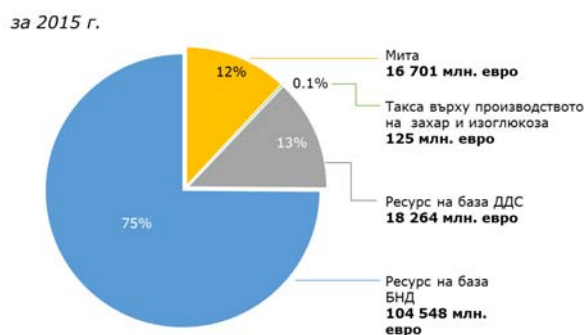
След влизането в сила на Договора от Лисабон ЕП става пълноправен съзакондател на целия бюджет. Всяка институция съставя прогноза за разходите си през следващата година (до 1 юли), ЕК ги консолидира в проектобюджет (до 1 септември), който се приема в рамките на обикновената законодателна процедура – от Съвета (до 1 октомври) и ЕП (42 дни).

Бюджетът на Общността спазва девет общи принципа:

- единство (всички приходи и разходи на ЕС се съдържат в единен документ),
- точност на бюджета,
- ежегодност (средствата се разходват в рамките на годината),
- балансираност (приходите и разходите са балансирани, няма възможност за дефицит),
- разчетна единица (еврото),
- универсалност (бюджетният приход не следва да бъде разпределен към конкретно разходно перо),
- специфичност (всеки бюджетен кредит е предназначен за конкретен вид разход),
- добро финансово управление (икономии и ефикасност на разходите), и прозрачност.

Приходи

Най-важния елемент от финансовата система на ЕС е механизмът на формиране на приходите с оглед изпълнението на заложените цели на интеграционните процеси. Приходите на бюджета на ЕС са основани на принципа „собствени ресурси“ и целят осигуряването на финансова автономия. Годишният бюджет на ЕС е 145 млрд. евро (2015 г.) — голяма сума като абсолютна стойност, но едва 1% от богатството, създавано от европейските икономики всяка година.

Източник: <http://www.minfin.bg/>

Фигура 8. Приходи в бюджета на ЕС (2013–2014 г.)

Системата на собствените ресурси на ЕС е претърпяла сериозно развитие през годините - от финансиране единствено чрез вноски на държавите членки, през финансиране изцяло от собствени източници (първоначално само с традиционни собствени ресурси (ТСР), а по-късно с ТСР и ресурс на база ДДС), до настоящата система, съчетаваща приходи

от ТСП с национална вноска от държавите членки, съдържаща ресурс на база ДДС и допълващ ресурс на база БНД.

- Традиционни собствени ресурси - Тази група включва приходите от мита и налози и други задължения, предвидени в рамките на общата организация на пазара на захар. Държавите членки задържат под формата на разходи по събирането 25% от сумите, а останалите 75% се предоставят в бюджета на ЕС.
- Ресурс на база ДДС - Размерът на този вид приходи се определя чрез прилагането на единна (унифицирана) ставка от 0.3% към т.нар. „хармонизирана ДДС база“ на всяка от държавите членки.
- Ресурс на база БНД - Ресурсът на база БНД, наричан в миналото „допълващ ресурс“, се прилага, за да допълни приходите в общия бюджет до размер, равен на този на предвидените разходи. За целта се изчислява унифицирана ставка, която, отнесена към общия БНД на Европейския съюз, дава като резултат въпросната изравняваща сума.

Според одобрения бюджет на ЕС за 2015 г. националната вноска на България възлиза на 398 400 649 евро или 0.32 % от общата сума на националните вноски на всички 28 държави членки (122 812 643 006 евро). За 2015 г. са предвидени ТСП от България в размер на 63 300 000 евро.

Разходи

Бюджетът на Европейския съюз за 2015 г. - втори за новата МФР 2014-2020 г., бе приет в края на 2014 г. Основните параметри на одобрения бюджет за 2015 г. са: 141.2 млрд. евро в бюджетни кредити за плащания и 145.3 млрд. евро в бюджетни кредити за поети задължения. На графиките е представено разпределението на средствата между различните раздели на бюджета на ЕС за 2015 година.

Източник: <http://www.minfin.bg/>

Фигура 9. Разходи в бюджета на ЕС (2015 г.)

Някои програми и техните бюджети през 2015 г.:

- Еразъм+ - образование, обучение, младеж и спорт (1,6 млрд. евро)
- Хоризонт 2020 - програма за научни изследвания и иновации (10 млрд. евро)
- Инициатива за младежка заетост (1,4 млрд. евро)
- COSME - програма за малките предприятия (0,3 млрд. евро)
- Механизъм за свързване на Европа - транспортни, енергийни и цифрови мрежи (3,4 млрд. евро)
- Life - програма за околната среда (0,4 млрд. евро)

Комисията носи крайната отговорност за разпределянето на бюджета. Въпреки това страните от ЕС управляват около 80% от средствата на Съюза. Когато са извършени недължими плащания, Комисията си сътрудничи със съответните страни от ЕС за възстановяване на средствата. За гарантиране на прозрачността информацията за организациите и дружествата, които получават финансиране от ЕС, е публично достояние.

Многогодишна финансова рамка

В основата на бюджетната политика стои процедурата по разработване на главните направления на финансиране. Бюджетът на ЕС се регламентира в рамките на многогодишната финансова рамка, която определя разходите на Съюза в дългосрочен план въз основа на приоритети, съгласувани и приети от ЕК, ЕП и Съвета. Многогодишната финансова рамка цели да осигури систематичност в развитието на разходите на Съюза в рамките на неговите собствени ресурси. Тя е дългосрочна визия за осъществяването на интеграционния процес, осигуряваща средствата за осъществяване на интеграционните проекти и политики. Тя се установява за срок от минимум 5 години и определя максималните суми, които ще бъдат изразходвани за приетия период и тяхното разпределение по години и приоритети. Формата на МФР е регламент.

Финансови рамки:

- 1988–1992 (Делор 1) – основната цел е осъществяване на изграждането на единен пазар до 1993 г.;
- 1992–1999 (Делор 2) – основната цел е осигуряване развитието и осъществяването на общностните политики и подкрепа на изграждането на ИПС;
- 2000–2006 (План 2000 – За по–силен и по–широк Съюз) – осигурява Източното разширяване на ЕС;

- 2007–2013 (Да изградим нашето общо бъдеще) – приоритетите са същите като разделите на бюджетните разходи за 2013 г.
- Предложена МФР за периода 2014–2020:
 - В съответствие с полаганите от държавите членки усилия за консолидация се намаляват финансовите ресурси, които ЕС може да мобилизира. Увеличават се средствата за научни изследвания, иновации и образование с цел стимулиране на растежа и създаването на работни места. Създава се нова инициатива, замислена като средство за противодействие на проблема с младежката безработица
 - Обвързване на плащанията по фондовете с макроикономически условия.
 - Възможности за реформиране на набирането на средства – нова система за ДДС, данък върху финансовите сделки.
 - ЕП иска по-голяма гъвкавост в бюджета между бюджетните линии и от една година спрямо друга, да има възможност да се ревизира текущият бюджет, да се въведе привличането на собствени ресурси на ЕС.
 - Одобрена МФР:

Многогодишна финансова рамка за периода 2014–2020 г.								
(млн. евро, текущи цени)								
Раздели	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Общо 2014–2020
1. Импулсисти и приобщващ растеж	63 973	66 813	69 304	72 342	75 271	78 752	82 466	508 921
1а. Конкурентоспособност за растеж и работни места	16 560	17 666	18 467	19 925	21 239	23 082	25 191	142 130
1б. Икономическо, социално и териториално обличаване	47 413	49 147	50 837	52 417	54 032	55 670	57 275	366 791
2. Устойчив растеж: природни ресурси	59 303	59 593	59 909	60 191	60 267	60 344	60 421	420 034
от които: разходи, свързани с пазарите и директни плащания	43 779	44 313	44 624	44 859	44 885	44 912	44 937	312 309
3. Си ултра и триджинисти	2 179	2 246	2 378	2 514	2 656	2 801	2 951	17 725
4. Глобална Европа	8 325	8 749	9 143	9 432	9 825	10 268	10 510	66 262
5. Администрация	8 721	9 076	9 483	9 918	10 345	10 786	11 254	69 564
от които: административни разходи на институциите	7 056	7 351	7 679	8 007	8 360	8 700	9 071	56 224
6. Компенсации	29	0	0	0	0	0	0	29
Общо бюджетни кредити за поети задължения	142 540	146 483	150 217	154 357	158 365	162 951	167 602	1 082 555
Общо бюджетни кредити за плащания	135 866	141 901	144 685	142 771	149 074	153 362	156 255	1 023 954

Източник: Европейска комисия, Европейски бюджетни разходи за периода 2014–2020 г. и финансовите кредити за периода 2014–2020 г. (Член 8 от Регламент № 1317/2013 на Съвета за определяне на годишните финансови разходи за периода 2014–2020 г.) (Справка: БУДЖЕТНИ КРЕДИТИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯ ИЛИ ОБЩ БЮДЖЕТ)

Източник: <http://www.minfin.bg/>

Фигура 10. МФР 2014–2020

Контрол

Изпълнението на бюджета се следи стриктно чрез сложна система на три нива: вътрешен контрол в рамките на дадена институция под надзора на Комисията (когато се контролират средства, разходвани от държава-членка, се използва ОЛАФ), одит, извършван от Сметната палата и отчет-оценка, давана от Европейския парламент. Доброто финансово управление е приоритет за всички институции, което бе обявено в процеса на реформи на Комисията. Това означава, че върху работата на Комисията упражняват външен контрол две институции: Сметната палата, която упражнява независим външен контрол върху счетоводството на Европейския съюз, и Европейският парламент, който обхваща политическите аспекти на външния контрол посредством процедура на отчет-оценка, която в крайна сметка се изразява в решение на Парламента, в което се одобрява управлението на бюджета от Комисията. По този начин отчетът-оценка затваря бюджетния цикъл. Останалите институции, по-конкретно Съветът и Европейският парламент, също са обект на контрол от страна на Сметната палата.

Използвана литература:

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ "Св. Климент Охридски", София.

Европейски съюз, 2011 г. Предложение на Европейската комисия за многогодишната финансова рамка за 2014–2020 г.

Европейски Съвет 7-8 Февруари 2013 г. Заключение (Многогодишна финансова рамка).8/2/2013. Nr: PCE 37/13

Benedetto, G. and S. Milio, eds. 2012. European Union budget reform: institutions, policy and economic crisis. Palgrave Macmillan, Basingstoke, UK.

European Union, 2013. General budget of the European Union for the financial year 2013: The figures.

Patterson, B. 2011. Understanding the EU Budget. Searching Finance Ltd

Въпроси за самоподготовка:

- 1. Каква е процедурата за приемане на бюджета на ЕС?*
- 2. България нетен донор или нетен получател на средства от ЕС ли е?*
- 3. С кои национални данъци се финансира бюджета на ЕС?*

Интеграционни политики

Какво ще научите от тази глава:

- какво означава политика;
- какви видове компетентност има ЕС и какви са принципите за прилагането им;
- какви видове политики осъществява ЕС;
- какво представлява процесът на създаване на политики в рамките на ЕС.

Терминът политика има три измерения – институционално измерение (Polity), политически процеси (Politics) и съдържателен аспект в политиката (Policy). Когато се говори за интеграционни политики, става дума за третото измерение. Политиката е процес, при който група, чиито интереси са първоначално различни, достигат до колективни решения за поддържане и провеждане на определен курс от действия чрез вземане на решения, които най-общо се смятат за обвързващи за групата.

Провеждането на общите политики на ЕС, заедно със създаването на общия пазар и на ИПС, е едно от най-важните средства за реализиране целите на съюза. Първоначално след създаването си, ЕС развива ограничен брой общи политики, като общата търговска политика, общата политика в областта на селското стопанство и риболова, общата конкурентна и общата транспортна политика. В момента съюзът прилага общи политики в почти всички сфери на обществения живот, като те се допълват и взаимодействат помежду си. Тези политики представляват насоки, които Общността решава да следва в определени области, за да постигне общите цели, които си е поставила.

Компетентност на ЕС

Принципи

- Предоставена компетентност – ЕС действа с цел постигането на поставените в Договорите цели единствено в границите на компетентност, които държавите-членки са му предоставили с Договорите
- Субсидиарност – в областите, които не са от изключителната компетентност на ЕС, той действа само когато и доколкото дадено действие може да бъде осъществено по-добре на равнище ЕС, отколкото от държавите членки на национално, регионално или местно ниво
- Пропорционалност – съдържанието и формата на действията на ЕС не бива да надхвърлят необходимото за постигането на целите на Договорите.

Видове компетентност

- Изключителна компетентност на ЕС. Законодателната функция в тази сфера се упражнява само от Съюза, който може да издава правно обвързващи актове. Страните–членки имат възможност да участват, единствено ако са оправомощени от Съюза, или с цел прилагането на правните актове в съответната област. Примери са митнически съюз, установяване на необходимите за функционирането на вътрешния пазар правила относно конкуренцията, парична политика на държавите, чиято парична единица е еврото, опазване на морските биологични ресурси, обща търговска политика.
- Споделена компетентност между ЕС и държавите–членки. Както Съюзът, така и страните–членки законодателстват и приемат правно обвързващи актове в съответните области. Страните–членки упражняват своята компетентност, доколкото Съюзът не е упражнил своята. Действат принципите на предоставена компетентност, субсидиарност и пропорционалност. Такива са вътрешен пазар, социална политика, икономическо, социално и териториално сближаване, селско стопанство и рибарство, околна среда, защита на потребителите, енергетика, транспорт, трансевропейски мрежи, енергетика, пространство на свобода, сигурност и правосъдие.
- Допълваща компетентност на ЕС. Съюзът разполага с компетентност да предприема действия, и по–специално да разработва и изпълнява програми, като упражняването на тази компетентност не може да възпрепятства държавите–членки да упражняват своята компетентност. Такива са научни изследвания и технологичното развитие, сътрудничеството за развитие и хуманитарната помощ.
- Компетентност за действия за подкрепа на ЕС. Съюзът разполага с компетентност да оказва действия за подкрепа, координиране или допълване на действията на страните–членки, като това не може да възпрепятства страните–членки да упражняват своята компетентност. Примери са подобряване и защита на човешкото здраве, промишленост, култура, туризъм, общо и професионално образование, младеж и спорт, защита от природни бедствия, административно сътрудничество.

Видове политики

- Свързани с единния пазар – вътрешен пазар, митнически съюз, обща търговска политика, установяване на необходимите за функционирането на вътрешния пазар правила относно конкуренцията, парична политика на държавите, чиято парична единица е еврото.

- Стратегически – обхващат основни области на интеграцията, обединени на функционален принцип – икономическо, социално и териториално сближаване, социална политика, околна среда, защита на потребителите, трансевропейски мрежи, научни изследвания и технологичното развитие и др.
- Отраслови – насочени към отделни икономически сектори – селско стопанство и рибарство, промишленост, енергетика, транспорт, култура, туризъм.
- Външни за интеграционния процес – обща външна политика и политика за сигурност, сътрудничеството за развитие и хуманитарна помощ, пространство на свобода, сигурност и правосъдие и др.

Методи за осъществяване на интеграционните политики

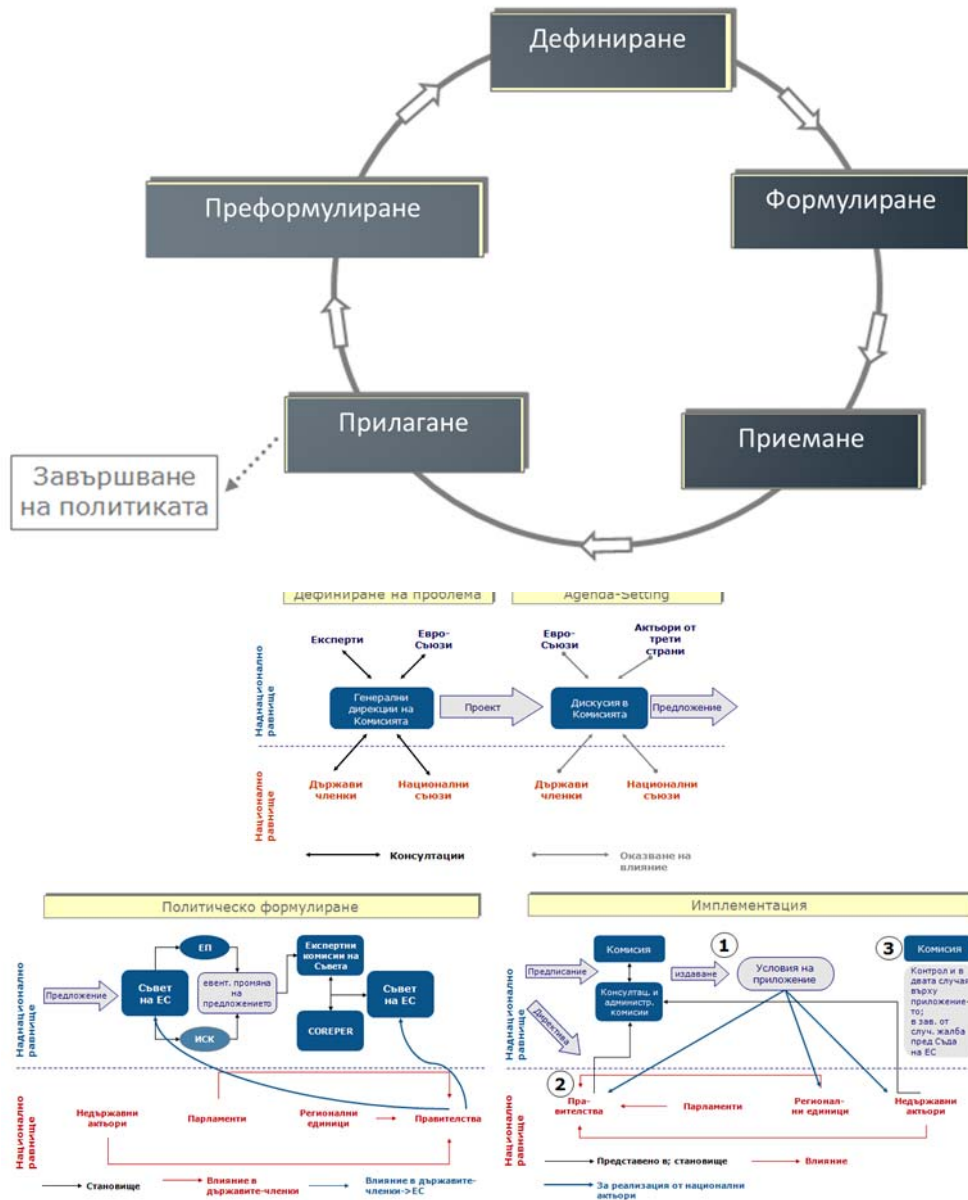
Създаването и осъществяването на различните интеграционни политики зависи както от компетентността на ЕС, така и от специфичните особености на сферите, към които са насочени – субектите, нагласите, процесите и мерките. Разликите в методите за прилагане на политиките са свързани с възможността и желанието за общностна намеса, както от страна на ЕС, така и от държавите–членки и заинтересованите, както и с различните регулативни механизми, които ЕС прилага.

- Междуправителствен метод се използва в области, където ЕС няма никаква компетентност, или в такива, свързани силно с националния суверенитет, като Съветът действа с единодушие или се променят Договорите (данъчна политика, пространство на свобода, сигурност и правосъдие, обща външна политика и политика за сигурност).
- Общностният метод отговаря на функционалния тип на интеграционния процес и наднационалния подход за създаване на политики. Това е начинът, по който обикновено ЕС взима решения в областта на вътрешния пазар (напр. митнически съюз, обща търговска политика, конкуренция), при който ЕК прави предложение на ЕП и Съвета за приемане като законодателен акт. В процеса на взимане на решение, често се прави допитване до Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите.
- Интеграционния метод на регулиране се използва за координиране на съвместните усилия на европейските институции, правителствата и заинтересованите. ЕС задава рамката, минималните изисквания и определят насоките на хармонизация и очакваните резултати, които държавите–членки прилагат. Методът е използван активно при изграждането на вътрешния пазар, сега се ползва в социалната и индустриалната политика, опазването на околната среда.

- Отворен метод на координация: В много области на политиката, където ЕС има допълващи или подкрепящи правомощия (напр. промишленост, култура, туризъм, изследвания и технологичното развитие), държавите членки на ЕС имат собствени национални политики, а обща европейска политика не съществува. Въпреки това правителствата на държавите членки обменят информация и добри практики и съгласуват своите национални политики. Този начин на учене една от друга се нарича отворен метод на координация.
- При многостепенното управление са налице координирани действия на Съюза, на държавите-членки и на регионалните и местните власти, основаващи се на партньорство и имащи за цел разработване и прилагане на политиките на Европейския съюз. Това управление предполага споделяне на отговорностите на различните властови равнища. То предполага съвместно участие чрез интегриран подход на отделните управленски равнища (европейски институции, национални, регионални и местни власти) при определянето на политиките и законодателството на Общността с помощта на различни механизми (консултации, анализи на въздействието на териториално равнище и др.)

Процес на създаване на интеграционните политики

- Дефиниране. Комисията набелязва проблем, който поради висока значимост (обществена или за отделна група) изисква политически действия, като инициативата може да е от страна на всеки заинтересован.
- Формулиране. В съответната генерална дирекция се изработва начален проект, който се съгласува първо с другите ГД, след това с цялата Комисия и при наличието на консенсус се стига до формално нормотворческо предложение. В тази фаза множество заинтересовани се стремят да окажат влияние (национални, регионални, местни власти, браншови и профсъюзни организации, НПО, лобистки групи).
- Приемане. Комисията представя официалното предложение в ЕП. Заедно с Парламента, с предложението се занимават съответната работна група към Корепер и консултативните органи (ИСК, КР, други). Тук има възможност за оказване на влияние от всички заинтересовани (институции, държави, организации, дори отделни граждани). При приемане на предложението, актът отива в Съвета. Тук влияние оказват най-вече ЕК, ЕП и националните правителства.
- Прилагане. За прилагането на приетата мярка огромно значение има формата ѝ. Контрол над приложението има ЕК. Възможно е, а твърде често и много вероятно, да се наложи преформулиране на мярката (поради промяна на условията, проблеми при приложението и т.н.) и процесът започва отначало.

Източник: <http://www.dadalos-europe.org>

Фигура 11. Цикъл на създаване на политиките

Използвана литература:

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ "Св. Климент Охридски", София.

Schumann,W. 2010. "European Union" Main Subject Group. D@dalos. <http://www.dadalos-europe.org/int/index.htm>

Европейска Комисия. ЕС от А до Я. http://ec.europa.eu/bulgaria/abc/index_bg.htm

Въпроси за самоподготовка:

- 1. Какво представлява принципът на субсидиарност и кога се прилага?*
- 2. Какъв вид са различните политики, разгледани в Глава 13?*
- 3. Каква компетентност има ЕС във всяка от политиките, разгледани в Глава 13?*

Вътрешен пазар на ЕС

Какво ще научите от тази глава:

- какво представлява Вътрешния пазар на ЕС;
- какво обхваща т четирите свободи на движение;
- какви са изключенията от свободите на движение;
- как се е развило разбирането относно четирите свободи на движение.

Вътрешният пазар е едно от най-големите достижения на ЕС. Той е пространство на благоденствие и свобода, даващо на 500 млн. европейци достъп до стоките, услугите, работните места, бизнес възможностите и културното богатство на 27 държави членки. Той е пространство без вътрешни граници, осигуряващо свободното движение на стоки, хора, услуги и капитали с общи правила относно конкуренцията. Изграждането на вътрешния пазар изисква непрестанни усилия.

Общият пазар, създаден с Договора от Рим през 1958 г., имаше за цел да премахне бариерите пред търговията между държавите членки с оглед на повишаването на икономическия просперитет и постигането на „все по-тесен съюз между народите на Европа“. Той е основата на философията на интеграционния процес в Европа, като със създаването му се цели войната да бъде направена материално невъзможна, а икономиката на Европа – конкурентоспособна на световно ниво.

Единният европейски акт от 1986 г. включи целта за вътрешен пазар в Договора за ЕИО, определяйки го като пространство без вътрешни граници, в което свободното движение на стоки, хора, услуги и капитали е осигурено. Сега, след като пълната правна рамка на вътрешния пазар вече е установена, дебатът е съсредоточен върху ефективността и въздействието на регулаторната дейност на ЕС върху секторите, обхванати от това законодателство, и засяга по-голямата част от политиките, споменати в ДФЕС. Той изисква подход, съсредоточен върху пълното транспониране, изпълнение и прилагане на правилата за вътрешния пазар, излизайки извън дебата относно нормативните процедури и процедурите за нарушение и преминавайки към това, което може да бъде наречено „управление“ на вътрешния пазар и „партньорство“ между институциите на ЕС и националните органи.

Историческо развитие

Изграждането на общия пазар е изправено пред редица трудности, свързани най-вече със съгласуването на интеграционните дейности от

държавите–членки, тъй като прилагането на практика на свободите на движение на факторите на производство изисква известна координация на икономическите политики.

Общият пазар – основна цел на Договора от Рим, има за цел да обедини икономиките на държавите членки във възможно най–голяма степен чрез: митнически съюз с обща митническа тарифа по отношение на трети държави; свободно движение на стоки, хора, услуги и до известна степен капитали; премахване на количествените ограничения (квотите); и мерки, които имат равностоен ефект.

Митническият съюз, осъществен на 1 юли 1968 г., отмяната на квотите, свободата на всички граждани на ЕС да търсят и да бъдат наемани на работа в друга държава членка при същите условия, както и гражданите на тази друга държава членка и известното данъчно хармонизиране с общото въвеждане на ДДС (1970 г.) бяха реализирани преди края на преходния период (1 януари 1970 г.). Свободата на търговията със стоки и услуги и свободата на установяване обаче останаха ограничени поради редица фактори и това, че определени политики остават в правомощията на държавите–членки.

Липсата на напредък при осъществяването на общия пазар се отдаваше до голяма степен на избора на прекалено подробен метод за законодателно хармонизиране и на правилото за единодушие, изисквано за вземането на решения от Съвета. От друга страна, след петролната криза, в началото на 80–те години на 20 век икономиката на Европа е в стагнация, безработицата нараства, конкурентоспособността намалява. Политическият дебат кара ЕИО в средата на 80–те години на миналия век да разгледа позадълбочен подход относно целта за премахване на търговските бариери, а именно вътрешния пазар. Според Бялата книга за изграждане на вътрешния пазар на ЕК от 1985 г., той може да бъде осъществен, когато между държавите–членки бъдат премахнати всички физически, технически и данъчни бариери. Единният европейски акт включи специфичната концепция на вътрешния пазар в Договора за ЕИО и определи конкретен краен срок за неговото доизграждане – 31 декември 1992 г. Преди изтичането на крайния срок са приети над 90 % от предвидените законодателни проекти в областите на премахване на физическите и отчасти на технически граници.

Стратегията за вътрешния пазар, в действие от 2003 до 2010 г., се фокусира върху необходимостта от улесняване на свободното движение на стоки, интегриране на пазарите на услуги, намаляване на въздействието на данъчните пречки, опростяване на регулаторната среда и реагиране на демографското предизвикателство.

Тъй като пълните възможности на вътрешния пазар все още остават неизползвани и тъй като Европа се промени посредством обединението, разширяването и по–тясното участие след въвеждането на единния пазар, ЕП,

Съветът и Комисията напоследък полагат допълнителни усилия за съживяване на вътрешния пазар с цел осигуряване на нов възход на единния европейски пазар. Въз основа на съобщение съобщението на Комисията „Европа 2020 – Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“, доклада „Нова стратегия за единния пазар – в служба на европейската икономика и европейското общество“ и резолюцията на ЕП „Осигуряване на единен пазар за потребителите и гражданите“, Комисията изготви „Акт за единния пазар“, в който представи серия от мерки, обединени в следните групи:

- устойчив и справедлив растеж (напр. патент на ЕС, вътрешен пазар на услугите, електронна търговия, енергийно облагане, счетоводни правила, обществени поръчки, електронно разпознаване/ установяване на автентичността);
- възвръщане на доверието като в сърцето на единния пазар бъдат поставени самите европейци (напр. транспортни и енергийни инфраструктури, командироване на работници в други държави членки, признаване на професионалната квалификация, студентска мобилност, корпоративно управление, безопасност на продуктите, достъп до основните банкови услуги и премахване на данъчните пречки пред гражданите);
- диалог, партньорство и оценка (оценяване на правилата за прилагане в държавите членки, обмен на информация между органите, обслужване на едно гише за информация и помощ).

Свободно движение на стоки

Свободното движение на стоки, първата от четирите основни свободи на вътрешния пазар, е осигурено чрез премахването на митата и количествените ограничения, а също и чрез забраната на мерките с ефект, равностоен на мито или количествени ограничения. Принципът на взаимното признаване, премахването на физическите и техническите бариери и насърчаването на стандартизацията бяха добавени, за да се продължи доизграждането на вътрешния пазар.

- Премахването на митата и количествените ограничения (квотите) между държавите членки е постигнато преди 1 юли 1968 г. (чл. 28 ДФЕС).
- Премахване на физическите бариери. През 1991 г. е преустановен митническият контрол за стоките, транспортирани сухопътно, през 1993 г. е премахнат ветеринарният и фитосанитарен контрол и митническият контрол върху стоки и лица между държавите-членки.
- Премахване на техническите бариери. Техническите бариери зависят от законодателството на държавата-вносител, като често нормите са с такъв характер, че благоприятстват и защитават местните производители.
 - Забрана на таксите с равностоен на мито ефект (чл. 28, ал. 1 ДФЕС, ЕК/Италия за т.нар. статистическа такса 1974). Тъй като в

Договора няма определение за гореспоменатата концепция, такава трябваше да бъде осигурено от съдебната практика. Съдът счита, че всяка такса, независимо как тя се нарича или по какъв начин се прилага, която, ако е наложена на продукт, внесен от държава членка, изключвайки сходен местен продукт, чрез промяна на неговата цена има същия ефект върху свободното движение на продукти като мито, може да се счита за такса с равностоен ефект независимо от нейния характер или форма.

- Забрана на мерките с равностоен на количествени ограничения ефект (чл. 34, Касис де Дижон, Дасонвил). Всички приети от държавите членки търговски правила, които могат да затруднят пряко или косвено, реално или потенциално, вътреобщностната търговия, следва да се считат за мерки с ефект, равностоен на количествени ограничения.
- Изключения от забраната на мерките с равностоен на количествени ограничения ефект (чл. 36 ДФЕС). ДФЕС позволява на държавите членки да приемат мерки с равностоен на количествени ограничения ефект, когато тези мерки се основават на общи, неикономически съображения (например за обществен морал, обществен ред или обществена сигурност; за закрила на живота и здравето на хората, животните или растенията; за закрила на националните богатства и за закрила на индустриалната или търговската собственост). Тези изключения от принципа трябва да бъдат стриктно тълкувани и националните мерки не могат да представляват средство за произволна дискриминация или прикрито ограничение върху търговията между държавите членки (Казус за чистотата на бирата).
- Принцип на взаимно признаване. Този принцип позволява на стоките да се движат на базата на съответствие със законодателството на държавата-членка, където са пуснати на пазара. Всеки продукт, който е законно произведен и предлаган на пазара в една държава членка в съответствие със справедливите и традиционни правила и производствени процеси на тази държава, трябва да бъде допускан на пазара на всяка друга държава членка. За да се приложи принципът, трябва да има документ, доказващ, че стоката е с произход от Европейското икономическо пространство и че е в съответствие с техническите стандарти и спецификации.
- Премахване на данъчните бариери. Различният размер на косвеното данъчно облагане предизвиква изкривяване в търговията. Хармонизирането му е предвидено още със създаването на ЕИО.
 - ДДС. Хармонизирането започва през 1967 г., с приемането на директива, предвиждаща въвеждането на ДДС във всички държави-членки. Ставките а ДДС се хармонизират през 1997 г. с въвеждането на т.нар. нормална ставка, равна или по-висока от 15%. Да-

нъчното облагане и досега е национална компетентност, затова всички решения на ниво ЕС се взимат единодушно.

- Акцизите се отнасят до определени категории стоки (тютюневи изделия, алкохолни напитки, петролни продукти), като при тях различията между държавите-членки са още по-големи, отколкото при ДДС. От 1992 г. държавите-членки определят минимални размери на акциза за всеки продукт, като облагането се извършва в страната по предназначението на продукта.
- Хармонизиране на националното законодателство. От края на 70-те години на миналия век ЕИО полага значителни усилия за хармонизиране на националните законодателства: приети са над 250 директиви по най-разнообразни теми, свързани с вътрешния пазар. Приемането на хармонизиращо законодателство на Общността дава възможност за премахване на създадените от национални разпоредби пречки като неприложими и за създаването на общи правила, имащи за цел както да гарантират свободното движение на стоки и продукти. Впоследствие хармонизирането беше улеснено от приемането на нов подход, предложен в Бялата книга на Комисията от юни 1985 г., насочен към избягване на тежкото и подробно хармонизиране.

Най-общо, положителните ефекти от свободното движение на стоки могат да се обобщят в:

- по-добро разпределение на производствените фактори – повишаване на конкурентните предимства;
- оптимизиране на производствения процес – икономии от мащаба;
- ефективност на предприятията – засилена конкуренция;
- подобряване на условията на търговия – по-ниски бариери за навлизане на пазара;
- стимулиране на интеграцията – нарастване на вътрешнообщностната търговия.

Свободно движение на работници

Следва да се прави разграничение между свобода на движение на хора в общия смисъл и професионална свобода, свързана с упражняването на дадена икономическа дейност. Това разграничение се прави в Хартата за основните права на ЕС, приложена към ДЕС.

Свободата на движение на работниците е един от основополагащите принципи на ЕС. Тя е определена в член 45 от ДФЕС и следователно представлява основно право на работниците. Свободата на движение на работниците води до премахването на всякаква дискриминация на основание гражданство между работниците от държавите членки, що се отнася до трудова заетост, възнаграждение и други условия на труд. Тя включва:

- Право на търсене на работа. Всеки гражданин на държава членка има право да търси работа в друга държава членка в съответствие с приложимите към местните работници разпоредби. Тези граждани получават от националните служби по заетостта същото съдействие, каквото получават гражданите на приемащата държава членка, без да бъдат дискриминирани въз основа на своята националност, като също така имат правото да останат в приемащата държава членка за достатъчно дълъг период, който да им позволи да потърсят работа, да подадат заявление за постъпване на работа и да бъдат наети на работно място. Това право важи еднакво за работещите на постоянен договор, сезонните и трансграничните работници, както и за лицата, предоставящи услуги.
- Право на движение. Всеки гражданин на ЕС има правото си да се движи и да пребивава свободно на територията на ЕС. Приемащата държава членка може да изиска от гражданин да регистрира присъствието си в страната в рамките на разумен и недискриминационен срок. В зависимост от продължителността на престоя може да се наложи да бъдат изпълнени и други формалности.
- Право на пребиваване. Гражданите на Съюза придобиват право на постоянно пребиваване в приелата ги държава членка след петгодишен период на законно пребиваване без прекъсване. Правото на пребиваване на работниците за период, по-дълъг от три месеца, продължава да зависи от определени условия, които варират според положението им. Общите правила са лицата да са ангажирани в икономическа дейност; или да имат достатъчно средства и застраховка за болест, за да не обременяват системата на социално осигуряване на приемащата ги държава-членка; или да са в процес на професионално обучение като студенти.
- Право на влизане и пребиваване на членове на семейството. Независимо от тяхното гражданство тези членовете на семейството на работника имат право на пребиваване в същата държава. Членове на семейството са съпруг/съпруга, преки наследници на възраст под 21 години или деца на издръжка, както и преки роднини по възходяща линия на издръжка, както и регистрирани партньори, живеещи на семейни начала, ако законодателството на приемащата държава членка третира регистрираното партньорство като равносилно на брак.
- Назначаване на работа и третиране на работното място. Работници, които са граждани на държава-членка на ЕС, не могат да бъдат третирани различно от гражданите на приемащата държава, работещи на нейна територия, по отношение на условията на труд и условията на наемане на работа, поради своето гражданство; по-специално назначаването на работа, уволнението и заплащането. Равноправното третиране се прилага и по отношение на мерките за професионална квалификация и преква-

лификация. Те имат същите социални придобивки и данъчни отстъпки, както местните работници. Гражданите на една държава членка, работещи в друга държава членка, имат право на равноправно третиране при упражняването на своите профсъюзни права.

- Право на оставане в приемащата страна след спиране на работа. Работникът има право да остане за постоянно в държавата, където е работил последно, при условие че е живял и работил в нея в продължение на три години, навършил е пенсионна възраст в нея или е с трайно увреждане. Същото правило важи и за членовете на семействата на такива работници, които живеят с тях.

Съществуват и някои ограничения пред свободното движение на работници:

- Ограничения на правото на влизане и пребиваване. Държава членка има право да откаже на гражданин на ЕС правото на влизане или пребиваване на нейна територия поради съображения, свързани с общественения ред, обществената сигурност или общественото здраве. Мерките, засягащи свободата на движение и пребиваване, трябва да се основават на личното поведение на съответното лице.
- Ограничения относно назначаването на работа в публичната администрация. Свободата на движение на работниците е неприложима, когато се касае за работа в публичния сектор. Достъпът до публичната администрация може да бъде ограничен, като се предоставя само на гражданите на приемащата държава членка, само за длъжности, които предполагат упражняването на публична власт и отговорност за гарантиране на общите интереси на държавата („Lawrie–Blum”, дело C–66/85).

ЕС прилага мерки за насърчаване на свободата на движение на работници, свързани с практическите трудности при осъществяването ѝ:

- Взаимно признаване на обучението. Основният принцип е, че всеки гражданин на ЕС следва да може свободно да упражнява професията си в която и да било държава членка. Но практическото прилагане на този принцип често се затруднява от националните изисквания за достъп до някои професии в приемащата страна. Системата за признаване на професионалните квалификации беше реформирана, за да се спомогне за постигането на по-голяма гъвкавост на пазарите на труда и да се поощри по-автоматичното признаване на квалификациите.
- Мрежата EURES (Европейски служби по заетостта). EURES е мрежа за сътрудничество между Комисията и публичните служби по заетостта на държавите – членки на Европейското икономическо партньорство.

Свободно движение на услуги

Секторът на услугите е с огромно значение за икономическото развитие на ЕС – той осигурява над 70% от БВП и работните места. Свободата на установяване и на предоставяне на услуги гарантират мобилността на предприятията и специалистите в ЕС. Целта е да се създаде отворен единен пазар за услуги в рамките на ЕС, като същевременно се гарантира качеството на услугите, предоставяни на потребителите в ЕС.

- Свободата за предоставяне на услуги обхваща всички онези услуги, които нормално се предоставят срещу възнаграждение, доколкото не са уредени с разпоредбите, свързани със свободата на движение за стоки, капитал и лица. Предоставящото „услуга“ лице може за тази цел временно да развива дейност в държавата, където се предоставя услугата, при същите условия, каквито се предвиждат от тази държава за собствените ѝ граждани. Тази свобода позволява на една фирма да има купувачи в друга държава–членка без физическото преместване нито на купувача, нито на продавача.
- Правото на установяване включва правото на предприемане и развиване на дейности от самостоятелно заети лица и на създаване и управление на предприятия с цел постоянна дейност със стабилен и непрекъснат характер при същите условия като предвидените от законите на държавата членка за собствените ѝ граждани. Тази свобода позволява на фирма, законно регистрирана в една държава–членка да открие свой клон или дъщерна фирма в друга държава–членка. Прогресивно се установява координация на националните законодателства, които регламентират дейността на фирмите и упражняването на определени професии, предоставящи услуги.
- Изключения. Една професия като цяло може да бъде изключена само ако свързаната с нея цялостна дейност се състои в упражняването на публична власт или ако включва дейност, свързана с упражняването на публична власт, която представлява неделима част от професията като цяло. Изключенията дават възможност на държавите членки да изключат производството на военни материали или търговията с тях и да запазят правилата си за лица, които не са техни граждани, от съображения за обществен ред, обществена сигурност или обществено здраве.
- Хармонизиране и взаимно признаване на квалификации и дипломи. Взаимното признаване на дипломи и други квалификации, изисквани във всяка държава членка за достъп до регулираните професии, може да се използва за улесняване на свободата на установяване и предоставяне на услуги. ДФЕС разглежда необходимостта от координиране на националните правила за упражняване на дейност в качество на самостоятелно заето лице. Процесът на хармонизиране се осъществява посредством приемането на редица директиви. На тази основа законодателството за взаимно признаване се адаптира към потребностите, възникващи при раз-

лични ситуации. Завършеността му варира според отделните професии, като наскоро е възприет по-общ подход – приемащата държава членка не може да откаже на кандидатите достъп до дадена професия, ако те имат квалификацията за упражняването ѝ, изисквана в държавата на произход. Но ако продължителността на обучението, получено в държавата на произход, е по-малка, отколкото е прието в приемащата държава, то последната може да постави като условие наличието на определен трудов стаж или, ако полученото обучение е много по-различно – период на адаптация или тест за проверка на уменията, по избор на кандидата, освен ако професията не изисква познаване на националното право.

Някои услуги са изключени от общия режим, тъй като поради спецификата им, за тях има обособено отделно регулиране. Такива са правото на интелектуална собственост, финансовите услуги, транспорта, застрахователното и банковото дело и др.

Свободно движение на капитали

Свободата на движение на капитали е не само най-младата, но също така и най-широката от всички свободи, залегнали в договорите, поради уникалното измерение, свързано с третите държави. Тя е заложена в Договора от Маастрихт – предвижда се забрана на всякакви ограничения по отношение на движението на капитали и плащанията както между държавите – членки на ЕС, така и между държавите членки и трети държави. Либерализацията следва да насърчава икономическия прогрес, като позволява ефективното инвестиране на капитали и стимулира използването на еврото като международна валута, допринасяйки по този начин за утвърждаване на ролята на ЕС като фактор от световно значение. Това е необходимо и за развитието на ИПС и за въвеждането на еврото.

Всички ограничения по отношение на движението на капитали между държавите – членки на ЕС, както и между държавите членки и трети държави, следва да бъдат премахнати. Това уникално измерение, свързано с третите държави, забранява всички пречки, а не само тези с дискриминационен характер. То установява обща забрана, простираща се отвъд премахването на неравното третиране въз основа на националност. Това означава, че могат да се правят и реализират инвестиции в целия Съюз, без да е необходимо предварително разрешение от правителствата, както и че не съществуват ограничения за движението на капитали или обмена между различни валути. Въвеждането на еврото улесни още повече движенията на капитали.

Разбира се, правителствата продължават да проверяват и проследяват движенията, за да се предотвратят големи по мащаб избягвания на данъци. Нещо повече, въведен е строг контрол за проследяване на съмнителни сделки, в които е възможно чрез изпиране на пари да се прид-

вижват придобити по престъпен начин финансови средства. Финансовите институции са длъжни да уведомяват властите за такива сделки. Във връзка с движението на капитали между държавите членки и трети държави държавите членки имат също:

- възможността да въведат защитни мерки при изключителни обстоятелства;
- възможността да прилагат ограничения, съществували преди определена дата, по отношение на трети държави и някои видове движение на капитали;
- основа за въвеждането на такива ограничения, но при много специфични обстоятелства.

Всички ограничения върху плащанията между държавите членки и между държавите членки и трети страни се забраняват с цел трансграничните плащания да станат толкова лесни, ефективни и сигурни като „националните“ плащания в рамките на една държава членка, както и насърчаването на ефективността и намаляването на разходите чрез по-голяма конкуренция посредством отваряне на платежните пазари за нови участници.

Използвана литература:

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ “Св. Климент Охридски”, София.

Maciejewski, M. 2012. Свободно движение на стоки. Технически фишове за Европейския съюз.

Smajda, L. 2012. Свободно движение на работници. Технически фишове за Европейския съюз.

Maciejewski, M. 2012. Свобода на установяване, свобода на предоставяне на услуги и взаимно признаване на дипломи. Технически фишове за Европейския съюз.

Kolassa, D. 2012. Свободно движение на капитали. Технически фишове за Европейския съюз.

Barnard, C. 2007. The substantive law of the EU: the four freedoms. Oxford University Press.

Въпроси за самоподготовка:

1. Кой е основният принцип на свободното движение?
2. Свободното движение на работници значи ли свободно движение на хора?
3. Какви са основните изключения от свободното движение?

Защита на конкуренцията

Какво ще научите от тази глава:

- какви са формите на нарушаване на конкуренцията, които се разглеждат и наказват на ниво ЕС;
- какви са процедурите за установяване на нарушения;
- кои са органите, отговорни за защита на конкуренцията.

Основната цел на общностните правила за конкуренция е да гарантира ненарушаването на конкуренцията. Но лоялната конкуренция не е самоцел, а условие за реализирането на свободен и динамичен вътрешен пазар и служи като един от многото инструменти за насърчаване на общото икономическо благополучие. Деформирането на конкуренцията, нейното изкривяване или нарушаване пречи на функционирането на вътрешния пазар.

Основната цел на политиката за защита на конкуренцията е да я поддържа и стимулира. Правилата в областта на конкуренцията регламентират поведението на субектите на вътрешния пазар и осигуряват осъществяването на ползите от интегрирания пазар, свързани с увеличаването на ефективността на производството и обема на вътрешнообщностната търговия. Прилагането на тези правила е отговорност на Европейската комисия. ЕС разполага с изключителна компетентност за приемане на мерки в областта на конкуренцията, свързани с функционирането на вътрешния пазар, а в рамките на националните граници на държавите-членки, те запазват правото да прилагат национална политика.

От влизането в сила на Договора от Лисабон защитата на конкуренцията от нарушения е включена в концепцията на вътрешния пазар. Правилата относно практиките на предприятията в ущърб на конкуренцията, както и забраната за предоставяне на държавна помощ остават непроменени. Тези регулаторни области са консолидирани в дългогодишната административна практика на Европейската комисия и съдебната практика на европейските съдилища в техните условия за прилагане и правни последиствия, така че могат да се считат за стабилни. В трите области на приложение на правилата (съгласувани практики, злоупотреба с господстващо положение и държавна помощ), забраните се ограничават до практиките, които оказват въздействие върху търговията между държавите-членки, и изключват тези, които засягат единствено търговията в рамките на определена държава.

Съгласувани практики (картелни споразумения)

Всички споразумения между предприятия (включително сдруженията и съгласуваните практики), които оказват или могат да окажат въздействие върху

търговията между държавите членки, се забраняват и автоматично се приемат за невалидни. Споразуменията могат да бъдат два вида:

- **Хоризонтални**, напр. уговаряне на цени; ограничаване или контролиране на производството, пазарите, техническото развитие или инвестициите; разделяне на пазари или източници на доставка; прилагане на различни условия при еквивалентни сделки; налагане на допълнителни задължения като условие за сключването на договори, които нямат връзка с предмета на договора.
- **Вертикални**, напр. уговаряне на цената за препродажба; споразумения за изключителна или селективна дистрибуция; изключително снабдяване; клауза за абсолютно запазване на територия.

Такива споразумения имат отрицателен ефект върху икономическото състояние, защото изкривяват конкуренцията. Споразуменията се проверяват от ЕК, която има право да налага на фирмите, сключили такива споразумения глоби в размер на 10% от годишния им оборот, както и периодични плащания на глоби, които не надвишават 5% от средния дневен оборот през предходната стопанска година на ден, изчислени от определената в решението дата до преустановяването на нарушението. Националните органи, контролиращи конкуренцията, и съдилищата също могат да налагат глоби за нарушения, тъй като разпоредбите на член 101 от ДФЕС имат пряко действие.

Възможно е фирмите да сключват такива вертикални споразумения, които да имат положителен ефект, напр. повишаване на качеството на продуктите, общи правила за гаранционно обслужване и др. Споразумения, които помагат за подобряване на производството или разпространението на стоки, или насърчават техническия или икономически прогрес, могат да бъдат освободени от забрана, при условие че на потребителите се дава възможност да се възползват от справедлив дял от постигнатите ползи, и че споразумението не налага ненужни ограничения и няма за цел да елиминира конкуренцията за значителна част от въпросните продукти.

От друга страна, ЕК изхожда от това, че определени споразумения, дори да не изпълняват изискванията на параграф 3 на член 101 от ДФЕС, не трябва да се оценяват като нарушение, ако те са с незначителен ефект и не въздействат чувствително върху пазара. („de minimis“–принцип). Такива споразумения често се разглеждат като целесъобразни за сътрудничеството между малки и средни предприятия. За такъв ефект става въпрос, когато пазарният дял е под 10% – за хоризонталните споразумения и под 15% – за вертикалните споразумения.

Злоупотреба с господстващо положение

Не се забраняват господстващите положения, като такива, а само злоупотребата с такова положение на конкретен пазар, когато е вероятно тя да засегне търговията между държави членки. Целта е да се попречи на предприятия с господстващо положение в техния икономически сектор да извършват злоупотреба с тази позиция и да се попречи да нарушат конкуренцията в търговията в рамките на Общността.

В ДФЕС липсва дефиниция на понятието господстващо положение, тя е изведена от СЕС (United Brands, дело 27/76). Господстващо положение е положение на икономическа сила, от което се ползва едно предприятие и което му позволява да предотврати поддържането на действителна конкуренция на съответния пазар, като му дава възможност да се държи в значителна степен независимо от своите конкуренти, клиенти и в крайна сметка – от потребителите. Основният признак за господстващо положение е притежаването на голям пазарен дял. За проверка на наличието на такова положение се използва т.нар. тест на хипотетичния монополист – проверка дали доставчик може да осъществи малко, но не и незначително повишение на цената от 5 до 10 % без да загуби пазарни дялове.

Съгласно Договора господстващо положение се преценява по отношение на целия вътрешен пазар или поне на значителна част от него. Каква част от съответния релевантен пазар следва да бъде взета предвид зависи от естеството на продукта, наличието на заместващи продукти и от поведението и готовността на потребителите да преминат към алтернативен продукт. Злоупотребата с господстващо положение трябва да оказва неблагоприятно въздействие на търговията между държавите членки или да е вероятно да стори това. Това означава, че поведение, което засяга единствено национален пазар, се изключва от разглеждане.

Понятието „злоупотреба“ също е дефинирано от СЕС (Hoffmann–LaRoche, 85/76) – прибягване до методи, различни от тези, които обуславят нормална конкуренция на продукти и услуги въз основа на сделките на търговски оператори, действието на които е допълнително намаляване на конкуренцията на един пазар, който е вече отслабен поради присъствието на съответното дружество.

Практики на злоупотреба могат да бъдат:

- Господстващо положение във вреда на потребителите - налагане на нелоялни цени или други несправедливи условия за търговия; ценова дискриминация на географски принцип; отстъпки за лоялност, които следва да мотивират клиентите да не използват конкурентни доставчици; ограничаване на производството, пазарите или технологичното развитие във вреда на потребителите; много ниски цени с цел елиминиране на конкурент;
- Злоупотреба на изключване спрямо конкурентни предприятия - прилагане на различни условия по отношение на еквивалентни сделки с други търговски партньори; налагане на допълнителни задължения, които са без връзка с предмета на договора; необоснован отказ за извършване на доставки; отказ за издаване на лицензи..

Европейската комисия със съдействието на компетентните национални органи разследва предполагаемите нарушения. При установяване на злоупотреба с господстващо положение ЕК може да наложи глоба, но не и да наложи премахването му – тя предлага на държавите–членки да предприемат мерките, необходими за прекратяването му.

Контрол върху сливанията

Концентрациите на предприятия, чрез сливане или придобиване, могат очевидно да създадат или да засилят господстващо положение, което може да породи злоупотреба. Този риск оправдава правомощията на Европейската комисия да упражнява предварителен контрол върху операциите по сливания. Концентрация, която би възпрепятствала съществено конкуренцията в рамките на общия пазар или на значителна част от него, в частност в резултат на създаването или засилването на господстващо положение, се обявява за несъвместима с общия пазар (Регламент 139/2004). Извършва се предварителен контрол, т.е. преди сливането трябва да се обяви намерението пред Европейската комисия.

Концентрация има общностно измерение, когато общият световен оборот на всички участващи предприятия е повече от 5 милиарда евро и общият оборот на територията на Общността на всяко от най-малко две от засегнатите предприятия е повече от 250 милиона евро. Концентрация, която не отговаря на тези прагове има общностно измерение, когато общият световен оборот на всички засегнати предприятия е повече от 2,5 милиарда евро, във всяка от най-малко три държави членки общият оборот на всички засегнати предприятия надхвърля 100 милиона евро, във всяка от най-малко три държави членки, посочени в горната точка, общият оборот на всяко от най-малко две от засегнатите предприятия е повече от 25 милиона евро и общият оборот на територията на Общността на всяко от най-малко две от засегнатите предприятия е повече от 100 милиона евро.

Предприятия, които планират сливания съгласно определените по-горе условия трябва да уведомят Европейската комисия за това. Комисията преценява дали предложението създава или засилва господстващо положение на съответния пазар. Ако това е така, операцията се забранява. Освен това Европейската комисия може да препрати случая на национален орган по конкуренцията. Това се прави, когато концентрацията заплашва да засегне съществено конкуренцията на пазар в тази държава членка.

Забраната е много рядка, като от 1990 г. насам е издадена в 21 от над 4600 случая.

Държавни помощи

Конкуренцията може да бъде ограничавана не само от предприятия, но и от правителства, ако те предоставят обществени субсидии на предприятия. По тази причина принципно е забранена всяка форма на държавна помощ, която има вероятност да наруши вътрешнообщностната конкуренция, поради факта, че такава практика е несъвместима с вътрешния пазар.

Забраната включва:

- помощи, предоставяни пряко от държавите членки и помощи, използващи държавни средства. Това включва намесата на всички служби, които могат да

разпределят помощи от държавни финансови средства, като органи на местната власт, обществени институции и организации с различен статут;

- ресурси „под абсолютно всякаква форма“, което означава не само невъзстановяеми субсидии, но също и заеми при благоприятни условия и нисколихвени заеми, и форми на намеса, при които дареният елемент не е толкова лесно установим, като освобождаване от митнически и данъчни налози, гаранции по заеми, доставки на стоки и услуги при преференциални условия, и дори участие на държавни органи в предприятия.

Изключения:

- помощта трябва да „засяга търговията между държавите членки“, което изключва всяка помощ, носеща единствено вътрешни последствия в рамките на дадена държава членка;
- помощи със социален характер, предоставени на отделни потребители при условие че се предоставят без да се прави разграничение по отношение на произхода на засегнатите стоки;
- помощи за отстраняване на щети, причинени от природни бедствия или други извънредни събития;
- помощи за слаборазвити региони;
- помощи за насърчаване на изпълнението на важен проект от общоевропейски интерес или за преодоляване на сериозни затруднения в икономиката на държава членка;
- помощи, които имат за цел да улеснят развитието на някои икономически дейности или на някои икономически региони, доколкото тези помощи не засягат по неблагоприятен начин условията на търговия до степен, която да противоречи на общия интерес;
- помощи за насърчаване на културата и опазването на наследството.

В Договора се предвижда цялостна система на европейско равнище за прилагането на практика на неговите разпоредби относно държавните помощи и в частност на многобройните изключения. Той възлага основната отговорност за това на Европейската комисия, с възможност за намеса от Съвета и последен контрол от страна на Съда на Европейския съюз. Основният принцип на тази административно–правна процедура е да се гарантира, че помощ не може да се предоставя без съгласието на Европейската комисия. От държавите членки се изисква да уведомят Комисията за всички планове за прилагане (или изменение) на схеми за помощи. Следователно държавите членки нямат правото да започнат осъществяването на своите планове преди окончателното им одобрение от Комисията. Помощи, предоставени по схеми, които не са били съобщени, са незаконни и трябва да бъдат възстановени. Ако Комисията счита че дадена схема за предоставяне на помощи е несъвместима с вътрешния пазар, тя започва про-

цедура за нарушение срещу съответната държава членка. Това води до временно преустановяване на действието на въпросната разпоредба до постановяването на окончателно решение. Комисията официално представя известие на държавата членка, обвинена в нарушение, с което изисква от нея да изрази становището си в рамките на определен срок. Ако Комисията не приеме становището като задоволително, тя може да реши, че държавата трябва да измени или отмени помощта в рамките на определен срок. Ако държавата членка не изпълни решението на Комисията до крайния срок, Комисията (или всяка друга заинтересована държава) може да отнесе въпроса пряко до Съда на Европейския съюз.

В хода на икономическата и финансовата криза се създаде временно приложима правна рамка, чиято валидност в началото беше определена до 31 декември 2010 г. Целта на помощите, предоставяни във всички области на икономиката, беше да компенсират застоя на отпускането на кредити от страна на банките и да стимулират инвестициите в устойчив растеж. Понастоящем тези разпоредби се преработват, но все още няма предложения за нови правила.

Публични предприятия и обществени услуги

За да бъде създадено едно ефективно и пълно общо пространство, правилата на вътрешния пазар и правилата на лоялната конкуренция се прилагат към почти всички икономически дейности, независимо дали характерът или същността на конкретната дейност се определят като публични или частни. Публичните предприятия, обществените услуги и услугите от общ интерес са структури, върху които публичната власт упражнява доминиращо влияние. Правилата за конкуренцията са приложими и по отношение на тях. Целта е да се гарантира, че потребителите имат достъп до висококачествени и достъпни услуги от общ интерес в Европейския съюз, в съответствие с принципите за по-добро регулиране, предварителната оценка на въздействието на големи инициативи, зачитането на компетенциите на националните, регионалните и местните органи да определят, организират, финансират и контролират услуги от общ интерес.

По принцип стопанската дейност дейности на публичните предприятия и предприятията, на които държавите-членки са предоставили специални права или изключително право или монопол се подчинява на същите правила като тези, които са приложими за други предприятия. ДФЕС забранява на държавите членки да приемат или да запазват какъвто и да е акт, който противоречи на разпоредбите, съдържащи се в Договора, в частност правилата за общия пазар и правилата за конкуренция, доколкото прилагането на тези правила не пречатства фактически или юридически изпълнението на специфичните задачи, които са им възложени. Режимите, базирани на специални и изключителни права, могат да бъдат поддържани при две условия: приложението на правилата на конкуренцията би възпрепятствало изпълнението на специфичните задачи, възложени на предприятието; търговията не се засяга в степен, в която това би било в противоречие с интересите на Общността.

Като се има предвид мястото на услугите от общ икономически интерес в общите ценности на Съюза, както и тяхната роля за социалното и териториалното единство на Съюза, Общността и държавите-членки, всяка в рамките на своята компетентност и в рамките на приложното поле на настоящия договор, следят тези услуги да се осъществяват съобразно принципи и условия, които да им позволяват да изпълнят своите задачи. Дефиницията за услуги от общ икономически интерес е по същество оставена на държавите членки – обикновено означава търговски услуги от обща икономическа полза, поради което на тях държавите членки налагат специфични задължения за обществени услуги (транспорт, пощенски услуги, енергетика и телекомуникации). Договорът оставя на държавите членки свободата да определят задачи от общ интерес и да установят организационни принципи на планираните услуги, за да ги извършат. Държавите членки обаче трябва да вземат под внимание правото на Общността, тъй като всяка дейност, състояща се от доставка на стоки и услуги на определен пазар от предприятие, представлява, по принцип, икономическа дейност.

Обществени поръчки

Договорите за обществени поръчки играят съществена роля в икономиката на държавите членки. Стойността им се оценява на повече от 16% от БВП на Съюза. Те играят ключова роля в определени сектори (например строителство и благоустройство, енергетика, телекомуникации и тежка промишленост). Преди прилагането на законодателството на Общността само 2% от договорите за обществени поръчки се възлагаха на предприятия от други държави. Прилагането на принципите на вътрешния пазар (в частност свободата на предоставяне на услуги и свободата на конкуренцията) към тези договори осигурява по-добро разпределение на икономически ресурси и по-рационално използване на публичните средства (при по-интензивна конкуренция публичните органи получават продукти и услуги с най-високото налично качество на най-добра цена).

ЕС е приел законодателство, чиято цел е координирането на националните правила, с които се налагат задължения по отношение на публичността на поканите за представяне на оферти и по отношение на обективността на критериите при разглеждането на офертите.

- Поканата за представяне на оферти трябва да съответства на три вида процедури, които се използват на базата на система от прагови стойности, в комбинация с методите за изчисляване на прогнозната стойност на всяка обществена поръчка – откритата процедура, ограничената процедура, процедура на договаряне. За сложни договори се използва процедурата на състезателен диалог. Като цяло всички правила, които се прилагат към отделните оферти трябва да бъдат изяснени в „поканата за представяне на оферти“ и приложенияте „спецификации“. При всички процедури трябва да се спазват принципите на право-

то на ЕС като прозрачност, недискриминация, конкуренция, свободно движение, взаимно признаване, пропорционалност, поверителност и ефективност.

- Критерии за възлагане на обществените поръчки. Може да се избира между най-ниската цена и икономически най-изгодната оферта, при която избраните критерии трябва да бъдат посочени в поканата за представяне на оферти и приложените документи
- Всеки възлагач орган надлежно уведомява оферентите, във възможно най-кратки срокове, за взетото решение относно тръжната процедура и възлагането на обществените поръчки. Всеки неуспял кандидат се уведомява за причините за отказа.

Използвана литература:

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ "Св. Климент Охридски", София.

Honnfelder, S. 2012. Обща политика за конкуренцията и съгласуваните практики. Технически фишове за Европейския съюз.

Honnfelder, S. 2012. Злоупотреба с господстващо положение и контрол върху сливанията. Технически фишове за Европейския съюз.

Honnfelder, S. 2012. Държавни помощи. Технически фишове за Европейския съюз.

Ballon, E. 2012. Договори за обществени поръчки. Технически фишове за Европейския съюз.

Nazzini, R. 2011. The Foundations of European Union Competition Law: The Objective and Principles of Article 102. Oxford University Press.

Geradin, D., A. Layne-Farrar, N. Petit. 2012. EU Competition Law and Economics. Oxford University Press.

Въпроси за самоподготовка:

1. Защо е необходима защита на конкуренцията на наднационално ниво?
2. Кои са основните случаи на нарушаване на правилата по отношение на конкуренцията, за които знаете?
3. Има ли нарушения на правилата на конкуренцията в България, които би трябвало да се разгледат от ЕК като застрашаващи Вътрешния пазар?

Икономически и паричен съюз (ИПС)

Какво ще научите от тази глава:

- какви са формите на координация на икономическите политики в ЕС;
- как е създаден и как функционира Икономическия и паричен съюз
- какви са критериите за конвергенция.

Икономическият и паричен съюз (ИПС), който е неразделна част от осъществяването на вътрешния пазар, се изразява в засилена координация на икономическите политики на държавите членки на европейско равнище и задължението за избягване на прекомерно високи бюджетни дефицити („Пакт за стабилност и растеж“). Той е интегрална част от работата на завършения вътрешен пазар. ИПС доведе до въвеждането на единната валута: еврото. От 1 януари 1999 г. Европейската централна банка (ЕЦБ) носи отговорността за провеждането на европейската парична политика. Бе въведена система за икономическо управление, както и координация и надзор на икономическите политики и механизъм за предоставяне на финансова помощ на държавите членки, изправени пред сериозни икономически проблеми.

Координация на икономическите политики

Функционирането на единния пазар поставя въпроса за координиране на икономическите политики, особено от гледна точка на използването на предимствата на европейската интеграция за по-висок растеж, създаването на повече работни места и разширяването на възможностите за избор на потребителите. Първоначално държавите-членки запазват компетенциите си по отношение на икономическата политика, но са длъжни да действат по такъв начин, че да спазват принципите на отворена икономика и конкуренция, да осъществяват икономическата си политика, допринасяйки за целите на ЕС. След 1994 г. икономическите политики на държавите-членки се координират на общностно ниво. ДФЕС изисква координиране на насоките на икономическата политика чрез Съвета (в конфигурация министри на финансите и икономиката), като се вземат предвид препоръките на Комисията и заключенията на Европейски съвет.

До 2011 г. координацията на икономическата политика се основаваше главно на консенсус, без порождащи правно действие правила, с изключение на рамката за фискална политика, определена по силата на Пакта за стабилност и растеж. Обхватът на икономическата координация

беше широк и можеха да се прилагат различни форми на сътрудничество в зависимост от степента, в която съответното споразумение за сътрудничество е обвързващо. Започналата през 2008 г. финансова, фискална и икономическа криза показва, че ЕС се нуждае от модел на икономическо управление, който е по-ефективен от икономическата и фискалната координация и специалните отговори на кризата, прилагани дотогава. Новите изменения в областта на икономическото управление включват обновяване на съществуващите и приемане на нови разпоредби, създаващи засилена координация и наблюдение както на фискалните, така и на макроикономическите политики, и установяване на стабилна рамка за управление на финансови кризи.

За да се гарантира стабилност и да се попречи решенията на една страна да се отразят върху състоянието на други страни от Съюза, икономическите политики са частично регулирани на европейско равнище. Основният инструмент за координация и направление на изготвянето на икономическите политики в държавите членки е Пактът за стабилност и растеж. Той съдържа две основни правила:

- Държавният дълг (размерът на заемите на дадена държава) не трябва да превишава 60 % от БВП (общата стойност на нейното годишно производство). Вземането на заеми не е проблем, когато държавата инвестира в бъдещия растеж, но ако техният размер е прекалено висок, това може да се превърне в пречка за икономическото развитие.
- Националният бюджетен дефицит (сумата, с която разходите надвишават приходите за дадена година) не може да надвишава 3 % от БВП. Когато разходите надвишават приходите съответната държава трябва да вземе заем, за да компенсира разликата, което води до увеличаване на държавния дълг.

С течение на времето изготвянето на икономически политики, съобразени с Пакта за стабилност и растеж, се е променило, за да може да отговори на настоящите предизвикателства. Този процес продължава и днес. Започналата през 2008 г. икономическа и финансова криза подчерта необходимостта от укрепване на икономическото управление в ЕС и еврозоната.

Пактът за стабилност и растеж бе укрепен през декември 2011 г., когато влезе в сила нов законодателен пакет на ЕС. Той е известен като „пакетът от шест акта“, тъй като съдържа шест законодателни акта за укрепване на икономическото управление. С така укрепения Пакт за стабилност и растеж бе въведена повече прозрачност и по-строг контрол от Комисията върху държавните бюджети.

Вече съществуват по-строги правила за предотвратяване на натрупването на прекомерен дефицит. По-конкретно, когато дадена страна има дефицит, надхвърлящ пределната граница от 3 %, тя трябва да до-

каже, че взема бюджетни мерки за намаляване на този дефицит в средносрочен план.

Когато е превишен размерът на държавния дълг – над определеното с пакта ниво от 60 % от БВП – съответната държава членка следва да удостовери, че предприема измерими действия за намаляване на своя дълг, спазвайки предварително договорени срокове.

Постепенно могат да бъдат наложени по-строги финансови санкции на държави от еврозоната, които не вземат мерки за намаляване на прекомерните дефицити или дългове, включително задължението за депозирание на средства като гаранция, а като крайна мярка и глоби.

Други инструменти за координиране на икономическите политики:

- Договорът за стабилност, координация и управление в Икономическия и паричен съюз, известен също и като „фискалния пакт“, представлява междуправителствен договор, подписан през март 2012 г. от 25 държави членки на ЕС. Той демонстрира желанието на тези държави финансовата стабилност да бъде част от тяхното законодателство, което да ги задължи държавните им бюджети да бъдат балансирани или да отчитат излишък. Това правило следва да бъде включено в националното законодателство, а страните трябва да предприемат мерки, ако бюджетният им дефицит надхвърля договорените стойности. Договорът укрепва и правилата на Пакта за стабилност и растеж, като прави използването на корективни действия по-автоматично. Той се прилага за всички страни, които са го подписали, като ангажиментите спрямо страните от еврозоната са по-строги.
- Също през 2011 г. страните от еврозоната се споразумяха по редица мерки, включени в Пакта за еврото, наречен по-късно пактът „Евро плюс“. Това отразява дълбоката взаимосвързаност на техните икономики и намерението за засилване на координацията на националните икономически политики. В пакта се включиха и шест държави, които не са част от еврозоната: България, Дания, Латвия, Литва, Полша и Румъния. Основната цел на пакта е да се подобри конкурентоспособността, което да доведе до по-голям растеж и икономическо сближаване между участващите в него страни от ЕС. Пактът е насочен към области на политиката, за които отговарят главно държавите членки, като например конкурентоспособност, заетост и устойчиви публични финанси. Участващите страни се ангажират с набор от конкретни действия, които трябва да бъдат изпълнени през следващите 12 месеца на базата на индикатори и принципи, включени в пакта.

Механизми за финансова помощ:

- Европейският механизъм за финансово стабилизиране позволява на Европейската комисия да вземе заем в размер на максимум 60 млрд.

евро от финансовите пазари от името на ЕС, за да отпусна средства на която и да било държава от Съюза, изпитваща затруднения. Получаващите заеми страни следва да представят програма за икономически реформи, за да спечелят отново доверието на пазарите в способността им да изплащат своите задължения и да възстановят конкурентоспособността си в дългосрочен план. Механизмът беше задействан за Ирландия (22,4 милиарда евро между 2010 г. и 2013 г.), Португалия (26 милиарда евро между 2011 и 2014 г.) и Гърция (7,2 милиарда евро през 2015 г.).

- Европейският инструмент за финансова стабилност представлява фонд за спешна помощ с реален капацитет от 440 млрд. евро за отпускане на заеми на страни от еврозоната, изпитващи затруднения. Средствата се набират на финансовите пазари и са обезпечени с гаранции от страните от еврозоната. Помощ се отпусна при строго определени условия, базирани на програма за икономически реформи за съответната страна. Група експерти, известна като „Тройка“ и съставена от представители на Европейската комисия, Европейската централна банка и Международния валутен фонд (МВФ), редовно правят оценка на напредъка по договорените реформи. Инструментът беше задействан за Ирландия, Португалия и Гърция.
- Тъй като тези два предпазни механизма бяха проектирани като временни мерки, през есента на 2012 г. страните от еврозоната създадоха нов постоянен финансов предпазен механизъм – Европейския механизъм за стабилност (ЕМС). Сега той е основен елемент на европейската система за защита и неразделна част от цялостната стратегия на ЕС за гарантиране на финансова стабилност в еврозоната. Капацитетът за отпускане на заеми на механизма понастоящем е определен на 500 млрд. евро, като финансова помощ ще се отпусна при определени условия на страните, които са ратифицирали договора за стабилност, координация и управление. ЕМС съответно допълва засиления контрол, като дава възможност за отпускане при необходимост на обвързана с условия финансова помощ на страните от еврозоната.

Така въведените защитни механизми позволиха не само да се преодолеят непосредствените затруднения на някои страни за изплащане на дълговете им, но и укрепиха доверието на финансовите пазари и помогнаха за гарантиране на финансовата стабилност в еврозоната.

Опити за създаване на Европейска валутна система

Съществуването на отделни национални парични единици, чийто курс се променя, може да наруши интеграционния процес, защото девал-

вацията на паричната единица на една държава–членка може да създаде конкурентни предимства на нейното производство.

Първият опит за сближаване на валутните курсове на държавите–членки („змия в тунела“), започнат през 1971 г., поддържайки съвместно стойността им спрямо USD пропада поради разпадането на Бретън–Уудската система.

Вторият опит (1978) е Европейската валутна система и ерата на ЕКЮ (European currency unit). Стойността на екюто се формира в съответствие с кошница от националните валути на държавите–членки. Екюто не притежава характеристиките на нормална парична единица. Тежестта на националните валути се определя по редица икономически критерии, като напр. БВП, дял във вътрешнообщностната търговия е др. Максималното отклонение между две валути не трябва да надминава 2,25%. Чрез тази система се постига тясно сътрудничество, водещо към създаване на зона на валутна стабилност.

С приемането на програмата за единния пазар през 1985 г. започна да става все по-ясно, че потенциалът на вътрешния пазар не може да се използва пълноценно, докато продължават да съществуват относително високи разходи за операциите, свързани с обмяната на валута, и несигурността, свързана с колебанията, макар и незначителни, на обменния курс. Освен това много икономисти осъдиха т.нар. от тях „невъзможен триъгълник“, тъй като считаха, че свободното движение на капитали, стабилността на обменните курсове и независимите парични политики са несъвместими в дългосрочен план.

Икономически и паричен съюз

ИПС предвижда създаването на обща парична единица, ЕЦБ и провеждане на обща парична политика. Развитие на ЕВС се осъществява в 3 етапа (План Делор):

- 1.7.1990 – Директива за пълно либерализиране на движението на капитали между страните–членки – основната цел е сближаване на икономическите политики и по–тясно сътрудничество на централните банки;
- 1.1.1994 – създава се Европейски валутен институт – целта е намаляване на дефицитите и по–голяма независимост на централните банки, както и осъществяването на подготовка за създаването на Европейска система на централните банки (ЕСЦБ) за воденето на единна парична политика и въвеждането на единна парична единица;
- 1.1.1999 (незавършен) – фиксиране на курса на националните валути, стартиране дейността на ЕЦБ и ЕСЦБ, замяна на ЕВС с валутнокурс-ов механизъм, който свързва еврото и валутите на държавите извън

Евروزоната. От 1.1.2002 е пуснато в обръщение еврото. Постепенно то се въвежда като единна валута на държавите членки. Преходът към третия етап е подчинен на постигането на висока степен на устойчива конвергенция, оценявана чрез редица посочени в Договорите критерии. Бюджетните правила стават задължителни. Въведена е единна парична политика, която е поверена на ЕСЦБ, съставена от националните централни банки и ЕЦБ.

Понастоящем 19 от 28-те държави членки вече са се присъединили към третия етап на ИПС и следователно тяхна единна валута е еврото. По принцип всички държави-членки на ЕС трябва да се присъединят към този финален етап и следователно да приемат еврото (член 119 от ДФЕС). Въпреки това някои държави членки все още не са изпълнили критериите за конвергенция. Поради това те се възползват от временна дерогация, докато бъдат в състояние да се присъединят към третия етап на ИПС. Освен това Обединеното кралство и Дания уведомиха за намерението си да не участват в третия етап на ИПС и следователно да не приемат еврото. Тези две държави членки, следователно, са освободени от участие в ИПС. Еврото и се използва в Еврозоната, както и в Монако, Сан Марино и Ватикана, Андора, Зимбабве, Косово и Черна гора.

Критерии за конвергенция (Маастрихтски критерии):

- постигане на висока степен на ценова стабилност, което да се оценява от темпа на инфлация, най-близък до този на трите страни, достигнали най-добра ценова стабилност (не повече от 3,1%);
- делът на планирания правителствен дефицит спрямо БВП не трябва да надвишава определен размер (3%);
- делът на правителствения дълг към БВП не трябва да надвишава определена стойности (60%);
- продължителна конвергенция, постигана от страните-членки, и тяхното участие във валутно-курсовия механизъм на ЕВС, отразено чрез равнището на дългосрочните лихвени проценти (5,8%);
- участие в механизма на обменния курс (ERM II). ERM II е система, предназначена да избегне прекомерните колебания в обменния курс между участващите валути и еврото, които могат да нарушат икономическата стабилност на единния пазар. Участието е доброволно, но е и един от „критериите за конвергенция“ - страни кандидатки за еврозоната трябва да участват, без сериозни напрежения, поне две години, преди да могат да въведат еврото.

Конвергенцията между държавите се осъществява в два аспекта, които се различават основно по целите си на въздействие:

- номинална конвергенция, която включва контрол върху парично–кредитното функциониране и номиналните доходи;
- реална конвергенция – между регионите и страните–членки, която включва жизнения стандарт, равнището на доходите и преодоляване на неравновесията при най–ниско равнище на безработицата.

Институции на ИПС

- Европейската централна банка (ЕЦБ) - ЕЦБ и националните централни банки могат да емитират банкноти в еврозоната, но ЕЦБ има изключителното право да разрешава тяхното емитиране. Със съдействието на националните централни банки ЕЦБ събира необходимите статистически данни. С ЕЦБ се провеждат консултации по всеки предложен акт на Съюза в областите на нейната компетентност. Тя осигурява безпроблемното функциониране на трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент на експресни преводи в реално време. ЕЦБ взема необходимите мерки за интегриране към ЕСЦБ на централните банки на държавите членки, които се присъединяват към еврозоната. ЕЦБ може да изпълнява и специфични задачи, свързани с политики в областта на пруденциалния надзор на кредитните институции и другите финансови институции.
- Европейската система на централните банки (ЕСЦБ) и Евросистемата. ЕСЦБ се състои от ЕЦБ и националните централни банки на всички държави–членки на ЕС. Евросистемата се състои от ЕЦБ и националните централни банки на държавите–членки на еврозоната. Приоритетна задача на ЕСЦБ е да гарантира ценовата стабилност. ЕСЦБ осъществява следните задачи: определя и осъществява паричната политика на Съюза; осъществява валутни операции; държи и управлява официалните резерви в чуждестранна валута на държавите членки; насърчава нормалното функциониране на платежните системи; и допринася за гладкото провеждане на следваните от компетентните органи политики, свързани с пруденциалния надзор на кредитните институции и стабилността на финансовата система.
- Икономически и финансов комитет – състои се от максимум шест членове, като държавите членки, Комисията и ЕЦБ назначават съответно по една трета от тях. Той насърчава координацията между политиките на държавите членки в степента, необходима за функционирането на вътрешния пазар и информира Комисията и на Съвета относно промените в паричната ситуация вече е задължение на ЕЦБ.
- Съвет по икономически и финансови въпроси – в него участват финансовите министри на всички държави–членки на ЕС. След консулта-

ции с ЕЦБ той взема решения, в съответствие с целта за постигане на финансова стабилност, по отношение на политиката на обменния курс на еврото спрямо паричните единици на страните, нечленуващи в ЕС.

- Еврогрупата – срещите на министрите на икономиката и финансите от еврозоната през 1997 г. започнаха да се наричат „Еврогрупата“. Този неформален консултативен орган провежда редовно срещи, на които разисква въпроси, отнасящи се до безпроблемното функциониране на еврозоната и на ИПС. Чрез Договора от Лисабон ролята на Еврогрупата беше укрепена с цел да се повиши координацията в еврозоната.

Използвана литература:

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шивергиева, М., И. Начев. Ние в Европейския съюз – електронен учебник. <http://ebox.nbu.bg/eun/index.php>

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ “Св. Климент Охридски”, София.

European Commission. 2006. One currency for one Europe The road to the euro.

European Central Bank. 2011. The European Central Bank, the Eurosystem, the European System of Central Banks

European Council – 24/25 March 2011 Conclusions. 25/3/2011 Nr: EUCO 10/1/11

Conclusions of the heads of state or government of the Euro area of 11 March 2011

Въпроси за самоподготовка:

1. Каква е разликата в координацията на макроикономическите политики на държавите-членки, които са част от Еврозоната, и останалите?
2. Кои са органите, които са отговорни за провеждане на политиките в рамките на Икономическия и паричен съюз?
3. Какво представляван банковият и капиталовият съюз на ЕС?

Обща търговска политика

Какво ще научите от тази глава:

- какви са общите правила за внос и износ на ЕС и какви са изключенията от тях;*
- какво е мястото на ЕС в СТО;*
- какви специални споразумения действат в рамките на Общата търговска политика на ЕС;*
- как ЕС подкрепя най-слабо развитите държави.*

Европейският съюз е международен фактор с огромно икономическо и политическо влияние. Европейският съюз е водеща търговска сила, като понастоящем, въпреки забавения икономически растеж поради кризата в Евророната, е на първо място в световен мащаб по отношение на износа и вноса (съответно 17,1 и 17,6%).

Общата търговска политика е стълб на външните отношения на Европейския съюз. Тя се базира на пакет от единни правила съгласно Митническият съюз и Общата митническа тарифа и управлява търговските отношения на държавите-членки с държавите извън ЕС. Целта на инструментите за търговска защита и пазарен достъп е главно да защитят европейските предприятия от препятствията пред търговията. ЕС е еволюирал в процеса на глобализация, като се насочва към хармоничното развитие на световната търговия и насърчава справедливостта и устойчивостта. Той активно насърчава отварянето на пазарите и развитието на търговията в многостранната рамка на Световната търговска организация (СТО). Същевременно, той подкрепя развиващите се страни и региони чрез двустранни отношения с оглед на включването им в световната търговия с помощта на преференциални мерки.

Премахването на митата между държавите повишава конкурентоспособността. Общата търговска политика на ЕС се провежда с еднакви принципи при определянето на тарифите, сключването на тарифни и търговски споразумения. Това означава, че страните-членки не могат да водят самостоятелно преговори и да сключват търговски договори. Всички преговори и действия се осъществяват от институциите на Съюза – Съвета и Комисията, която предлага на Съвета решения в тази област.

Обща митническа тарифа

Основен инструмент на общата търговска политика е общата външна тарифа – най-важният елемент на Европейския митнически съюз. Общата митническа тарифа (ОМТ) е единна за всички страни-членки на Съюза, но при внос на различните стоки ставките на митата са различни в зависимост

от вида им и откъде се внасят. Чрез нея се прилагат еднакви мита върху вноса от трети страни, независимо от страната–членка, към която е насочен. Това на практика отнема възможността на една държава–членка за преференциално третиране на вноса от трети страни. Чрез Общата митническа тарифа Общността прилага принципа, че местни и вътрешни производители би трябвало да могат да се конкурират честно и равнопоставено на пазара на Общността с производителите, изнасящи от други страни.

Комбинираната номенклатура е тарифната и статистическа номенклатура на митническия съюз. Общата митническа тарифа е външната тарифа, прилагана към продукти, внесени в Европейския съюз (ЕС). Обединената тарифа на Европейските общности се нарича ТАРИК (*Tarif intégré des Communautés européennes*). ТАРИК обединява всички мерки на ЕС и търговските мерки, прилагани към стоки, внесени във и изнесени от ЕС. Тя се управлява от Комисията, която публикува ежедневна актуализирана версия на официалния уебсайт на ТАРИК.

Общи правила за внос

Общите правила за внос се основават на принципа за свобода на вноса, Възможно е налагането на ограничения:

- Наблюдение на стоки – когато вносът на даден продукт причинява сериозни щети на производителите от ЕС (като количества, като вносни цени) е възможно да се изисква вносът му да е придружен със специален документ за внос, одобрен от компетентните власти на държавите–членки и валиден в целия ЕС. Това става след анализ на информацията за обема и цените на вноса, последвалото влияние върху производителите от ЕС и други фактори, свързани с вноса, които могат да нанесат щети на производителите.
- Въвеждане на временни количествени ограничения на вноса (квоти) – когато вносът на дадена стока застрашава интересите на национални производители. Те трябва да са недискриминиращи, т.е. да се отнасят за продукт, без значение от произхода му. Квотите се разпределят от Комисията на основата на три принципа:
 - на базата на традиционните търговски потоци, като приоритет се дава на традиционни износители или вносители;
 - въз основа на последователността на кандидатстването – “първият по време е пръв по право”;
 - според заявените количества.
- Възможна е отмяната на отделни тарифи и квоти с цел стимулиране на икономическата активност в ЕС, засилване на конкурентоспособността на бизнеса или създаване на работни места. Не могат да се отменят мита за стоки, които:
 - имат еквивалент или заместител, произвеждан в значителни количества в ЕС или в трета страна с преференциално митническо третиране, стоки;

- при отменяне на митата могат да нарушат конкуренцията между предприятията на Общността;
- крайни продукти, предназначени за крайно потребление и др.;
- **Защитни мерки** – налагат се от Комисията и са три вида:
 - антидъмпингови – освен наличието на дъмпинг, следва да е налице и доказана вреда за производителите в ЕС;
 - антисубсидийни – компенсаторни мита при наличието на пряка или непряка субсидия за производство, износ при транспортиране на стоки от трети страни, чието реализиране на общия пазар причинява вреди;
 - защита срещу търговски бариери – ако те надушват правата на европейски фирми на трети пазари и имат отрицателно влияние върху икономиката на ЕС като цяло, на определен регион или сектор.

Общи правила за износ

Износът от ЕС по принцип е свободен и не е обект на ограничения. Държавите–членки хармонизират режимите си за предоставяне на помощи за износ в трети страни, за да бъде избягнато изкривяването на конкуренцията между фирмите от ЕС на пазара на тези трети страни. За елиминиране на изкривяванията в конкуренцията се прилага система за кредитиране и застраховане на износа, за да се покрият операционни разходи и загуби до равнището на експортната субсидия.

- Възможно е налагането на ограничения на износа, ако е налице ясен недостиг на важен продукт в ЕС и по искане за защитни мерки от държава–членка.
- В определени случаи може да се стигне до забрана за износ, когато се налага защита на общественения морал, обществената сигурност и пр.
- При износ ЕС контролира стоките с възможна двойна употреба (които могат да се използват освен за граждански, и за военни цели) – когато страна–членка сметне, че такава стока би застрашила националната ѝ сигурност, може да поиска от Комисията да наложи ограничения върху него или да го забрани.
- За износ на произведения на културата се изисква експортен лиценз с валидност в ЕС, който може да бъде отказан, ако става въпрос за национални ценности, защитени от местното законодателство.

Специални споразумения в рамките на общата търговска политика

В рамките на процеса по премахване на пречките и с цел стимулиране на международната търговия ЕС сключва специални споразумения за преференциална търговия с отделни страни и групи държави.

- Европейското икономическо пространство. Целта на ЕИП е да разшири вътрешния пазар, за да включи няколко държави в Европейската асоциация за свободна търговия (ЕАСТ), които не желаят да се присъединят към ЕС или все още не са готови за това. Цялото законодателство

на ЕС във връзка с вътрешния пазар се отразява редовно в законодателство на страните от ЕАСТ и неговото правилно изпълнение и прилага не подлежи на мониторинг от страна на специални органи на ЕАСТ. Свободна търговия остава ограничена в някои сектори, по-специално селското стопанство и риболова. Също така няма хармонизация на таксите и митническите тарифи, а следователно няма и уеднаквена търговска политика по отношение на останалата част от света.

- Страни-кандидатки. Страни-кандидатки в момента – Исландия (от 2009), Сърбия (2009), Турция (асоцииран член от 1963 г., 1987), Черна гора (2008), БЮР Македония (2004). Потенциални страни кандидатки – Албания (с препоръка на ЕК да бъде приета за кандидат), Босна и Херцеговина (2004), Косово.
- Европейската политика за съседство (ЕПС) предоставя рамка за отношенията с източните и южните съседни държави, на които ЕС не е предоставил перспектива за членство. Целта е засилване на стабилността, сигурността и просперитета на съседите на ЕС на изток и юг, а по този начин и за сигурността и просперитета на ЕС. Тези страни се насърчават да осъществяват реформи и получават предложения за все по-близки отношения с ЕС. ЕС предоставя помощ основно чрез Европейския инструмент за съседство и партньорство. За периода 2007–2013 г. за този инструмент са отпуснати 11 181 млрд. евро. Стартирането на ИП осигурява още 350 млн. евро за източните съседни страни. Около две трети от средствата на Европейския инструмент за съседство и партньорство се използват за южните съседни страни и една трета за по-малко населените източни съседни страни.
 - Източното партньорство включва Украйна, Молдова, Беларус, Грузия, Армения и Азербайджан. Тези бивши съветски републики са изправени пред големи предизвикателства в областта на демокрацията и върховенството на закона. Силно засегнати от рецесията, те продължават да изпитват трудности при прехода към пазарна икономика. Освен експертен опит в областта на регионалното развитие, ЕС предлага програми за справяне с икономическите и социалните неравенства и ще разгледа възможността за отваряне на трудовия си пазар за работници от страните партньори. Също така пътуването до ЕС може да стане по-лесно за гражданите от тези страни, ако те приведат граничния си контрол в съответствие със стандартите на Съюза.
 - ЕПС обхваща и 10-те страни партньори на ЕС в Съюза за Средиземноморието: Мароко, Тунис, Алжир, Либия, Египет, Израел, Палестина, Йордания, Ливан и Сирия. С всички тях освен Либия ЕС има сключени Евро-средиземноморски споразумения за асоцииране.
- Обща система за преференции. Специалните търговски режими на ЕС спрямо развиващите се страни включват общата система за преференции

(ОСПр), която е самостоятелна търговска договореност, чрез която ЕС осигурява преференциален достъп до своя пазар, без изискване за реципрочност, за 176 развиващи се страни и територии под формата на намалени мита за над 6 300 тарифни позиции. Главната цел на общата система за преференции е да предостави на развиващи се страни и територии преференциален достъп до пазара на ЕС под формата на намалени мита за техните стоки при влизането им на пазара на ЕС. Тарифните преференции на пазара на ЕС следва да дадат възможност на развиващите се страни да участват по-пълноценно в международната търговия и да реализират допълнителни приходи от износ, които да подпомагат собствените им стратегии за изпълнение на политики за устойчиво развитие и намаляване на бедността. Не се очаква, нито се изисква, този достъп да бъде реципрочен. Комисията предложи преработена схема, която се предвижда да влезе в сила най-късно на 1 януари 2014 г. Общата цел на този пакет от реформи е стандартната ОСПр да бъде насочена към страните, които са наистина най-нуждаещи се, да се засили ОСПр+ като инициатива за добро управление и устойчиво развитие, както и да се гарантира по-голяма прозрачност, стабилност и предсказуемост на системата. Схемата ВОО следва да бъде засилена, но чрез преразпределяне на преференциите, Комисията се надява да постигне по-голямо въздействие като цяло. Схемата за ОСПр включва три отделни режима:

- стандартна ОСПр, която предоставя преференции на 175 развиващи се страни и територии по над 6 300 тарифни позиции,
 - специален насърчителен режим за устойчиво развитие и добро управление, известен като ОСПр+, който предлага допълнителни тарифни намаления за развиващи се страни, които се считат за уязвими, при условие, че са ратифицирали и приложили на практика 27 международни конвенции, свързани с устойчивото развитие. Понастоящем схемата включва 15 страни: Азербайджан, Армения, Боливия, Венецуела, Гватемала, Грузия, Ел Салвадор, Еквадор, Колумбия, Коста Рика, Монголия, Никарагуа, Парагвай, Перу, Хондурас.
 - инициативата „Всичко освен оръжия“ (ВОО), която осигурява безмитен достъп без квоти за 50-те най-слабо развити страни (НСРС).
- Страните от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (АКТБ). Отношенията между ЕС и страните от АКТБ получават формална основа във времето със сключването на няколко споразумения и конвенции. Това са конвенциите от Яунде, Ломе и Котону. Първостепенната цел на тези споразумения е изкореняването на бедността чрез засилена интеграция на страните от АКТБ в световната търговска система, като постепенно в тях се включват и съществени елементи, като доброто управление, политическия диалог и икономическото сътрудничество. В момента включват 78 държави.

- Многостранни и двустранни споразумения. ЕС има сключени търговски споразумения с държавите–членки на Меркосур, АСЕАН, Съвета за сътрудничество на арабските страни в Персийския залив, както и множество двустранни търговски спогодби.

Европейският съюз и Световната търговска организация

Поради своята изключителна компетентност в областта на търговията Европейската общност е активен участник в световната търговия, със своя собствена търговска политика. Едновременно с това Общността участва активно и в структурите, които имат за задача да улеснят световната търговия–ГАТТ, а след 1995 г. – СТО.

Европейският съюз е една от най–значимите търговски зони в света и винаги е играл съществена роля в структурите, отговарящи за улесняване на световната търговия: ГАТТ, а впоследствие СТО. ЕС преследва следните цели:

- либерализиране на търговията със стоки, услуги и инвестиции с цел увеличаване на стокообмена, а оттам и на икономическия просперитет;
- защита на европейските интереси, особено на някои промишлени отрасли, на селското стопанство, обществените услуги и културата;
- предоставяне на рамка за тази либерализация посредством правила за опазване на околната среда, защита на работниците и служителите и гарантиране на справедлив дял на най–слабо развитите страни.

В момента на основаване на Европейската икономическа общност в началото на 1958г. шестте държави членки бяха също така членки и на ГАТТ (Общо споразумение за икономическата и търговията), орган, създаден през 1948 г., с цел да се осигури развитието на международната търговия с помощта на общи правила за либерализация на търговията.

От този момент Общността участва активно в работата по търговското либерализиране на ГАТТ, която включва осем цикъла на преговори. Тя подкрепя принципите, приети от ГАТТ с цел улесняване на постепенното либерализиране на световната търговия. Европейската общност се присъедини незабавно към СТО след създаването ѝ (дата на влизане в сила на споразуменията: 1 януари 1995 г.). Освен ГАТТ, СТО включва и ГАТС (услуги) и ТРИПС (интелектуална собственост). С присъединяването си към СТО ЕС се съгласява да направи сериозни отстъпки по отношение на своята собствена търговска политика, най–вече чрез замяна на събирането на селскостопански такси на своите външни граници с митнически такси и да намали експортните субсидии. Същевременно Общността запази с помощта на други средства „европейския селскостопански и социален модел“, защитавайки един „мултифункционален модел на селско стопанство“.

ЕС работи в рамките на СТО в следните области:

- Търговия със стоки – за либерализация на търговията с индустриални и селскостопански стоки при честни условия на конкуренция, намаляване на тарифите и нетарифните бариери в търговията със стоки.
- Търговия с услуги – за създаване на многостранна рамка от принципи и правила за търговията с услуги с цел стимулиране на нейната експанзия и постепенната ѝ либерализация чрез преговори за осигуряване на прозрачни регулации и увеличаване и разширяване участието на развиващите се държави.
- Търговия с права на интелектуална собственост – за осигуряване на ефективна и подходяща защита при търговията с права на интелектуална собственост, като се отчитат различията в националните правни системи; създаване на многостранна рамка от най-необходими правила за борба с фалшифицирането.

Един от основните успехи на СТО спрямо системата на ГАТТ беше създаването на задължителен механизъм за уреждане на търговски спорове между отделните държави през 1996 г., под формата на постоянен орган, който разполага със собствена юрисдикция (Орган за уреждане на спорове, ОУС) и разглежда предлаганите му казуси в рамките на специални работни групи. Европейският съюз използва често този орган и е основател на близо една трета от тези специални групи, още от създаването на системата. В повечето случаи ЕС получи решения в своя полза на възникналите спорове, най-често със САЩ.

Сътрудничество за развитие

Политиката за развитие е една от ключовите области на външните отношения на Европейския съюз. От създаването си Европейската общност подкрепя развитието на много региони по света: страните от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн, а по-късно развиващите се страни като цяло, било то чрез помощ за развитие или преференциални търговски споразумения, или и чрез двете. Основните цели на европейската политика за развитие са намаляване на бедността и последователност на политиката за развитие. Всъщност целта на политиката на сътрудничество за развитие, която да допълва политиките на страните членки, е да създава благоприятни условия за устойчиво икономическо и социално развитие за развиващите се държави, плавно и постепенно интегриране на развиващите се страни в световната икономика, действия срещу бедността в развиващите се страни. Политиката на сътрудничество за развитие е една от ключовите области на външните отношения на Европейския съюз. Всяка година Общността и нейните държави членки предоставят повече от половината от международната помощ за развитие.

В края на 2004 г. Комисията предложи нова „опростена структура“ в областта на външните отношения. Десетките съществуващи законодателни текстове бяха заменени от седем инструмента, повечето от които

бяха приети в края на 2006 г. Освен ИСР, за развитието на съответните страни партньори са важни и други инструменти, най-вече европейската политиката за съседство. Инструментът за хуманитарна помощ, Европейският инструмент за демокрация и права на човека и Инструментът за стабилност също дават възможност Общността да окаже специфична подкрепа на развиващите се страни. Установяването на Европейската служба за външна дейност (2009 г.) също доведе до промени в планирането и управлението на всички финансови инструменти, що се отнася до външните отношения на ЕС, включително сътрудничеството за развитие.

Инструмент за сътрудничество за развитие

Финансовият инструмент за сътрудничество за развитие опрости предишната рамка за сътрудничеството чрез сливането на различни географски обособени и тематични инструменти в единен инструмент. Той замества предишните регламенти, приети въз основа на член 179 от Договора за ЕО. Помощта на ЕС може да бъде отпусната на страни или на региони, но също и на децентрализирани органи в страните бенефициери, на международни организации, на агенции на ЕС или на неправителствени организации. Значителна част от помощта на ЕС се предоставя на агенциите на Организацията на обединените нации. Бюджетът за периода 2007—2013 г. възлиза на 17 млрд. евро, от които 10, млрд. евро са за географски обособени програми, 5,6 млрд. евро — за тематични програми и 1,3 млрд. — за страните от АКТБ, подписали Протокола за захарта. Инструментът включва:

- регионални географски програми: Азия и Латинска Америка, Южна Африка и Близкия Изток
- пет тематични програми: инвестиране в човешки ресурси; околна среда и устойчиво управление на природните ресурси, включително енергийните ресурси; роля на недържавните участници и на местните органи на управление за развитието; продоволствена сигурност; миграция и убежище.

Европейски фонд за развитие

ЕФР е главният инструмент за предоставяне на помощ за развитие от Общността на страните от АКТБ и отвъдморските страни и територии в следните ключови области: икономическо развитие, социално и човешко развитие и регионално сътрудничество и интеграция. Средствата по ЕФР се предоставят пряко от държавите членки и не са част от бюджета на Общността. Бюджетът за 10-ия ЕФР (2008—2013 г.) е 22,682 млрд. евро, като голяма част от него е предназначена за регионалните програми чрез създаването на „стимулиращи суми“. Тези допълнителни ресурси се предоставят на държавите, които показват подобрения в управлението (особено по отношение на данъчните и правните системи).

Страните от АКТБ

След изтичането на четвъртата Конвенция от Ломе на 29 февруари 2000 г., на 23 юни 2000 г. в Котону, Бенин е подписано споразумение за партньорство, с което се създава нова 20-годишна рамка за бъдещи отношения между Европейския съюз и страните от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (АКТБ). По подобие на Конвенцията от Ломе, Споразумението от Котону цели да подобри стандартите на живот и икономическо развитие на страните от АКТБ и да установи тясно сътрудничество с тях в духа на истинско партньорство. Новото споразумение обаче се различава от предишните конвенции, тъй като обхватът му е по-широк от традиционния кръг въпроси, свързани с развитието. Основната му цел е изкореняване на бедността чрез по-пълна интеграция на страните от АКТБ в световната търговска система.

Споразумението от Котону предвижда приключването на дългосрочни нерещипрочни търговски преференции, предоставени на страните от АКТБ с първата Конвенция от Яунде. Споразумението предвижда подготвителен период от осем години преди сключването на нови търговски споразумения, съвместими с правилата на СТО (споразуменията за икономическо партньорство — СИП), до януари 2008 г. Споразуменията за икономическо партньорство първоначално са предназначени да създадат изцяло нова рамка за търговията и инвестициите между страните от ЕС и АКТБ, които да насърчават, наред с други положителни фактори, регионалната интеграция между страните от АКТБ. Процесът беше сериозно забавен обаче поради принципни различия между страните по отношение на сроковете и обхвата на търговската либерализация, компенсаторните мерки за загуба на приходи и степента на асиметрия при прилагането им. В резултат на това само едно цялостно СИП е сключено до края на 2007 г., с Карибския форум (Cariforum). С няколко отделни страни и малки региони в Африка и Тихия океан са сключени поредица от временни споразумения, обхващащи почти изключително либерализацията на стоки, докато преговорите за пълни СИП продължават.

Хуманитарна помощ

От 1960 г. насам Европейската комисия предоставя хуманитарна помощ на пострадали от конфликти, природни бедствия и бедствия, предизвикани от човека в трети страни. Големият брой хуманитарни операции от края на 80-те години на XX век я превръща в ключов елемент от външните действия на Общността. От 1992 г. хуманитарната помощ от ЕС се управлява от Генерална дирекция за хуманитарна помощ и гражданска защита, която през годините се приспособява към все по-мощния и променлив характер на хуманитарните предизвикателства. Днес Европейският съюз, т.е. Европейската комисия и държавите членки колективно, представлява най-големият донор на хуманитарна помощ в света,

предоставяйки над 40 % от официалната международна помощ. Операциите на ЕС в областта на хуманитарната помощ са предназначени да предоставят ad hoc помощ и облекчение на хора в страните от третия свят, които са жертви на природни или създадени от човека бедствия. Рамката за такива операции трябва да бъде, както и за всяко друго външно действие, принципите и целите на външната политика на Съюза.

Използвана литература:

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ "Св. Климент Охридски", София.

Carrière, A., A. Douaud. 2011. Отношенията между ЕС и страните от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн. Технически фишове за Европейския съюз.

Bierbrauer, E. 2012. Търговски режими спрямо развиващите се страни. Технически фишове за Европейския съюз.

Negre, M. 2011. Общ преглед на политиката за развитие. Технически фишове за Европейския съюз.

Sourander, D. 2011. Европейска политика за съседство и Източно партньорство. Технически фишове за Европейския съюз.

Armanovic, M. 2012. ЕС и СТО. Технически фишове за Европейския съюз.

Elsig, M. 2002. The EU's common commercial policy: institutions, interests and ideas. Ashgate.

Bungenberg, M., C. Herrmann. 2013. Common Commercial Policy After Lisbon. Springer London.

Въпроси за самоподготовка:

1. Може ли държава-членка на ЕС да подписва споразумения за преференциална търговия с трети страни?
2. Какво представлява TTIP и какъв ефект ще има върху ЕС и България?
3. Ефективна ли е прилаганата от ЕС политика спрямо развиващите се и най-слабо развитите страни?

Обща външна политика и политика за сигурност: промените след Лисабон

Какво ще научите от тази глава:

- какво представлява общата външна политика на ЕС;
- какво представлява общата политика за сигурност и отбрана на ЕС;
- какви са основните нововъведения в двете политики.

Общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС) на Европейския съюз е създадена с Договора за Европейския съюз през 1993 г. с цел опазване на мира, укрепване на международната сигурност, насърчаване на международното сътрудничество и развитие и укрепване на демокрацията, правовата държава и зачитането на правата на човека и основните свободи. Договорът въвежда „системата от три стълба“ с ОВППС като втори стълб. Докато общите позиции и съвместните действия оформят мерките на общата външна политика, ОВППС се основава главно на междуправителствени процедури и консенсус.

През 1997 г. Договорът от Амстердам създава по-ефективен процес на вземане на решения, включително конструктивно въздържане и гласуване с квалифицирано мнозинство (ГКМ). През декември 1999 г. Европейският съвет създава длъжността върховен представител за ОВППС (както и генерален секретар на Съвета). През 2003 г. Договорът от Ница въвежда допълнителни промени с оглед рационализиране на процеса на вземане на решения и дава мандат на Комитета по политика и сигурност (КПС), който е създаден през януари 2001 г. с решение на Съвета, за да осъществява политически контрол и стратегическо ръководство на операциите за управление на кризи. След провала на проекта за Европейска конституция през 2005 г., съдържащите се в него основни институционални разпоредби бяха преработени и заложени в нов Договор за реформа, подписан на 19 октомври 2007 г. в Лисабон.

С влизането си в сила на 1 януари 2009 г. Договорът от Лисабон дава на Съюза юридическа правосубектност и институционално въплъщение на неговата външна дейност, като същевременно премахва стълбовата структура на ЕС. Договорът създава редица нови участници в ОВППС, включително върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност (който изпълнява и ролята на заместник-председател на Комисията) и новия постоянен председател на Европейския съвет. Наред със създаването на ЕСВД Договорът подобря-

ва общата политика за сигурност и отбрана (ОПСО), която съставлява неразделна част от ОВППС.

Правното основание за ОВППС е изложено в ДЕС и е преразгледано в Договора от Лисабон. Дял V от ДЕС установява в членове 21—46 „общи разпоредби относно външната дейност на Съюза и специфични разпоредби относно общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС)“. В Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) външната дейност на Съюза се разглежда в Част пета, членове 205—222. Приложение намират също така членове 346 и 347 от Част седма.

Договорът от Лисабон въвежда специфични процедури и параметри на общата външна политика и политиката за сигурност:

- ЕС получава юридическа правосубектност;
- Въвежда се фигурата на Върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност;
- Създава се Европейската служба за външна дейност;
- ОВППС остава междуправителствен процес;
- Стратегическите ѝ цели и интереси се определят с единодушие в съвета;
- Съветът възлага тяхното изпълнение с мандат на Върховния представител;
- ОВППС се изпълнява едновременно от държавите—членки и от Върховния представител.
- В тази политика не се приемат законодателни актове;
- В повечето от случаите решенията се вземат с единодушие;
- Договорът ограничава възможността за вземане на решение с конструктивно въздържание, т.е. не се взема решение, ако една трета от държавите—членки направят декларация в този смисъл.
- Преформулирани са актовете на тази политика, а именно:
 - определяне на общи насоки;
 - приемане на решения, които определят:
 - действията, които ЕС ще предприеме;
 - позициите, които заема;
 - специфичните условия на прилагането на решенията си;
- Създава се възможност за бърз достъп до кредити от бюджета на ЕС за спешно финансиране на инициативи в рамките на ОВППС и по-специално за подготвителната дейност за мисиите на Общата политика за сигурност и отбрана.

Обща политика за сигурност и отбрана

Като част от общата външна политика и политика на сигурност на Европейския съюз, общата политика за сигурност и отбрана (ОПСО)

включва военните операции и гражданските мисии на Съюза. ОПСО осигурява политическата рамка за редица постоянни политически и военни структури и за операции в чужбина. Политиката беше включена в Договорите за ЕС през 1999 г. От 2003 г. насам Европейската стратегия за сигурност определя стратегията, залегнала в основата на ОПСО, докато Договорът от Лисабон предоставя правна яснота относно институционалните аспекти и укрепва политическата и бюджетната роля на Европейския парламент. Като една от най-видимите и бързо развиващи се политики на ЕС, ОПСО придоби основна стратегическа ориентация и оперативен капацитет за по-малко от десетилетие. В резултат на събитията и предизвикателствата, свързани със сигурността, в обкръжаващата Европа среда, както и на искането от страна на държавите членки и на гражданите за засилена роля на ЕС като фактор за сигурността (което е отразено в Глобалната стратегия на ЕС от юни 2016 г.), ОПСО продължава да се развива. С необходимата инициатива на държавите членки, Комисията и Европейската служба за външна дейност (ЕСВД), както и с подкрепата на Европейския парламент, тя вероятно ще се развива допълнително, както е посочено в Договора от Лисабон.

Общата политика за сигурност и отбрана (ОПСО) е най-бързо развиващата се политика на Европейския съюз. Тя води началото си от двустранното споразумение между Франция и Великобритания, подписано в Сен Мало през 1998 г. от френския президент Жак Ширак и британския министър-председател Тони Блеър. В него се заявява, че Европейският съюз трябва да има собствен капацитет за автономно действие, подкрепен от собствени въоръжени сили и да притежава средствата и готовността да ги използва, с цел да може навреме да се отзове при криза. ОПСО обединява в едно редица предишни отбранителни структури и инициативи, сред които Европейската идентичност за сигурност и отбрана, Западноевропейския съюз, Петерсбергските мисии и др.

ОПСО осигурява на ЕС оперативен капацитет, който се базира на граждански и военни средства, до които Съюзът може да прибегне при изпълнение на мисии извън територията на Съюза, с цел да осигури поддържането на мира, предотвратяването на конфликти и укрепването на международната сигурност, в съответствие с принципите на Устава на ООН /Чл. 28 А/. Държавите-членки предоставят на разположение на ЕС граждански и военни способности, за да допринесат за реализиране на определените от Съвета цели в областта на ОПСО. Ангажиментите и сътрудничеството в областта на ОПСО са съвместими с ангажиментите, поети в рамките на НАТО, която остава за държавите-които членуват в нея, основа на колективната им отбрана и главна инстанция за нейното осъществяване. Целта е чрез една по-изявена роля на ЕС в областта на

сигурността и отбраната да се допринесе за жизнеността на един обновен Атлантически съюз в съответствие с договореностите от т. нар. „пакет Берлин +”.

Договорът от Лисабон дефинира задачите на ОПСО като ги разширява спрямо основата на „Петербергските мисии” с тези, заложиени в Европейската стратегия за сигурност.

Мисиите по управление на кризи на ЕС са:

- действия в областта на разоръжаването
- хуманитарни и евакуационни мисии
- мисии за оказване на съвет и помощ във военната област
- мисии за предотвратяване на конфликти и поддържане на мира
- мисии на военни сили за управление на кризи, вкл. умиротворителни мисии
- мисии за оказване на съдействие за реформиране на сектора за сигурност в трети страни

Използвана литература:

EEAS. 2016. Organisation chart of the EEAS.

Legrand, J. and R. Kruijs. 2016. Обща политика за сигурност и отбрана. Технически фишове за Европейския съюз

Legrand, J. and R. Kruijs. 2016. Външна политика: цели, инструменти и постижения. Технически фишове за Европейския съюз.

Въпроси за самоподготовка:

1. Кои са органите и службите, отговорни за провеждането на ОВП на ЕС?
2. Какви са отношенията между ЕС и НАТО в областта на сигурността и отбраната?
3. Какви конкретни мисии се провеждат в рамките на ОПСО?

Пространство на свобода, сигурност и правосъдие: промените след Лисабон

Какво ще научите от тази глава:

- какви политики включва пространството на свобода, сигурност и правосъдие;
- какво представлява Европол;
- какво представлява Евроюст;
- как се прилага Европейската заповед за арест.

Член 3, параграф 2 от ДЕС гласи: „Съюзът предоставя на своите граждани пространство на свобода, сигурност и правосъдие без вътрешни граници, в което е гарантирано свободното движение на хора в съчетание с подходящи мерки по отношение на контрола на външните граници, убежището, имиграцията, както и предотвратяването и борбата с престъпността“. Следва да се отбележи, че този член, който цели да изложи основните цели на ЕС, отдава по-голям приоритет на създаването на пространство на свобода, сигурност и правосъдие (ПССП) отколкото предишния Договор от Ница, като тази цел е посочена дори преди целта за създаване на вътрешен пазар.

Дял V отДФЕС — параграфи от 67 до 89, е посветен на ПССП. Освен общите разпоредби, този дял съдържа конкретни глави, посветени съответно на всяка от следните области:

- политики относно контрола по границите, убежището и имиграцията,
- съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси,
- съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси,
- полицейско сътрудничество.

Дания не участва в приемането от Съвета на мерките по дял V отДФЕС, а Обединеното кралство и Ирландия участват само в приемането и прилагането на специфични мерки след като взеха решение за участие (Протоколи № 21 и 22). Освен тези разпоредби трябва да се споменат и други членове, които са неразривно свързани със създаването на ПССП. Такива, например, са член 6 от ДЕС относно Хартата на основните права и Европейската конвенция за защита на правата на човека, член 8 отДФЕС относно премахването на неравенствата, член 15, параграф 3 отДФЕС относно правото на достъп до документите на институциите, член 16 отДФЕС относно защитата на личните данни и членове от 18 до 25 отДФЕС относно недискриминацията и гражданството на Съюза.

Цели

Заложените цели за ПССП са уточнени в член 67 от ДФЕС:

- „Съюзът представлява пространство на свобода, сигурност и правосъдие, в което се зачитат основните права и различните правни системи и традиции на държавите членки.
- Той осигурява отсъствието на контрол на лицата на вътрешните граници и развива единна политика по въпросите на убежището, имиграцията и контрола на външните граници, която се основава на солидарността между държавите членки и е справедлива спрямо гражданите на трети страни. По смисъла на настоящия дял апатридите се считат за граждани на трети страни.
- Съюзът допринася за осигуряването на високо равнище на сигурност чрез мерки за предотвратяване на престъпността, расизма и ксенофобията, както и за борба с тях, чрез мерки за координиране и сътрудничество между полицейските и съдебните органи и другите компетентни органи, както и чрез взаимното признаване на съдебните решения по наказателни дела и, ако е необходимо, чрез сближаването на наказателните законодателства.
- Съюзът улеснява достъпа до правосъдие, по-специално чрез принципа на взаимното признаване на съдебните и извънсъдебните решения по граждански дела.“

Основни нововъведения с Договора от Лисабон

- По-ефикасна и демократична процедура за вземане на решения. Договорът от Лисабон премахна третия стълб, който се основаваше на междуправителствено сътрудничество, като по този начин въведе повсеместно общностния метод в ПССП. Оттогава приемането на законодателни текстове се извършва по принцип съгласно обикновената законодателна процедура, описана в член 294 от ДФЕС. Съветът решава с квалифицирано мнозинство, а Европейският парламент, в качеството си на съзаконодател, се произнася съгласно процедурата за съвместно вземане на решения.
- Нова роля за националните парламенти. Член 12 от ДЕС и Протоколи № 1 и 2 уточняват ролята на националните парламенти в рамките на ЕС. Националните парламенти разполагат в частност със срок от осем седмици, за да проучат всеки проект на законодателен акт по отношение на принципа на субсидиарност преди да може да се вземе решение по този проект на равнище ЕС. Що се отнася до ПССП, ако четвърт от националните парламенти го изискат, този проект трябва да бъде преразгледан (член 7, параграф 2 от Протокол № 2). Съдът на ЕС може да бъде сезиран с иск за отмяна на законодателен акт пора-

ди нарушение на принципа на субсидиарност. Националните парламенти участват в оценката на Евроюст и Европол (членове 85 и 88 от ДФЕС).

- Засилени правомощия на Съда на ЕС. Съдът може бъде сезиран без ограничение по преюдициални въпроси по всички аспекти на ПССП. След изтичането на петгодишен преходен период от влизането в сила на Договора от Лисабон (т.е. считано от 1 декември 2014 г.) приетите в рамките на предишния договор актове в областта на полицейското и съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси също могат да бъдат предмет на такива производства. Същата система важи за исковете за неизпълнение на задължения (Протокол № 36).
- Засилена роля на Комисията. Възможността Комисията да предявява искове за неизпълнение на задължения срещу държавите членки, които не спазват разпоредбите относно ПССП, представлява важно нововъведение, което ѝ предоставя ново правомощие за мониторинг на прилагането на законодателството.
- Възможна намеса на държавите членки в оценката на прилагането на политиките в областта на ПССП. Член 70 от ДФЕС гласи, че Съветът, по предложение на Комисията, може да приема мерки за установяване на реда и условията, при които държавите членки, в сътрудничество с Комисията, правят обективна и безпристрастна оценка на прилагането, от страна на органите на държавите членки, на политиките в областта на ПССП.

Създаване на специализирани органи за управлението на ПССП: агенции

Бяха създадени различни агенции, които да спомогнат за управлението на политиките в редица важни области на ПССП: Европол — за полицейското сътрудничество, Европейския полицейски колеж (СЕПОЛ), Евроюст — за съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси, Агенцията за основните права на ЕС, която се занимава с основните права и дискриминацията, Европейския център за мониторинг на наркотици и наркомании, Агенцията за управление на оперативното сътрудничество по външните граници (Frontex), която отговаря за координирането на външните граници, Европейската служба за подкрепа в областта на убежището и отскоро Европейската агенция за управление на широкомащабни информационни системи в областта на правосъдието, свободата и сигурността (eu-LISA).

Европейска полицейска служба (Европол)

Ролята на Европол е да подпомага подобряването на ефективността на националните полицейски органи и на други подобни органи,

като улеснява сътрудничеството помежду им. Акцентът на това сътрудничество е поставен върху предотвратяването на тероризма, киберпрестъпността, трафика на наркотици и други форми на тежка трансгранична престъпност и борбата срещу тях.

От 1 януари 2010 г. насам Европол е агенция на ЕС, финансирана от бюджета на ЕС и разполагаща с почти 1 000 служители (включително малко над 200 служители за връзка), базирани в нейната централа в Хага. Основната цел на Европол е да се подобри обменът на информация между полицейските органи. За целта Европол изготвя оценка на заплахата от тежка и организирана престъпност (Serious and Organised Crime Threat Assessment, SOCTA), която да служи като база за решенията на Съвета, както и „Доклад за обстановката и тенденциите в ЕС, свързани с тероризма“ (Terrorism Situation and Trend Report, TE-SAT). Европол не разполага с правомощия да предприема принудителни мерки — тя не може извършва арести или обиски, но нейните оперативни правомощия постепенно нараснаха. Така например с решението на Съвета от 28 ноември 2002 г. се предостави на Европол правото да участва в съвместни екипи за разследване и да изисква от държавите членки да започнат наказателни разследвания. Тя също така засили аналитичния си капацитет, по-конкретно със създаването през януари 2013 г. на Европейския център за борба с киберпрестъпността (ЕС3), който отговаря, наред с другото, за Оценката на заплахите от организираната престъпност, ползваща се от интернет (iOCTA). Европол има водеща роля по отношение на реакцията от страна на правоприлагащите органи на ЕС спрямо възникващите заплахи. След терористичните нападения в Париж и Копенхаген в началото на 2015 г. Съветът по правосъдие и вътрешни възложи на Европол да създаде Звено за сигнализиране за незаконно съдържание в интернет (Internet Referral Unit), което има за цел да се води борба срещу терористичната пропаганда онлайн и срещу другите дейности на екстремисти. Новото звено започна да действа на 1 юли 2015 г. Впоследствие, след терористичните нападения в Париж от ноември 2015 г., Съветът разшири обхвата на мандата на Европол за борба с тероризма със създаването на 1 януари 2016 г. на Европейския център за борба с тероризма (European Counter Terrorism Centre), в който са командировани експерти в областта на борбата с тероризма от държавите членки с цел засилване на капацитета за трансгранични разследвания. По аналогичен начин, в резултат от огромния приток на незаконни мигранти към ЕС през 2014 г. и 2015 г., Европол постави началото на Съвместна операция MARE (Joint Operation MARE) през март 2015 г. в стремежа си към засилване на усилията за противодействие на трафика на хора. Европол също така допринася за провеждането на операцията чрез нейното разгръщане в новосъздадени-

те „горещи точки“ по външните граници (вж. 5.12.4). Не на последно място, Европол разполага с правомощия (съгласно решение на Съвета от 27 март 2000 г.) да води преговори за сключването на споразумения с трети държави и с органи, които не са сред органите на ЕС. Европол подписа например споразумения за сътрудничество с Интерпол и със Съединените щати.

На 27 март 2013 г. Комисията представи законодателно предложение до Европейския парламент и до Съвета за изменение на действащото решение относно Европол, което включва предложение за сливането на Европол и на Европейския полицейски колеж (CEPOL). След като беше отхвърлено както от Съвета, така и от Парламента, сливането вече не стои на дневен ред. През май 2016 г. Парламентът одобри споразумението, което беше постигнато със Съвета в тристранните преговори относно новия регламент за Европол. Новият регламент предоставя на Европол възможност по-лесно да създава специализирани звена, за да реагира на възникващите заплахи, определя правилата за съществуващите звена (като например горепосоченото звено за борба с тероризма) и предвижда по-устойчив режим на защита на данните, подобро управление и по-висока степен на отчетност на агенцията, което следва да бъде постигнато чрез Съвместна група за парламентарен контрол с участието на Европейския парламент и на националните парламенти.

Евроюст

Евроюст е орган на ЕС, създаден през 2002 г. с решение на Съвета, което беше изменено през декември 2008 г. Той стимулира и подобрява координацията на разследванията и наказателните преследвания между компетентните органи в държавите членки, по-специално като улеснява предоставянето на трансгранична правна взаимопомощ и изпълнението на искания за екстрадиция и на европейски заповеди за арест. Договорът от Лисабон предвижда, че в „борбата с престъпленията, засягащи финансовите интереси на Съюза, Съветът, чрез регламенти, в съответствие със специална законодателна процедура, може да учреди Европейска прокуратура на основата на Евроюст“, като същевременно предвижда възможността на по-късен етап правомощията на Европейската прокуратура да бъдат разширени, за да се включи в техния обхват тежката престъпност с трансгранично измерение. На 17 юли 2013 г. Комисията внесе законодателни предложения за учредяване на Европейската прокуратура и за реформиране на Евроюст, който ще бъде преобразуван в Агенция на ЕС за сътрудничество в областта на наказателното правосъдие. По този въпрос се водят преговори понастоящем.

Европейската заповед за арест

Рамковото решение на Съвета от 13 юни 2002 г. относно европейската заповед за арест отбелязва нов етап в традиционната система за екстрадиция чрез приемане на иновативни правила: напр. ограничаване на основанията за отказ на изпълнение, прехвърляне на вземането на решения от политическите към съдебните органи, възможност за предаване на граждани на изпълняващата държава и ясни срокове за изпълнение на всяка европейска заповед за арест. При изпълнението на европейските заповеди за арест се наблюдават някои трудности както на равнище ЕС, така и на национално равнище. Европол, Евроюст и Европейската съдебна мрежа могат да окажат важен принос в областта на правната взаимопомощ и исканията за изпълнение на европейската заповед за арест. На 27 февруари 2014 г. Парламентът прие резолюция, съдържаща препоръки към Комисията относно прегледа на европейската заповед за арест.

Използвана литература:

ЕК. 2012. Преглед на Европол – Общ доклад за дейностите на Европол, Европейска полицейска служба, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.

Davoli, A. 2016. Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси. Технически фишове за Европейския съюз.

Neville, D. 2016. Полицейско сътрудничество. Технически фишове за Европейския съюз.

Sy, S. 2016. Пространство на свобода, сигурност и правосъдие: общи аспекти. Технически фишове за Европейския съюз.

Въпроси за самоподготовка:

- 1. Какво представлява Шенгенското пространство и политика на ЕС ли е?*
- 2. България в Шенген – предимства и недостатъци.*
- 3. Какви са съвременните предизвикателства пред ПССП?*

Секторни и функционални политики на ЕС

Какво ще научите от тази глава:

- кои са основните секторни и функционални политики на ЕС;
- откъде можете да намерите повече информация за политиките на ЕС.

Единството на действията осигурява лостов ефект, който позволява да се постигнат по-добри резултати. През годините Съюзът е развил поредица от политики, допълващи единния пазар. Те засягат най-различни области, като предвиждат променлива степен на хармонизация, стигаща от истински общи политики до обикновено сътрудничество. Тези политики представляват действията, които Общността решава да следва в определени области, за да постигне общите цели, които си е поставила. Много често това са области, които имат пряко отношение към живота на гражданите на ЕС, както и към предприятията. Сближаване, селско стопанство, рибно стопанство, околна среда, здравеопазване, права на потребителите, транспорт, туризъм, енергетика, промишленост, научни изследвания, заетост, убежище и имиграция, а също така данъчно облагане, правосъдие, култура, образование и спорт са областите, в които Съюзът може да се намесва.

В тази част накратко са представени основните секторни и функционални политики на ЕС, групирани в три основни тематични направления. За повече информация относно конкретните политики и различните им аспекти е даден списък с препоръчителна литература.

Икономика, транспорт, комуникации

Индустриална политика на ЕС

По своето естество промишлената политика е хоризонтална и цели осигуряването на рамкови условия, благоприятни за конкурентоспособността на промишлеността. Тя също така е добре интегрирана в редица други политики на ЕС, например политиките в областта на търговията, вътрешния пазар, научните изследвания и иновациите, заетостта, опазването на околната среда и общественото здраве. Конкретните цели на промишлената политика на ЕС са: „1) ускоряване на приспособяването на промишлеността към структурните промени; 2) поощряване на благоприятна среда за инициативността и за развитието на предприятията в целия Съюз и в частност на малките и средни предприятия; 3) поощряване на

среда, благоприятна за сътрудничество между предприятията; 4) подпомагане на по-доброто използване на промишления потенциал на политиката на иновации, научни изследвания и технологично развитие.“

Политиката към малките и средни предприятия в ЕС и Закона за малкия бизнес

Микро-, малките и средните предприятия (МСП) съставляват 99 % от дружествата в ЕС. Те осигуряват две трети от работните места в частния сектор и допринасят за повече от половината от общата добавена стойност, създавана от предприятията в ЕС. Девет от десет МСП всъщност са микропредприятия с по-малко от 10 работници и служители. Приети са различни програми за действие с цел подкрепа на МСП, сред които е Законодателният акт за малкия бизнес, който обхваща всички тези програми и има за цел да създаде цялостна политическа рамка. Програмите „Хоризонт 2020“ и COSME също така са приети с цел увеличаване на конкурентоспособността на МСП чрез научни изследвания и иновации, както и осигуряване на по-добър достъп до финансиране за МСП.

Наука и иновации: Хоризонт 2020

Европейската политика в областта на научните изследвания и технологичното развитие (НИТР) е важна част от европейското законодателство още от създаването на Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС) през 1952 г. и на Европейската общност за атомна енергия (Евроатом) през 1957 г. Днешните многогодишни рамкови програми за научни изследвания бяха въведени с Единния европейски акт. През ноември 2011 г. Комисията предложи следващата рамкова програма — „Хоризонт 2020“, която трябва да бъде финансовият инструмент за осъществяване на водещата инициатива „Съюз за иновации“ на стратегията „Европа 2020“, целяща да гарантира конкурентоспособността на Европа в международен план. Новата програма на ЕС за научни изследвания и иновации (за периода 2014 — 2020 г.) е част от стремежа да се създаде нов растеж и работни места в Европа.

Образование, младеж и спорт: Еразъм +

Новата европейска програма за образование, обучение, младеж и спорт „Еразъм+“ стартира през 2014г. и обединява в себе си седем програми, съществували до края на 2013г.: Програма „Учене през целия живот“ („Еразъм“, „Леонардо да Винчи“, „Коменски“, „Грюндвиг“, „Учебни визити“), „Младежта в действие“, „Еразмус Мундус“, „Темпус“, „Алфа“, „EduLink“ и програмата за двустранно сътрудничество с индустриализирани страни. Програмата се базира на интегриран подход, който гарантира ефективно взаимодействие между всички сектори в областта на образованието, обучението, младежта и спорта.

Енергийна политика на ЕС, Трансевропейски енергийни мрежи

Европа е изправена пред редица предизвикателства в областта на енергетиката, които включват: растящата зависимост от вноса, недостатъчната диверсификация, високите и нестабилни цени на енергията, нарастващото търсене на енергия в глобален мащаб, рисковете за сигурността, засягащи държавите производителки и транзитните държави, нарастващите заплахи, свързани с изменението на климата, бавния напредък в областта на енергийната ефективност, предизвикателствата, свързани с използването на все по-голям дял възобновяеми енергийни източници, както и необходимостта от по-голяма прозрачност, по-нататъшна интеграция и взаимосвързаност на енергийните пазари. В основата на европейската енергийна политика стоят редица мерки, с които се цели постигането на интегриран енергиен пазар, сигурност на енергийните доставки и устойчиво развитие на енергийния сектор.

Транспортна политика на ЕС, Трансевропейски транспортни мрежи, Туризм

Транспортната политика е част от областите на общи политики от повече от 30 години. Началото беше поставено с решението на Съда на Европейския съюз от 22 май 1985 г. по иска за установяване на неправомерно бездействие от Европейския парламент срещу Съвета. Успоредно с отварянето на транспортните пазари за конкуренцията и създаването на трансевропейски мрежи, темата за „устойчивата мобилност“ ще придобива все по-голямо значение до 2020 г., по-специално в контекста на постоянното нарастване на емисиите на парникови газове от сектора, които застрашават целите на Европейския съюз в областта на климата.

Цифров пазар, Комуникации, Аудиовизуална и медийна политика

Цифровият единен пазар е една от най-обещаващите и изпълнени с предизвикателства области на напредък, с потенциал за печалби от повишаване на ефикасността в размер на 415 милиарда евро. Той разкрива нови възможности за насърчаване на икономиката чрез електронна търговия, като същевременно улеснява спазването на административните и финансовите правила от страна на предприятията и засилва позициите на клиентите посредством електронното управление. Пазарните и административните услуги, разработени в рамките на цифровия единен пазар, се развиват от стационарни към мобилни платформи и стават във все по-голяма степен повсеместни, като предлагат достъп до информация и съдържание по всяко време, навсякъде и с всеки уред (повсеместна търговия и повсеместно управление).

Политика в областта на околната среда

Европейската политика в областта на околна среда се основава на принципа на предпазните мерки, превантивните действия и отстраняване на замърсяването при източника, както и на принципа „замърсителят плаща“. Многогодишните програми за действие за околната среда определят рамката на бъдещите действия във всички сфери на политиката в областта на околната среда. Те са част от хоризонталните стратегии и се вземат под внимание в рамките на международните преговори във връзка с околната среда. Освен това решаващо значение има тяхното изпълнение.

Селско стопанство и социална политика

Обща селскостопанска политика: еволюция на основните принципи

След влизането в сила на Римския договор селскостопанските политики на държавите членки бяха заменени с механизми за намеса на общностно равнище. Основите на общата селскостопанска политика останаха непроменени от Римския договор насам, с изключение на правилата относно процедурата на вземане на решения. Общата селскостопанска политика (ОСП) претърпя през годините пет големи реформи, от които последните две са през 2003 г. (междинен преглед), през 2009 г. („оценка на здравословното състояние“) и през 2013 г. (за финансовия период 2014—2020 г.).

Обща организация на пазара на селскостопански стоки и прилагани инструменти

От своето начало през 1962 г. ОСП изпълни целите си, като гарантира сигурността на хранителните доставки. Впоследствие, в резултат на своята политика на гарантирани прагови цени, прекалено високи спрямо цените на световния пазар, и на неограничената гаранция за изкупуване, ОСП започва да произвежда все повече и повече излишъци. С оглед ограничаване на нарастващото разминаване между търсенето и предлагането и контрол на селскостопанските разходи Съветът прие радикална промяна в ОСП, замествайки системата за защита с цени със система за компенсаторни помощи за доходите. Последователните реформи на ОСП позволиха приспособяването на използваните механизми за постигане на целите, поставени от Договора (вж. досие 5.2.1). На практика последните реформи поставят пред ОСП нови цели: икономически (гарантиране на продоволствената сигурност чрез жизнеспособно селскостопанско производство, подобряване конкурентоспособността и разпределението на ползите в рамките на веригата за предоставяне на храни); екологични (устойчиво използ-

ване на природните ресурси и борба с изменението на климата); териториални (осигуряване на икономическата и социална динамика в селските райони).

Финансиране на Общата селскостопанска политика

Традиционно финансирането на Общата селскостопанска политика се осигурява от един фонд — Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието, който на 1 януари 2007 г. беше заменен от ЕФГЗ и ЕЗФРСР. От създаването си през м. януари 1962 г. Общата селскостопанска политика (ОСП) се осъществява чрез Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (ФЕОГА). През 1964 г. фондът е разделен на две секции, а именно секция „Гарантиране“ и секция „Ориентиране“, които се уреждат от различни правила. Секция „Гарантиране“ (сега ЕФГЗ) има за цел финансиране на разходите, произтичащи от прилагането на политиката на пазарите и цените. Последните се характеризират с тяхната непредвидимост и следователно подлежат на адаптиране, което цели коригиране на прогнозите за бюджетните кредити спрямо реалните нужди посредством коригиращи бюджети. Като правило ФЕОГА — секция „Гарантиране“ (сега ЕФГЗ), финансира изцяло интервенционните мерки на пазарите. Делът на разходите за селско стопанство в бюджета на Европейския съюз постоянно спада. Докато в началото на 80-те години ОСП съставляваше 66 % от бюджета на Съюза, за периода 2014—2020 г. тази политика ще съставлява едва 37,8 % от този бюджет. От 1992 г., годината на първата мащабна реформа на ОСП и на нарастването на преките помощи, разходите за селското стопанство остават стабилни в реално изражение, с изключение на 1996 г. и 1997 г. Ето защо бюджетната цена на ОСП като процент от brutния национален доход на Съюза намалява от 0,54 % през 1990 г. до 0,34 % според прогнозите за 2020 г.

Политика за развитие на селските райони

Политиката на ЕС за развитие на селските райони беше въведена като втори стълб на ОСП по време на реформата по „Програма 2000“. Тя се финансира от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР). Целта на този фонд е да допринесе за изпълнението на стратегията „Европа 2020“ (стратегия на Европейския съюз в полза на растежа и заетостта) чрез насърчаване на устойчивото развитие на селските райони. ЕЗФРСР трябва да допринесе за развитието на уравновесен в териториално и екологично отношение селскостопански сектор, съобразен с климата и устойчив на изменението на климата, конкурентоспособен и иновативен.

Обща политика в областта на рибарството, Интегрирана морска политика

Рибните запаси са естествена, възобновяема, подвижна и обща собственост, която е част от нашето общо наследство. Обща политика в областта на рибарството (ОПОР) за първи път е формулирана в Договора от Рим. Първоначално свързана с Общата селскостопанска политика, с течение на времето тя става все по-независима. Основната цел на ОПОР, съобразно преработената ѝ версия от 2002 г., е да се гарантира устойчиво развитие на риболова, както и стабилни работни места и доходи за рибарите. Интегрираната морска политика (ИМП) представлява цялостен подход към всички политики на ЕС, свързани с моретата и океаните. Основана на идеята, че Съюзът може да извлече по-голяма полза от моретата и океаните с по-малко въздействие върху околната среда чрез координиране на своите политики, ИМП обхваща такива различни области като рибарство и аквакултура, морско корабоплаване и пристанища, морска среда, морски изследвания, енергия от разположени в морето инсталации, корабостроене и индустрии, свързани с морето, морски надзор, морски и крайбрежен туризъм, заетост в секторите, свързани с морското дело, развитие на крайбрежните региони и външни отношения в морското дело.

Социална политика и политика в областта на заетостта

Социалното измерение на европейската интеграция се е развило в значителна степен през годините. То е ключов аспект на стратегията „Европа 2020“, която цели да гарантира „приобщаващ растеж“ с високо равнище на заетост и намаляване на броя на хората, живеещи при условия на бедност или риск от социално изключване. Насърчаване на заетостта, подобряване на условията на живот и труд, подходяща социална закрила, социален диалог, развитие на човешките ресурси с оглед високо и устойчиво равнище на заетост и борба с изключването от социалния живот са основните цели на Европейския съюз и неговите държавите членки в социалната област и в областта на заетостта съгласно член 151 от ДФЕС.

Европейски социален фонд

Насърчаване на заетостта, подобряване на условията на живот и труд, подходяща социална закрила, социален диалог, развитие на човешките ресурси с оглед високо и устойчиво равнище на заетост и борба с изключването от социалния живот са основните цели на Европейския съюз и неговите държавите членки в социалната област и в областта на заетостта съгласно член 151 от ДФЕС. ЕСФ има за цел да подобри възможностите за заетост, да засили социалното приобщаване, да се бори срещу бедността, да насърчава образованието, уменията и ученето през целия живот и да разработва политики за

активно, всеобхватно и устойчиво приобщаване. В съответствие с тези приоритети ЕСФ има за задача да насърчава постигането на високи нива на заетост и на качество на работните места, да подобрява достъпа до пазара на труда, да предоставя подкрепа за географската и професионалната мобилност на работниците и да улеснява тяхното адаптиране към промените в промишлеността; да стимулира постигането на високо ниво на образование и обучение за всички и да подпомага прехода от образование към трудова заетост за младите хора; да води борба с бедността, да подобрява социалното приобщаване и да насърчава равенството между половете, недискриминацията и равните възможности.

Защита на потребителите и обществено здраве

Европейската политика за защита на потребителите е изключително важен елемент за доброто функциониране на вътрешния пазар. Тя цели да гарантира правата на потребителите в отношенията им с търговците, и да предостави допълнителна защита, например за уязвимите потребители. Овластяването на потребителите и ефективната защита на тяхната безопасност и техните икономически интереси се превърнаха в съществени цели на европейската политика за защита на потребителите.

Регионално развитие и сближаване

Еволюция на политиката за регионално развитие – преходът от региони към политика на сближаване

От самото начало в Европейската общност (понастоящем Европейския съюз) съществуват големи териториални и демографски различия, които биха могли да представляват пречки за интеграцията и развитието в Европа. От самото начало Римският договор (1957 г.) създаде механизми на солидарност под формата на два структурни фонда: Европейския социален фонд (ЕСФ) и Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (ФЕОГА, секция „Ориентиране“). През 1975 г. бяха въведени регионални аспекти със създаването на Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). През 1994 г. беше създаден и Кохезионният фонд. Дълго време, обаче, тези инициативи разполагаха със скромни средства. С Единния европейски акт от 1986 г. икономическото и социалното сближаване стана правомощие на Европейската общност. През 2008 г. Договорът от Лисабон въведе трето измерение на сближаването на ЕС: териториално сближаване. Тези три аспекта на сближаването са подкрепени чрез политиката на сближаване и структурните фондове.

Принципи на политиката на сближаване

Независимо от факта, че Европейският съюз като цяло представлява просперираща икономическа общност, налице са различия в състоянието и развитието на над 250-те региона в съюза. Именно премахването на тези несъответствия и предоставянето на гражданите на ЕС на равни възможности за достъп до качествено образование и обучение, за получаване на подходяща работа, за екологично чиста околна среда, за осигуряване на благоприятна бизнес-среда е основната цел на регионалната политика или както още се нарича политиката на сближаване. В основата на политиката на сближаване стоят четири принципа: концентрация, програмиране, партньорство и допълняемост.

Цели на политиката за сближаване

Основната цел на Политиката за икономическо, социално и териториално сближаване на ЕС е да ограничи различията в икономическото и социално развитие на различните региони и да насърчи структурни промени за развитие, които да доведат до икономически и социален растеж. В рамките на тази основна цел, за всеки отделен период, Общността определя няколко на брой специфични цели, които са общи за целия ЕС. За периода 2014–2020 г. политиката на сближаване си поставя 11 цели в подкрепа на растежа: засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите; подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии и на тяхното използване и качество; повишаване на конкурентоспособността на МСП; подпомагане на прехода към икономика с ниски нива на въглеродните емисии; насърчаване на адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска; защитаване и опазване на околната среда и насърчаване на ефективното използване на ресурсите; насърчаване на устойчивия транспорт и подобряване на мрежовите инфраструктури; насърчаване на устойчивата и качествената заетост и подкрепа за мобилността на работната сила; насърчаване на социалното приобщаване, борба с бедността и дискриминацията; инвестиции в образованието, обучението и ученето през целия живот; одобряване на ефективността на държавната администрация.

Институционалната структура на регионалната политика на ЕС: програмиране и изпълнение

Регионалната политика обхваща всички части на ЕС и се простира на всички нива – от общоевропейското и националното до регионите и местните общности в Европа. Тя е част от политиката на сбли-

жаване на ЕС – стратегията на Европейския съюз за насърчаване и подкрепа на цялостното хармонично развитие на неговите държави членки и региони. Политиката се осъществява от националните и регионалните органи в партньорство с Европейската комисия.

Европейски фонд за регионално развитие и Кохезионен фонд

Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР) е един от основните финансови инструменти на европейската политика на сближаване. Предназначението му е да спомага за смекчаване на различията в степента на развитие на европейските региони и да намалява изоставането в развитието на най-необлагодетелстваните региони. Особено внимание се отделя на регионите, които са засегнати от тежки и постоянни неблагоприятни природни или демографски условия, като най-северните региони с много ниска гъстота на населението и островните, трансграничните и планинските региони. Кохезионният фонд предоставя финансова помощ по проекти във връзка с околната среда и трансевропейските мрежи в областта на транспортната инфраструктура. Този фонд е достъпен единствено за държавите членки, чийто брутен национален доход на глава от населението е под 90 % от средното ниво за ЕС.

Териториално сътрудничество

Европейското териториално сътрудничество е инструмент на политиката на сближаване, чиято цел е разрешаването на трансгранични проблеми и съвместното развитие на потенциала на различни територии. От 1990 г. насам европейското териториално сътрудничество е част от политиката на сближаване. За първи път в историята на европейската политика на сближаване беше приет специален регламент за програмния период 2014—2020 г., който обхваща действия в рамките на европейското териториално сътрудничество, подкрепяни от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). Европейското териториално сътрудничество е инструмент на политиката на сближаване, предназначен да разрешава проблеми, които надхвърлят административните граници и изискват намирането на общо решение, и да развива с общи усилия потенциала на различни територии.

Обща класификация на териториалните единици за статистически цели

Европейският съюз създаде обща класификация на териториалните единици за статистически цели, наречена „NUTS“, за да улесни събирането, разработването и разпространението на хармонизирани регионални статистики в ЕС. Посочената йерархична система служи също така за социалноикономически анализ на регионите и за определянето на рамката на действията в областта на политиката на сближаване.

ване на ЕС. Регионалните статистики представляват крайъгълен камък на статистическата система на ЕС и формират основа за определянето на регионални показатели. Характерът им беше определен в началото на 70-те години въз основа на преговори между националните статистически институти на държавите членки и Евростат – статистическата служба на Европейските общности.

Финансов инженеринг – специални инструменти за подкрепа на политиката сближаване

По отношение прилагането на финансовия инженеринг на територията на ЕС са разработени няколко инструмента и инициативи за максимално ефективно и устойчиво използване на структурните и кохезионните фондове през съответните програмни периоди. Тези инициативи са основани на опита в областта на финансовия инженеринг, което гарантира, че те запазват своето въздействие и допринасят за дългосрочното развитие на регионите. В този контекст са разработени четири съвместни инициативи с цел да се установи по-ефективна и устойчива практика на сближаване. Две от тях се отнасят до насърчаването на инструменти за финансов инженеринг (JEREMIE и JESSICA), а другите две (JASPERS и JASMINE) работят като механизми за техническа помощ.

*Въпроси за самоподготовка:
Детайлно запознаване с нормативната уредба, институционалната рамка, общото приложение на ниво ЕС и прилагането в България по отношение на всички представени политики.*

Препоръчителна литература

Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. Некст, София.

Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. УИ “Св. Климент Охридски”, София.

Европейски парламент. 2016. Технически фишове за Европейския съюз. <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/bg/displayFtu.html>

Европейска комисия. 2016. Серия „Политиките на Европейския Съюз“. <http://europa.eu/!uJ37DJ>

Европейска комисия. 2016. Политики на ЕС. http://europa.eu/pol/index_bg.htm

Едуард Маринов
ЕВРОПЕЙСКА ИКОНОМИЧЕСКА ИНТЕГРАЦИЯ

Българска, първо издание

© Автор Едуард Маринов, 2016
графично оформление Едуард Маринов
печат „“
формат

© ЕВМ – издател, 2017 г.

ISBN 978-619-90568-2-0